ПІВСТОЛІТТЯ

ДІЯЛЬНОСТИ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА

ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

у Вінніпегу

UNIVERSITY OF ALBERTA
QUAECUMQUE VERA

НАРИС ІСТОРІЇ ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ
ПРОСВІТИ
ЗА РОКИ 1905—1955.

HALF CENTURY OF THE ACTIVITY OF THE UKRAINIAN READING ASSOCIATION "PROSVITA". WINNIPEG.

HISTORY OF THE ASSOCIATION

for the years 1905—1955

by

M. I. MANDRYKA, LL.D.
Ukrainian Free Academy of Sciences.

1 9 5 8

Published by the Ukrainian Reading Association,
Winnipeg, Man. (Canada).

ПІВСТОЛІТТЯ ПРАЦІ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ У ВІННІПЕҐУ.

НАРИС ІСТОРІЇ ТОВАРИСТВА

за роки 1905—1955.

1 9 5 8

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ
Winnipeg — Вінніпеґ, Манітоба (Канада) — Canada.

На підставі протоколів і архивних документів Читальні Просвіти уложив

Д-р М. Ї. МАНДРИКА.

●

Спомини окремих діячів Читальні Просвіти і описи подій, взяті з інших джерел, подано в їх властивій редакції.

●

Printed by Trident Press Ltd., Winnipeg, Manitoba, Canada.

90-ЛІТНІЙ ЮВИЛЕЙ МАТІРНОЇ “ПРОСВІТИ”.

В цьому 1958 році, коли виходить в світ наша книга, святкуємо Ювилей Матірної ПРОСВІТИ, з якої розлилася по всьому світі, де замешкали українці, ідея української національної просвітної праці.

І наше Товариство Читальні Просвіти зародилося з тієї ж ідеї. Хоч діяльність Матірної Просвіти насильно припинена чужою окупаційною владою, але для нас, вільних українців, вона живе, як великий здобуток нашого національного відродження. Ми продовжуємо її працю в міру можливости і зберігаємо той святий вогонь, що символізується в смолоскипі її емблеми, щоб він не згас, освічував наші шляхи поза межами Рідного Краю, а в день нового визволення його від ворога загорівся ще яркішим, ще більш величним полум'ям.

В році 1868, на весні, серед молоді Галичини, пробудженої “Кобзарем” Т. Шевченка, зродилася ідея створити установу з завданням — пізнати й просвітити народ. А вже осінню, 2 вересня уряд тодішньої Австро-Угорщини затвердив статут. Дня 8-го грудня 1868 р. відбулися перші Установчі Збори Товариства Просвіта у Львові. Серед членів-основників, яких було 64, був лише один духовник, о. Осип Заячківський, бо був тоді такий час суспільного застою, що на молодь дивилися, як на небезпечних революціонерів, і жадний духовник не наважився освятити початок Просвіти Богослуженням. Але скоро в лави просвітян стали всі передові священники, бо справа сама за себе промовляла. Також не було серед основників Просвіти і представників тих мас народу, для яких Просвіта закладалась. Та пройшли роки, і в праці Просвіти потонули тисячі духовенства, а користали з неї мілійони народу.

На відкриттю Просвіти о. О. Заячківський казав: "ми стратили народ, а народ стратив нас". Одначе по роках праці провідники Просвіти віднайшли народ, а народ віднайшов їх. Пропасть, яку чужі руки викопали поміж інтелігенцією а народними масами, Просвіта своєю довголітною працею засипала. Світогляд народу, що був затоптаний в "рутенщину", радикально змінився: в процесі праці Просвіти і боротьби з її неприятелями "Галицькі русини" стали національно свідомими українцями. Рік за роком, крок за кроком здобувала собі Просвіта любов і довір'я своїх і повагу чужих. Праця, розпочата на малу скалю, з вірою на ліпший успіх, виросла в кипучу, ентузіястичну діяльність; Просвіта згодом покрила весь край мережею відділів і читалень. Освіту занесено під соломяні стріхи, і там вона викликала інтерес до науки, до боротьби з хоробами темноти, особливо з піяцтвом. Освіта піднесла загальну культуру і в тому народний добробут, привчила маси до спільної праці, до орґанізованности. Недаром в ювилейній літературі Просвіти, в час 70-тилітного ювилею, заслуги Просвіти описувались під такими гаслами:

Просвіта засяла ясним сонцем.
Просвіта стала на сторожі духа народу.
Просвіта зорґанізувала ціле життя народу.
Просвіта двигнула добробут народу.
Просвіта поклала основи під рідне шкільництво.
Просвіта боронить гідність і честь народу.
Просвіта плекає христіянську віру і мораль.
Просвіта найбільша добродійка народу.
Просвіта захистниця і провідниця народу.

І коли тепер, в час нового лихоліття, народ наш на Галицьких землях не піддається національній і моральній руїні, то сили і свідомість для цього дала йому у найбільшій мірі Мати-Просвіта.

ВСТУП.

Початки орґанізації **Товариства Читальні Просвіти** відносяться до 1903 року, а може трохи й скорше. Одначе, більш стала, орґанізована діяльність Товариства почалася в році 1905, після того, коли було збудовано нову церкву Св. о. Николая, а стара церква, яка носила тоді те саме імя Св. о. Николая, а пізніше переіменована в церкву Св. Св. Володимира і Ольги, залишилася без вживання. Тоді будинок її став місцем діяльности **Читальні Просвіти** і драматичних гуртків.

Згідно з цим, Товариство Читальні Просвіти вважає своїм офіційним роком заснування рік 1905-ий. Таким чином перший ювілей — 25-ти ліття діяльности **Читальні Просвіти** було святковано в році 1930-м, сорокалітній ювілей — в році 1945-му, а останній 50-ти літній ювілей відсятковано в році 1955-му.

Справа видання історії **Товариства Читальні Просвіти** підносилася на засіданнях і зборах Товариства ще перед 25-ти-літтям, одначе історія не була написана. Також за кілька часу перед 50-тилітним ювілеєм справа написання історії ставилася кілька разів на чергу дня, і навіть були зроблені конкретні заходи до виготовлення її; кілька людей бралося до її написання. Було запевнено перед самим ювілеєм, що історія майже опрацьована. І одначе, час ювилею наступив, а історія не була написана.

Тим часом потреба її не забулася ні зарядом Товариства, ні широким членством. Бо півстолітня праця **Товариства Читальні Просвіти** є великим вкладом в скарбницю культури і громадських досягнень українського населення Канади; вона була великим чинником в розбудові духовного і матеріяльного добробуту цього населення, зосібна українського громадянства міста Вінніпеґу, та піднесення його гідности й поваги в очах загального канадійського суспільства. Не малу службу **Товариство Чи-**

тальні Просвіти виконувало й для загальної української справи, для свого матірного народу для його визволення і державного існування. Тому історія діяльности Товариства буде зеркалом і памятником того цілого шляхотного, надхненного самоповагою до себе і великою любовю до свого рідного народу і його національної чести, подвигу рядових членів Товариства — мужчин, жінок і їх молоді — хлопців і дівчат, на протязі довгих пятидесяти років. Вона ж, історія Товариства, буде також нагородою, грамотою історичної подяки всім ще живим членам і членкам Товариства, нагородою за працю і терпіння, якими тепер можуть заслужено гордитися. А для будучих поколінь ця історія буде зразком суспільної праці на добро свого членства і свого народу.

Оцінюючи належно потребу цієї історії і її значення, заряд Товариства, в кінці 1957 року, зробив всі заходи, щоб вона була написана і таки видана, хоч із певним запізненням, яке, одначе, для самої справи не має сутєвого значіння.

І от, подаючи тепер цю працю, як історичний огляд діяльности **Товариства Читальні Просвіти** за півстоліття часу, заряд Товариства просить членство його і ширше громадянство привітати цю працю своєю ласкавою увагою.

ЗАГАЛЬНИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

За переказами старих членів Товариства, Івана Левака та Йосипа Захаркова, Читальня Просвіти бере початки з року 1903 і є найстаршою українською просвітно-громадською орґанізацією в місті Вінніпеґу, а можливо і в цілій Канаді, бо лише в 1906 р. знаходимо в часопису "Канадійський Фармер" звістку, що в школі Райдинґ Мавтен, в провінції Манітобі, 11 лютого 1906 р. відбулися перші збори української Читальні Просвіти. В тих роках почався сильніший орґанізаційний рух серед українських переселенців до Канади, бо число їх все збільшувалося.

На рідних землях, в Східній Галичині, в той час була вже досить розвинена національна свідомість, навіть по селах. До Канади прибували головно молоді й молодші люди, і серед них більшість привозила з собою і свою свідомість та гарячу любов до всього свого рідного. Прикладом може служити хоч би таке оповідання про першу українську школу Св. Николая в Вінніпеґу. Школа ця почалася в р. 1905 і містилася в дуже опущеному будинкові на розі МекҐрегор та Селкирк вулиць, навіть в дверах замка не було. В той час поляки вже мали гарний будинок, і діти, йдучи з польської школи, глузували з українських дітей: "Наша школа гарна, а ваша ніщо". Українські діти на це з гордістю відповідали: "Знаємо, що наша школа бідна, але — **наша рідна!"**

Новий край, Канада, давала широку свободу для культурного розвитку. Почали творитися гуртки, головно для аматорських представлень, сходин на розумні забави, для співу рідних пісень і самоосвіти. На початках містились такі гуртки в приватних домах, потім, знову — на перші часи — при церковних приміщеннях.

Перші піонери Читальні Просвіти були з числа паро-

хіян церкви Св. о. Николая (пізніше названої в чест. Св. св. Володимира і Ольги), так званої "малої церкви", побудованої в р. 1899. На початках свої збори і сходини робили по приватних домах. Головою товариства став священик о. М. Гура.

В р. 1904, при допомозі французького єпископа **Лянджевіна** збудовано "велику" церкву Св. о. Николая (через дорогу від "малої" церкви), і коли богослуження, після першого такого, в день Св. Николая, 19 грудня 1904 р., перенесено до нової церкви, "мала" церква залишилась порожньою і стала служити за залю **Читальні Просвіти.** Члени Читальні заложили драматичний кружок ім. Марії Заньковецької, славної артистки з Великої України, і той кружок робив свої вистави в пивниці нової церкви. Першою виставленою штукою була "Урльопник", а другою "Запаморочена", в якій між іншим виступав Василь Кудрик, який в той час був учителем в рідній школі при "малій церкві", а в час писання цих рядків є протоієреєм української православної церкви. Никола Гладкий був режисером представлень. Грали ще такі представлення: "Американський Шляхтич", "Свекруха". Першу з цих штук виставляли в будинку на розі вулиць МекҐрегор та Селкірк; той будинок вже знищений. В тому будинку представлення відбувалися один рік, але тому, що будинок не був вигідний, то вернулися знову під церкву.

В р. 1906, перед виїздом о. Гури до Едмонтону, приїхав о. Строцький, який почав давати відчити. Діяльним членом товариства був між іншим Максим Левицький (пізніше дяк і член Українського Народного Дому), а також Йосиф Захарків, який охоче брав і грав дотепно ролі в представленнях. Також Іван Левак виступав в штуках: "Запаморочена", "Урльопник", "Арендар", "Американський Шляхтич", "Свекруха".

Знову в р. 1907 почалися богослуження в "малій" церкві, названої уже церквою Св. св. Володимира і Ольги, а для школи було збудовано окремий дім за церквою.

Після того, як о. М. Гура виїхав, в р. 1906, до Едмонтону, праця Товариства почала затихати, і так ішло аж

доки не приїхав до Виннипеґу о. Атаназій Филипів, новий настоятель церкви Св. Николая. Він скликав людей до салі під церквою і уговорив їх продовжувати працю. Був вибраний заряд, хоча протоколів про те не зберігалося, але пригадуються такі імена: Андрій Білінський, Онуфрій Гладун, Петро Рута і ще кілька інших.

о. Матей Гура.

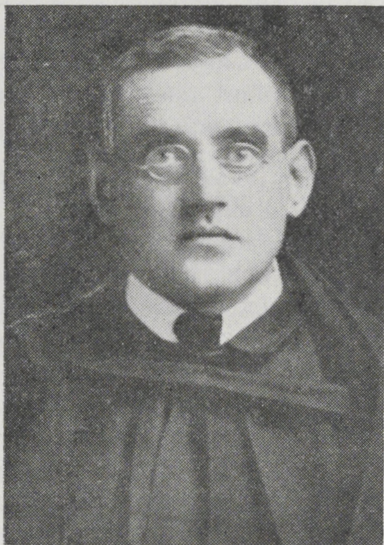

о. Атаназій Филипів.
(В молодих роках)

В році 1911 Товариство перенеслося до будинку Школи Св. Николая, провадженої Сестрами-Служебницями (на чолі з Сестрою Анастазією). Це був новий величний будинок, щойно викінчений. Але Товариство не могло льокуватися тут довго, бо сходини і збори перешкоджали шкільному й монастирському порядку. Як видно зі споминів і пізніших протоколів, хата Івана Зубачека була певний час осідком Товариства, там же містилася й товариська бібліотека, на вулиці Стела коло церкви Св. Николая, ч. 621.

В ці часи почали виявлятися певні розходження між

членством, і ті члени, що були більш активними в Драматичному Гуртку ім. М. Заньковецької, виступили зі складу Читальні Просвіти, яко окрема орґанізація, під іменем Драматичного Гуртка. Осідком мали вони дім Максима Левицького — 752 Манітоба евеню.

З вересня 1913 р. збереглися протоколи Читальні, і вже можна повніше і точніше пізнати і описати життя й діяльність Товариства. З цього часу подаємо окремо в цій книзі "Літопис Читальні", в якім зазначуємо головніші і характерніші для пізнання праці, напрямних ідей і змагань Товариства, хоч і менші, події.

28 вересня 1913 р. відбулася в хаті Івана Зубачека н а р а д а в справі в і д н о в л е н н я Читальні. На цій нараді вибрано заряд (або, як в протоколі говориться, виділ) Товариства в складі шости осіб: Андрій Білінський — предсідатель, Николай Мандзюк — заступник предсідателя, отець Атаназій Филипів — контрольор, Юрій Скиба — касієр. Іван Зубачек — бібліотекар, Петро Рута — секретар.

В книзі протоколів за цей час записано Статут Товариства, хоча й без дати, але видно з другого пізнішого (1917 р.) Статуту, що він відноситься до 1910 р. Назва в Статуті така:

"ЧИТАЛЬНЯ ТОВАРИСТВА ПРОСВІТИ"
"при Греко-Католицькій Церкві св. о. Николая
у Вінніпеґу".

На печатці ця сама назва. На іншій, анґлійській печатці
"Ukrainian Literary Society org. 1910."

В цьому статуті цілі Товариства зазначені так: "Поміч моральна і просвітна. Бути тверезим, чесним, поважним, щоби дати добрий примір другим і спомогати бідних. Уряджувати відчити, концерти, аматорські представлення і різного рода товариські забави. Переводити час на користнім ділі, при тім старатись бути добрим, працьовитим і енерґічним членом товариства, рівнож бути характерною одиницею Русько-Українського народу. Святим обовязком

Товариства є спомагати в Старім Краю просвітні інституції та підприємства, наколи они суть уповажними, подавати поміч Русько-Українському народові".

В Статуті права і обовязки членів опреділено так: "Членами можуть бути лише Русини, греко-католики, котрі належать до церкви Св. о. Николая і Св. Володимира і Ольги у Вінніпеґу". ("і св. Володимира і Ольги у Вінніпеґу" дописано, очевидно пізніше, червоним атраментом). "До Товариства принимаєсь членів обох полів, числячих не меньше як 16 літ життя".

В пізнішому Статуті, де зазначено, що Читальня відновлена дня 28 вересня 1913 р. (але сказано, що Статут поправлено дня 19 серпня 1917 р., назва Читальні така:

"ЧИТАЛЬНЯ ПРОСВІТИ ПРИ ГР. КАТОЛ. ЦЕРКВІ СВ. О. НИКОЛАЯ У ВІННІПЕҐУ. КАНАДА".

Ціли Читальні поставлено такі: "Цілею сеї Читальні є підпомагати культурний розвій Українського Народу. Способи для сеї роботи можуть бути: книжки, часописи, сходини і наради, відчити, просвітні курси для старших і молодших, плекання музичної, співацької і театральної штуки, устроювання народних маніфестацій, святкування народних свят, прогульок і всякі другі способи, якими можна піднести освіту і добробут народу". Дописано, очевидно пізніше: "Головною цілею Читальні старатись о власний дім".

Склад Товариства опреділено так: "Склад Читальні творять лише члени і членкині Українці Греко-католики при церкві Св. о. Николая".

Церкви, при яких Читальня орґанізовувалась і перші часи приміщувалася, "мала" й "велика", мають таку початкову історію.

Перша українська церква в Канаді була побудована в околиці Една, в пров. Альберті. Туди в р. 1897 прибув перший греко-католицький священик (зі Злучених Держав Америки) о. Нестор Дмитрів. На будову церков на кольоніях і на цвинтарі канадійський уряд давав даром землю і навіть матеріяли на будову. В р. 1898 туди ж приїхав ново-

висвячений священик, о. Павло Тимкевич, і перше богослуження відправив на Великдень. Одначе, того самого року він мусів виїхати до Злучених Держав, бо не мав з чого жити: ніхто за його служби йому не платив.

Першим священиком, що приїхав до Вінніпеґу (зі Зл. Держав), на запрошення новозорґанізованої церковної громади, був о. Дамаскин Поливка, словак. Української церкви (приміщення) ще не було, і о. Поливка правив служби для українців в пивниці під польським костелом св. Духа, що недавно перед тим побудувався на Селкирк вул. коло Ейкинс вулиці. Богослуження відбувалося лише два рази, бо польський ксьондз, хоч і не брав плати за приміщення, але забирав собі всю колекту. Це не подобалося українцям і їх священикові, і на його пораду— вони купили площу на розі МекҐрегор та Стела вулиць (число 115) в осені 1899 р. Українських греко-католицьких родин у Вінніпеґу було в той час коло 50. Громада грошей не мала, то Юрко Скиба дав своїх $300 на купівлю площі. На весні 1900 р. вже було побудовано малу церковцю на 50 стоячих осіб. Працювали парохіяни безплатно, а на купівлю деревляного матеріялу дав запоруку Юрко Паніщак. Він і став головою будівельного комітету, а Теодор Стефаник, тоді 20-ти літній, був писарем. Церкву назвали іменем Св. о. Николая. В р. 1907 цю церкву переіменовано на парохію Св. Володимира і Ольги і розбудовано її на 400 осіб.

Після одвідин в р. 1901 Канади секретарем Митрополита Андрея Шептицького, о. Василем Жолдаком, приїхали до Канади, з розпорядження Митрополита, два священики Василіянського чину, Платоніс Філяс і Антін Строцький, а в р. 1904 французький архиєпископ Аделярд Ляндджевін побудував своїм коштом для українців другу церкву, через дорогу від "малої", на розі МекҐрегор і Стела вулиць. Цю церкву названо іменем Св. о. Николая, а люди називали її "великою". Закінчено будову її в р. 1905 і передано під заряд оо. Василіян. Перед цим, в році 1903, прибули до Канади ще два священики з того чину: Панкратій Крижановський і Матей Гура.

Українська школа Св. Николая у Вінніпеґу, перша українська школа з публичними правами в Канаді, має таку історію:

З припоручення Митрополита А. Шептицького приїхали до Вінніпеґу з Краю, 16 червня 1905 р., перших дві Сестри Служебниці — Анастазія і Алексія. Тут уже була побудована нова церква Св. Николая, в якій був настоятелем згаданий о. М. Гура. При церкві о. Гура вже мав Рідну Школу, в якій переважно сам і учителював. Названі Сестри, до яких ще прилучилась Агафія Петрушевич, яка приїхала ще малою з родичами і була в французькому монастирі, а тепер вступила до Закону, як Сестра Николая, — перебрали під свій провід і науку Рідну Школу.

Школа, яка мала також назву о. Николая, містилася в старім будинку (тепер уже неіснуючому) на розі Селкірк і МекҐрегор вулиць.

Опалення робилось з малої бляшаної кухні. В дверах не було замків: шматка з двома ґузиками на кінцях прошилювалась через дірку, де мав бути замок, і так відчинялись двері. Вночі міг заходити хто хотів. Часто робились шкоди, напр. хтось валив рури від опалення. Часто о. Гура рано лагодив їх, направляв, щоб можна було опалити дім. Та місця ставало мало, бо дітей було вже понад 50. Тоді перенесли школу під церкву Св. Николая. Там було ліпше, але в дощові дні пивниця затікала, кругом церкви стояло болото по свіжій будові; навіть пройти було тяжко. В 1911 р. прийшов на поміч той же Архиєпископ Лянджевін. Коли, 25 травня того року, попсувався водопровід, і школа в пивниці потопилася в воді, Сестри звернулися до франц. священика о. Шеріє. Він приїхав на місце, подивився на школу: "Я напишу до Архиєпископа, доки виїде до Риму". Як пізніше виявилося, Архиєпископ, перед виїздом до Риму, наказав своєму адміністраторові о. Беліво "переглянути фінанси і постаратися побудувати українським Сестрам школу". Наслідки були ті, що того самого літа було збудовано величне приміщення, коштом $25.000. До того-ж о. Шевріє подарував своїх $2.000. Школа дістала всі державні права, але не дістала і

не дістає жадної державної чи міської помочі на своє утримання.

Це були такі загальні обставини українського церковного й культурного життя, коли 28 вересня 1913 р., як сказано було, "відновилася" Читальня.

Перші Загальні Збори після "відновлення" відбулися 12 жовтня 1913 р., на яких 24 особи зложили вступне, 23 особи зложили вкладки (по 15 ц.), а одна особа заплатила вкладку на цілий рік наперед.

Прихід Читальні за жовтень 1913 р. був $17, а росхід $9,05.

В тому ж місяці відбулася судова росправа між Читальнею, а Товариством (Драматичним Гуртком) ім. Марії Заньковецької. Справа почалася з того, що коли та частина членів, що покинула Читальню і згуртувалася окремо як Товариство ім. Марії Заньковецької, то зайшов спір: кому належать гроші, які приходили з представлень, а переховувалися у касієра Читальні. На лист того Товариства, підписаний Михайлом Шкраметкою, як головою, і Максимом Левицьким, як касієром, про передачу грошей, заряд Читальні відповів відмовою. Пішла справа до суду, і 3 жовтня 1913 р. суд присудив, щоб Читальня передала гроші Т-ву Заньковецької. Так було передано, на велике огірчення членів Читальні, $91,35.

На святах Різдва Христового члени Читальні заколядували $53, 50., а 31 січня 1914 р. було улаштовано представлення "Три Праздники".

10 травня 1914 р. було зорґанізовано при Читальні "Комітет для збирання жертв для голодуючих в Галичині". Комітет складався з таких осіб: А. Білінський — голова, о. А. Филипів — контрольор, І. Зубачек — касієр, Петро Рута — секретар. Зібрано $80,80, які й були вислані до Краю через редакцію часопису "Руслан".

28 червня 1914 р. членство Читальні брало участь у ПОХОДІ В СТОЛІТНІ РОКОВИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, улаштований майже всіма орґанізаціями міста Вінніпеґу.

Розбрат і загострення боротьби між двома течіями серед українців міста Виннипеґу дійшло до того, що у цей

великий день на Похід, в якому брала участь Читальня, брутально нападали члени противної ґупи, що докладніше записано в "Літописі". Та противна ґрупа улаштувала свій похід окремо.

Річні Збори відбулися 18 жовтня 1914 р., на яких вибрано новий заряд: головою став Павло Ференц, секретарем Василь Біленький.

Слідуючі Збори відбулися 15 листопада 1914 р. В протоколі занотовано, що це були перші Збори в новому приміщенні, а саме в домі Івана Зубачека, 621 Стела евеню, і платилося за це приміщення $2 й $3 місячно.

В році 1915, на Зборах 19 грудня вибрано новий заряд, у який увійшли: Петро Рута (церковний дяк) — голова, Вол. Коман — секретар, Андрій Білінський — касієр. В касі Читальні було $40,85.

Справа приміщення була завжди болючим місцем в серцях членства, і ставилося головним завданням — Товариства для налагодження успішної діяльности — будова власного дому. Поки ж що шукалося за ліпшим рентованим приміщенням, бо хата Зубачека була вже занадто тісна і невигідна. Наслідком цього, на Зборах 18 червня 1916 р., було ухвалено "реорґанізувати" Читальню через брак місця, а на Зборах 11 лютого 1917 р. вирішено винайняти салю Ястремського на МекҐрегор вулиці за $15 місячно. В цьому ж році, 19 серпня було, "поправлено" Статут, як видно з помітки на Статуті.

Знову на Зборах 25 лютого вибрано новий заряд: Григорій Данилюк — голова, Петро Рута — секретар, Тома Мельничук — касієр, Іван Кулинич — бібліотекар. Ів. Зубачекові заплачено залеглий рент $22 і перенесено бібліотеку в нове приміщення — до ґалі Ястремського.

Трохи пізніше, а саме 11 березня, зарекордовано в протоколі, що члени почали складати малі жертви на побудову свого дому. До Читальні стало проситися в прийми Братство Св. Ів. Милостивого, і 18 березня 1917 р. заряд Читальні погодився, щоб Братство відбувало свої збори і засідання в приміщенні Читальні.

Виявилося, що число членів заряду Читальні недістатне для провадження побільшеної праці, і на Зборах 25 березня 1917 р. вибрано шістьох р а д н и х до помочі зарядові.

В цьому 1917 році оживлено хор при Читальні і заведено "банду", себто оркестру дутих інструментів. 17 квітня було заанґажовано Петра Руту провадити хор, хоч 1 травня зарекордовано, що за провідника хору став Николай Дзьомбрик, дяк. Про оркестру дутої музики ухвала запала 1 травня. Ця оркестра пізніше мала добрі успіхи. але дуже часто заряд Читальні мав клопоти від неї. На купівлю музичних дутих інструментів кожний музика дав $10, а о. Филипів дав $30 і подарував одну трубу. Для хору куплено орґан за $40.

Допомога, поради і загальний провід о. Филипова дуже цінилися членством Читальні, і, з особливої уваги до духовного провідника, у всіх протоколах вживалося слова "вони", а не "він", взагалі множина там, де про звичайну особу пишеться однина. Щоб відзначити свою вдячність о. Филипову, 14 травня 1917 р. було улаштовано концерт в його честь. Концерт було розпочато майовим богослуженням в приміщенню Читальні, а відтак хор, співаки і музики виконували свою проґраму. Зарекордовано, що все вийшло добре, але спів "не був поправним".

В травню ж давав відчит член Читальні, Н. Галас, з історії Канади.

Зусилля про дальший розвиток Читальні і збільшення числа її членів продовжувалися успішно. На Зборах 20 травня Ілько Слободян виголосив промову про вагу товариства і закликав присутніх, які ще не були членами, до впису. Тоді вписалося багато нових членів.

На тих же Зборах ухвалено збільшити бібліотеку купівлею нових книжок.

День 24 червня 1917 р. був звеличений тим, що музична дута оркестра перший раз виступила в церкві при богослуженню, проґравши пару реліґійних арій. Зарекордовано, що враження від цього було величне і сильне. По обіді Д-р Паздрій мав виклад в Читальні "Про сухоти".

Взагалі цим літом діяльність Читальні була дуже жвава. 14 липня Читальня дала концерт поза своїм приміщенням, на широку скалю — в "Квін театрі", а в кінці липня відбувся дуже успішно пікнінк, з перегонами, колесом щастя і т. п.

На піврічних Зборах 5 вересня подано звіти. В касі було вже $441,73. Членство Читальні, що завжди визначалося чесним веденням громадської справи, надзвичайною ощадністю та взаємоконтролею, підносило на цих Зборах питання про потребу підсилення орґану контролі, властиво праці виборних контрольорів.

Освітня праця поглиблювалась і поширювалась. Вересня 16-го, тогож 1917 р. ухвалено улаштувати "Літературні вечірки", на яких читались кращі твори з красного письменства та популярні наукові книжки.

В жовтні 1917 р. Читальня перейшла з салі Ястремського до іншого приміщення, а саме в дім ч. 671 Дофрин евню, пана Ферґусона. Там на долині була простора саля, а нагорі кімнати, які Товариство вирентовувало від себе. Півмісячні Збори 20 жовтня відбулися уже в цім домі. На цих Зборах говорилося, що було б добре купити цей дім. Одначе його рентували. До салі Читальні о. Филипів подарував портрет Т. Шевченка. Між іншим на цих Зборах обговорено протест о. Филипіва проти диригента Зьомбри за наклепи, очернювання і взагалі за недобру поведінку.

30 жовтня зарекордовано, що Зьомбра уступив.

З поширенням і поглиблюванням праці Читальні, виникла потреба орґанізації жіноцтва, і от 25 листопада 1917 р., на Зборах, пані О. Кулинич вносить пропозицію орґанізації "Жіночого Аматорського Гуртка" чи кружка. Цей кружок, на думку ініціяторки, мав би на меті підносити освіту, плекати рідну мову і народні танки, спеціяльно "Коломийку", вишивати народні строї і т. п.

Рік 1917 закінчився "Літературним вечірком", який відбувся 30 грудня. На вечорку: деклямували, читали і перевели дебату — "Кому веселіше жити — жонатому чи молодцеві?". Судді визнали, що сторона за молодцями виграла. Отже рік закінчено корисно, розумно і весело.

На рік 1918 (може на півроку, бо перевибори були дуже часті) було вибрано, на Річних Зборах 20 січня, заряд з 15 осіб. Імена їх записано в "Літописі". Тому тут подамо лише головні уряди: головою став Петро Рута, касієром Тома Мельничук, а секретарем рекордовим Вол. Коман. В складі заряду знаходимо: склепарів (праця в буфеті Товариства), режисера (Йос. Козак), гардеробщика, орґанізатора музики, властиво дириґента музичної оркестри ("банди").

Дуже скоро обговорювалася "криза" тієї оркестри, а саме 3-го лютого. Фінансово оркестра підупадала, і рішено було підтримувати її добровільними датками. Таких даток зібрано на цьому засіданню заряду $9,71.

Аматори актори працювали щиро над представленнями, і на 13 лютого 1918 р. було приготовано і відіграно драму "Убійник", на одинадцять заслон. Грали її до пізньої ночі.

Звязок Читальні з церквою, а особливо впливи на членів Читальні і на її діяльність священика почали викликати, спочатку слабші, а пізніше сильніші тертя серед членства. Звязок з церквою вважався всіма поза-сумнівами, нормальним і благодійним. Всі Збори і засідання Читальні відкривалися і далі відкриваються, як пишеться завжди в протоколах, "християнським привітом — Слава Ісусу Христу!" Одначе, деякі члени були чи ставали проти прямого втручання в справи Товариства священика. Отже, 20 лютого 1918 р. на засіданню заряду довго говорилося про роздори і наміри викинути 17 членів.

Закінчено це засідання закликом голови П. Рути "непадати духом". Дійсно, на наступних Зборах, 27-го лютого всі ці суперечки й непорозуміння було полагоджено миролюбно, хоч засідання закінчилось о год. 1,30 ранку (28-го лютого).

Після наступлення миру, 2 березня, відбулася спільна вечеря, на якій о. Филипів виголосив промову на тему: "Что есть добро или красно, но єже житіє братів вкупі". А по вечері пішли веселі танці. На другий день, 3-го березня, переведено "Літературний вечірок" з дискусією: "Де

ліпше виховати дітей — у місті чи на фармі". Рішення суддів було таке, що обі сторони мали рацію. Помимо дискусії були деклямації, читання, спів, музика. 7-го квітня відбувся другий "Літературний вечірок".

Пройшло лише півтора місяця, як мир було знову порушено. 19 квітня 1918 р. зарекордовано відмову о. Филипова проголосити в церкві про наступаючі Збори Читальні, з причини виступів проти нього деяких членів. А 25 травня була спільна великодна вечера, на яку о. Филипів не прийшов, хоча напередодні відправив Службу Божу за членство. "Христос Воскрес" співали самі члени Читальні на згаданій вечері.

Перед цим, 19 травня, було ухвалено на Зборах виготовити відзнаки Читальні для членів (1000 штук за $18).

Йшла війна. Як відомо, українців з під Австро-Угорщини канадійський уряд вважав вихідцями ворожої держави із того хибного становища відбирав канадійське горожанство. І от на "Літературному вечірку", 26 травня 1918 р., коли відбувалися і збори заряду, голова Читальні П. Рута повідомив, що українські орґанізації мають винести протест проти забирання до війська українських молодих людей в той час, як від них відбирається горожанство. Вибрано делеґатами на спільні збори українських орґанізацій Руту і Данилюка. День пізніше, 27 травня, на заряді зарекордовано, що українські орґанізації посилають до Отави протестну делеґацію з трьох осіб: Т. Стефаника, Я. Арсенича і Поповича.

Продовжувались літературні вечірки, представлення, грала "банда", відбувалися пікніки; все це увійшло вже в звичайну проґраму діяльности Читальні.

Але 7 липня, на піврічних Зборах, почулися нарікання на те, що молодь не дописує: дівчата не хотять приходити на проби хору і взагалі на співи, а хлопці "господарують" в Читальні як хотять. Голова Рута закликав молодь до народної роботи, кажучи, що тепер світ купається в крові, і не можна лише танцями забавлятися, — "треба

подумати про долю свою і свого народу". Весь заряд зрезиґнував, але Збори резиґнації не приняли.

Молодь засоромилась, і три дні пізніше, 10 липня, її представник, Лука Належитий, заявив на заряді: "від тепер хочуть всима силами помагати в роботі народній". І справді, вже 3 серпня хлопці і дівчата улаштували забаву, яка принесла певний прихід до каси Читальні. І в протоколі зарекордовано таке: "Наша чесна молодіж — хлопці і дівчата, котрими може Читальня Просвіти похвалитися перед світом, що колись наша молодіж стане на чолі українського народу в Канаді, берeсь щиро до культурної роботи"... На чолі молодіжі стає Сава Андрусяк. Знову 14 серпня в протоколі підкреслено добру працю молодіжі.

Будова власного дому ще раз стає на чергу дня в звязку з пропозицією Інституту Просвіти злучитися з ним і будувати спільний дім. Цю пропозицію, 14 серпня 1918 р., відхилено і ухвалено думати про свій власний дім.

Від 12 до 27 листопада 1918 р. приміщення Читальні було замкнено з наказу властей через епидемію інфлюенци. Засідання заряду всеж відбувалися по приватних домах, для вирішення невідкладних менших справ.

Тим часом війна скінчилася. Побідна Антанта приступила до розподілу світу. В Парижі засіла Мирова Конференція. На чергу стала справа України, якої ніхто ні з великих, ні з малих побідників не хотів знати. Кожного українця по цілому світі боліло серце за долю свого народу, кров якого кожний носив в своїх жилах. Гнітило образливе й несправидливе відношення великих цього світу. Душа українська, що так гостро відчуває Правду й Кривду, шукала за правдою, якої на Мировій Конференції, як і самої України, не було. Справи і долю народів рішала брутальна Кривда.

Всеж українці в Канаді, як і скрізь, старалися докласти й своїх сил на поміч Рідному Народові. 28 листопада 1918 р., на засіданню заряду, обговорювалась справа висилки спільної делеґації на Мирову Конференцію до Парижу. Знову про це говорилося 15 грудня, коли від Чи-

тальні передано її вкладку до Народного Дому на висилку делеґації.

Тим часом в місяці лютім 1918 р. масово прибули канадійські вояки, так звані ветерани, з Европи додому. Їм прийшло до голови ще повоювати в Канаді і показати свою войовничу хоробрість на безоружних і нічим невинних "німцях" і "австріяках". До "австріяків" вони зараховали й українців галичан і почали розбивати українські культурні установи. В протоколі записано, що засідання заряду Читальні 8-го лютого не відбулося з причини "вандалізму", вчиненого поворотцями-жовнірами. Читальня була погромлена, багато річей понищено; поломані, частинно покрадені музичні інструменти. Всього шкоди зроблено на $1.500. Відшкодування ніхто й ніколи не заплатив.

Річні Збори на 1919 р. відбулися 5 січня 1919 д. Новий заряд вибрано з таких осіб: голова Петро Рута, касієр С. Андрусяк, рек. секретар М. Пасєчка, фінансовий секретар Ю. Каблак, бібліотекар Г. Квасниця. І інші. За рік 1918 приходи виносили $2.464,82, а розходи $2.464,82. Маєток з готівкою мав вартости $2.083,97.

В звязку з погромом Читальні жовнірами, на засіданню 15 березня ухвалено музичну оркестру ("банду") зліквідувати, продати її майно і гроші дати на сироти. Ця постанова, принята в пригніченому дусі, не була ніколи виконана; оркестра продовжувала існувати і була до певної міри невмирущою, аж доки не перейшла на незалежне від Читальні приватне існування.

25 травня голова Рута зрезиґнував, і на його місце вибрано Ів. Кулинича. Зарекордовано в протоколах 4 червня загальний страйк у Вінніпеґу, через який не могла провадитись нормальна діяльність.

Події в Европі все відбивалися на рішеннях і заходах Читальні. Так, 30 червня відмовлено дальшу передплату польської "Ґазети Католіцкей" з огляду на польсько-українські відносини, а 20 липня на піврічних Зборах ухвалено протест проти "наїзду поляків на Східну Галичину.

А про будову власного дому все памятали, і 30 червня, на засіданню заряду ухвалено будувати власний дім. Н. Кавуза пропонував позичку на негайну купівлю землі, а о. Филипів також обіцяв свою безпроцентову позичку.

Поза звиклою діяльністю Читальні, виникли більші національні справи. Так, 19 жовтня 1919 р., на місячних Зборах ухвалено, в звязку з Мировою Конференцією в Парижі, пять телеґрам: до канадійського премєра Бордена, до сенату Канади, до Вилсона, до Ллойд Джорджа та до самої Конференції. Ці телеґрами, як видно з пізніших протоколів, не були послані через зміну обставин.

Рідна Школа при Читальні Просвіти в 1919 р.

Думаючи про будову власного дому, членство одначе схилилося й до купівлі якогось відповідного приміщення. І тому, на заряді 23 жовтня, вирішено шукати за таким будинком і купувати, а для цього треба наперед зібрати засоби. І щоб показати приклад широкому членству, члени

заряду зголосили свої вкладки на ту ціль, всього разом на суму $1.400. Список цих членів друкується в "Літопису". На надзвичайних Зборах 2 листопада зібрано ще дрібнішими жертвами $505,00.

До плянів освіти додано ще одну точку тієї осени, а саме: 20 листопада ухвалено **вечірню школу для дорослих неписьменних,** і призначено учителем її П. Кіндзерського. В цьому ж місяці здійснилася і мрія Товариства про власну хату: на надзвичайних Зборах 30 листопада подано до відома членства, що куплено власну хату на вулиці Флора, під числом 653.

Перший власний будинок Товариства Читальні Просвіти в 1919 р.

Це була невеличка хата, всього 20 стіп довга і 20 стіп широка, на досить широкій садибі — 50 стіп, довгій 100 стіп. Отже, можна було б розбудуватись, і ця думка потім і виринала серед членства.

В кінці року, 18 грудня, Читальня взяла участь в орґанізації Українського Червоного Хреста для допомоги бра-

там в Краю. Делеґатами до цієї орґанізації було вибрано І. Кулинича та П. Кіндзерського. В тому ж місяцю вирішено переробити Статут Читальні для формальної урядової реґістрації — чартерування. Для цього, на надзвичайних Зборах 21 грудня, вибрано комітет з 47 членів. Справа ця тяглася довго, бо чартер Читальня одержала аж на початку 1921 року.

За 1919 р., як це видно зі звіту, поданому на Річних Зборах в р. 1920, було представлено аматорами Читальні шість драм.

Аматорський гурток Читальні Просвіти в 1919 р.

1920 рік почався Річними Зборами 4 січня. На цих Зборах ухвалено новий Статут і вибрано заряд: головою перевибрано Ї. Кулинича, на рекорд. секретаря вибрано Д. Гунькевича, на касієра Саву Андрусяка. І інш.

В Читальні виявляється діяльність найменших — йде про створення "Діточої Громади". На місячних Зборах 8 лютого говорилося, що молоді хлопці хотять випозичати книжки з бібліотеки, і це їм, під певними условіями, дозволено. Тоді ж склав подяку членству Читальні "панич" Борисик за прийняття до Читальні названої "Діточої Громади", яка складалася з 10 дівчат і 9 хлопців. Але в той

же час обговорювалося і жадання о. Филипова, щоб до Читальні не заходили діти й молодь від 10 до 16 літ віку, бо це, ніби розбещує дітей і відриває від школи. Це жадання священика зустріло опір, і проти цього говорили Гунькевич і Кавуза, вказуючи, що одним з завдань Читальні є приучати й виховувати молоде покоління до національної громадської праці.

Петро Рута.

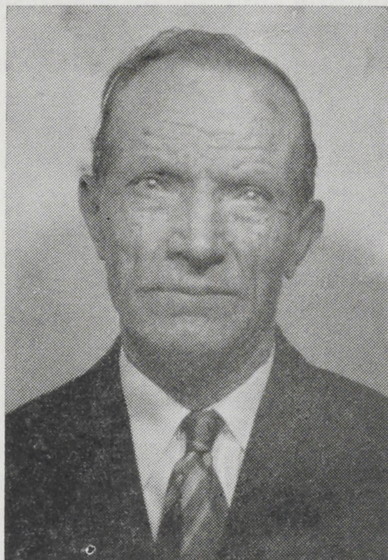

Іван Кулинич.

Між іншим на цих же Зборах вирішено почати копати пивницю під новий будинок там же, де стоїть хатина Читальні. Ця ухвала ніколи не була виконана.

В ці часи була створена українськими організаціями в Канаді Українська Народня Рада. Читальня взяла участь в її зїзді своїми делеґатами, вибраними 12 лютого 1920 р. Делеґатами були: Кавуза, Кендзерський і Каблак. Але вже 20 березня, на заряді, Д. Гунькевич скритикував діяльність Ради, і було вирішено залишити її.

"Діточа Громада" скоро себе оправдала: 19 лютого

вона виставила дві штуки: "Вінок на могилі Тараса Шевченка" та "Козацькі Діти". Її орґанізатор, "панич" М. Борисик, кілька років пізніше став добрим учителем Рідної Школи при Читальні. Але тепер, на засіданню заряду 13 березня 1920 р. було обрано Н. Галаса "режисером" цієї Громади. В той же час було призначено С. Пасічного в допомогу П. Теслюкові **вчити дітей по українські читати й писати.** Це в Рідній Школі бо на надзвичайних Зборах 22 лютого говорилося, що вже 3 місяці при Читальні існує Рідна Школа.

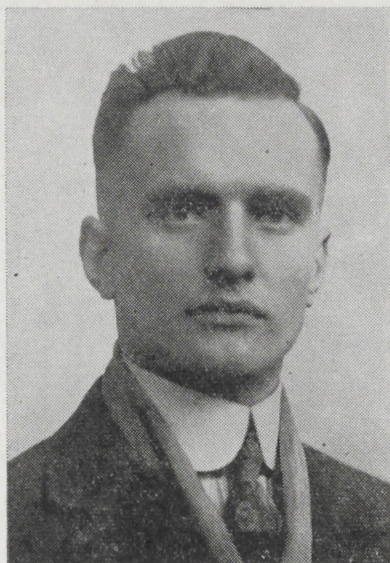

Дмитро Юськевич.

Михайло Борисик.

На тих же Зборах, 22 лютого, було обрано будівельний комітет, в який мали входити всі члени заряду, і в допомогу їм ще 7 членів Товариства: Ї. Слободзян, Гнат Борисик, Йосип Ґосподин, Дудка, Ю. Каблак, В. Маснюк,Ник. Теслюк. Зміни в заряді були часто: 3-го травня вибрано головою, на місце Ї. Кулинича, Юрія Блажкевича, а 11 липня, на місце Блажкевича — Д. Юськевича, секретарем рекорд. Ст. Пасічного, касієром О. Бобинця.

З інших подій були такі: 3-го серпня вирішено робити збірки на малювання церкви Св. Николая, а 16 серпня заанґажовано П. Руту вчити хор Читальні церковного співу. Співпраця Читальні з церквою була щирою і реальною. А тим часом парох сусідньої церкви св. Володимира і Ольги, о. Оленчук, відмовив Читальні дати салю при церкві для концерту на тій, ніби підставі, що при його церкві є товариство "Боян", і він іншим орґанізаціям салі не дає.

11 жовтня двох членів заряду: Ю. Блажкевича та П. Теслюка призначено учителями школи для дорослих неграмотних, і це показує, що при Читальні вже діяли: Рідна Школа, школа для дорослих, аматорський гурток, хор, бібліотека, "Діточа Громада", "Молодече Товариство" "Жіноче Товариство", оркестра і ін.

Але знову прийшла вимога священика, щоб молодих до 16 років віку, до Читальні не пускали, або, як записано в протоколі не принимати до "Діточої Громади" (?). Цю вимогу виголосив на заряді, 17 жовтня 1920 р., п. Ю. Каблак.

Для поширення знання про Україну, 7 грудня, відбувся культурний вечірок з викладами Юськевича й Козака на тему: Україна, її мова, письмо, багацтва і ін.

За Рідний Край не забувалося, і як на місячні збори, 18 грудня зявилися від Українського Червоного Хреста пп. Арсенич і Гунькевич, в справі збірки на поміч українцям в Східній Галичині, до збіркової акції зголосилося 20 людей, щоб використати для цього свята Нового Року.

Рік 1921 було розпочато гумористичним вечіром "Штифа Табачнюка" (популярного в ті часи фіктивного гумористичного персонажа), а 2 січня відбулися Річні Збори. Заряд перевибрано той, що був (на головних урядах). Зарекордовано, що бібліотека Читальні в той час мала вартість $470,00.

Цей рік став щасливим роком здійснення довголітних мрій членства Читальні про збудування власного дому. Січня 5 на заряді піднесено думку про купівлю ґрунту (льота) на розі вулиць МекКензі та Флора. Ї. Кулинич обі-

цяв позичити на це гроші. Тоді ж зібрано коляди $347,20. Два місяці пізніше, 9 березня, на заряді рішено купити згаданий вище ґрунт, за $1.000, і справу доручено адвокатові Д. Якиміщакові. Вже 23 березня на заряді ухвалено контракт купівлі; 24 квітня, на піврічних Зборах вибрано новий будівельний комітет, в який увійшли, в додаток до всіх членів заряду: Зубачек, Данилюк, Ґошуляк, Андрусяк, Рута, о. Филипів; 26 квітня на заряді вирішено продавати "фути" по доляру на фонд будови, а 8 травня десять членів деклярували свої позички на будову, разом $1.500. (Імена їх подано в Літопису). Були й розчарування. Напр., 17 травня на заряді зарекордовано, що о. Филипів відмовив у позичці.

Щоб упорядкувати систему позичок, було вирішено, на місячних Зборах 15 травня випустити "бонди" по $100 на 5%. Травня 25-го, на заряді повідомлено, що бондів продано на$1.750,00. Для уможливлення здобуття гипотеки (морґеджу), на пораду адвоката, Губера, що він справу Читальні, було вибрано довірених Товариства, "тростів": В. Запісоцького, С. Андрусяка, Д. Юськевича, Данилюка, Гошуляка, а дня 28 травня, на пораду того ж адвавката, вибрано наставника (суперінтендента) будови. Ним став В. Запісоцький. Старий будинок продано Фільові за $1.800,00.

На засіданню заряду й будівельного комітету, 23 травня, вирішено "самім братися до будови", а **25 червня** це рішення ще раз підтверджено "для добра і слави українського народу". В той же день зійшлися майже всі члени Читальні з лопатами та тачками і почали копати землю під пивницю й фундамент будови.

За місяць, 31 липня, відбулося вже посвячення угольного камня під нову величну будову, гордість і славу невтомних діячів членів Читальні Просвіти.

Це урочисте свято описано докладно в Літопису.

Місяць пізніше, 30 серпня, горді члени зложили $10 на вироблення високого паля, який має стояти на будинкові з прапором. Паля вимайстрував С. Андрусяк.

Дня 10 вересня 1921 р. перенеслося Товариство зі свого малого домику до мурованого будинку, довгого на 100 стіп, широкого на 40 стіп, високого на 14 стіп, зі сценою, двома кімнатами на переді і галерією над тими кімнатами.

20 вересня згоджено маляра Сича вималювати завісу та декорації сцени. Пізніше, в році 1925, в серпню і вересню, той же маляр Сич окрасив салю Товариства стінними

Члени Товариства Читальні Просвіти при копанні фундаменту під новий будинок в 1921 р.

малюнками, які представляли: місто Львів, місто Київ, Т. Шевченка хлопцем, який пасе вівці, плугатора, що працює на полі, чумака при возі на мотив пісні "Заслаб чумак..." і інші. Сич виконав ці малюнки, частина яких була копіями відомих артистів, дуже добре. На жаль, при новому перемальованню салі всі ці образи знищено.

Дня 9 жовтня 1921 р. відбулося торжественне отворен-

ня Дому Читальні при великому здвизі народу. Промовляли: Д. Юськевич, П. Рута, о. Филипів, о. М. Оленчук, Т. Стефаник, Г. Боднар і много інших бесідників. Концерт, уладжений під проводом Сестер Служебниць, приніс чистого доходу $635,00.

В тих днях перебував у Вінніпеґу Митрополит Шептицький, і в його честь був уладжений 13 жовтня, концерт дітей зі Школи св. Николая, провадженої Сестрами Служебницями. На концерті був присутнім сам ювілят, Митрополит.

За тим слідувала перша забава з танцями, яка принесла чистого доходу $100,00.

Дня 23 жовтня відбувся перший відчит в новому домі, який виголосив Брат з Чину оо. Василіян, Йосиф Ґроцький, про обставини в Галичині.

Так почалася нова епоха в історії Читальні Просвіти. З тісного приміщення, з тісних обставин Товариство вийшло на широкий шлях, загосподарювало в своєму простірному Домові, який став гостинним для многих українських орґанізацій, що не мали чи не мають свого власного приміщення. Дім Читальні Просвіти став дружнім дахом для всіх чесних і щирих українських орґанізацій і діячів; двері його для них завжди відтворені, і Товариство радо йде їм на зустріч.

Щоби виплатити видатки на будову, а треба було негайно платити за будівельний матеріял, 8 членів Читальні погодилися позичити $8.000 на підставі спеціяльної угоди, виготовленої адвокатом Гуґартом. Дня 5 листопада 1921 р. Д. Химко прочитав ту угоду на Зборах Читальні, і вона була принята, а 18 листопада, в канцелярії адвоката Гуґарта, були виписані позичкові грамоти і ті члени зложили готівку:

Данило Хімко	$2,000
Василь Запісоцький	1,000
Михайло Федорович	1,000
Григорій Тхір	1,000

Юрко Блажкевич	1,000
Сава Андрусяк	800
Стефан Пасічний	700
Андрій Сенюк	500
Разом	$8,000

За позичку плачено 8%, і на ті часи цей процент був звичайним.

Коли, 28 листопада 1921 р., Зборам були подані рахунки, то виявилося, що будинок з площею та інвентарем коштує $19,466.00, а Читальня мала власних грошей, зачинаючи будову, $1.222,13. Отже, кожний член причинився до будови, хто своєю працею, хто датками, а хто позичкою.

В тому, 1921 році, відбулося 101 засідання заряду, 11 загальних Зборів. Це був рік надзвичайного напруження, викликаного великою будівлею. Але по при те Товариство не забувало і за інші справи й цілі. Так, відбувалися представлення. Напр., драма, написана членом Читальні П. Теслюком "Смерть за зраду", що ставилась уже вдруге, принесла чистого прибутку $100,00.

На другий день Нового 1922 року Читальня взяла участь у збірці на Український Червоний Хрест, і її збірка була найбільшою за збірку кожного з інших товариств, а саме: $304,72.

На загальних Зборах 9 липня вибрано головою заряду Вол. Комана, рекорд. секретарем М. Левака, а скарбником П. Тхора. В день 1 жовтня 1922 р. знову на загальних Зборах обговорювалась справа позички Національної Оборони.

На Річних Зборах 14 січня 1923 р. В. Коман був перевибраний на голову заряду, а секретарем вибрано С. Косаренка. В заходах до сплачування боргів за будинок, заряд звернув особливу увагу на улаштування концертів. І справді, за першого пів року було улаштовано шість концертів, 2 представлення, 8 забав, 3 прогульки і лише один відчит.

Товариство мало неприємну подію, а саме — втрату певної суми грошей через банкроцтво одної банкової установи, так званого "Домініон Тікет Офісу". Там пропало $735,00. Загальні Збори визнавали, що в цьому є вина заряду, але подарували цю вину.

Варто зазначити перший зарекордований виступ молодого Костя Андрусишина, що став улюбленцем Читальні і так багато і цінно працював потім для неї: 5 травня 1923 р. він співав сольо на концерті.

Травня 9-го зарекордовано ще одну галузь праці Читальні орґанізацію "бейзбол" дружини, а 13 травня на місячних Зборах повідомлено, що члени позичковці Читальні зорґанізувалися для кращого порядку в "Позичкову Спілку". На тих же Зборах члени взяли бондів на $1.100, а інші 19 членів зложили добровільні датки, від $5 до $25. На тих же Зборах, вибрано делеґата до комітету "Національної Позички".

1 липня 1923 р. Читальня вшанувала Єпископа Никиту Будку своїм концертом, на якому Єпископ виголосив свою доповідь "Про Вічне Місто" та про положення на рідних землях.

Як стояла Рідна Школа видно з протоколу заряду, де 18 липня зарекордовано, що учителями Школи є Кость Андрусишин та М. Борисик. Ухвалено заплатити їм ще $50 до тих $16, які були заплачені їм за два місяці. А в серпню, 26-го, вибрано осібну просвітну комісію для справ освіти, в особах: Т. Мельничука, К. Андрусишина та М. Левака.

Матеріяльний стан Читальні за першу половину 1923 року був такий:

Боргів:	Бондів на суму	$3,370.00
	морґеджу	5,500.00
	%% на бонди	75.00
	борг на піяно	206.00
	Разом	$9,151.00

Вартість маєтку перевисшала $25.000,00

У вересні, 15-го, на місячних Зборах піднесено нову справу — спеціяльного прапору Читальні, а 21 тогож місяця відбулася також нова подія — перші збори новоствореної "Діточої Громади". Піднесено питання купівлі мандолін для діточої оркестри.

Між духовенством а Читальнею знову наступило охолодження, бо на річницю Читальні, 13-14 жовтня 1923 р., були запрошені священики, між ними о. Олексів та Оленчук, але ніхто з них на річницю не прибув.

Читальня ввесь час цікавилась загальними міськими виборами і брала діяльну участь у підготовці виборів і в голосуваннях, і хоч ця ділянка не має місця в Статуті Читальні, але в протоколах знаходимо рішення в цій справі. Так, в протоколі 7 вересня 1923 р. записано рішення заряду — брати участь у надходячих міських виборах.

Рік 1924 розпочато концертом, який відбувся 9 січня, а на Річних Зборах, 20 січня, повідомлено, що в Рідній Школі, учителем якої був М. Борисик, є 30 дітей. На тих Зборах доручено провід молоді В. Комапові та С. Косаренкові.

Заряд вибрано з таких осіб: Ї. Левак — голова, Ю. Блажкевич — секретар, Г. Тхір — касієр. І інші.

Збереження національних традицій було святою ціллю кожного з членів Читальні, і часом тяжко було своє рідне змінювати на чуже, хоч би те чуже й було корисним та добрим. Так трапилось з наміром Вол. Комана завести спортову дружину на канадійський спосіб. Члени вимагали орґанізації українського спорту на зразок "Січей" тощо. Коман, казали, featнервувався і став називати своїх сочленів "ґаліціянами". Це образило членство, і Коман з свого урядового становища зрезиґнував. На його місце обрано Вітонія. Всеж, пізніше, ідея Комана запанувала, бо цього вимагало реальне життя в новій країні.

Діяльність Читальні старалися підносити все вище й вище. І так, на піврічних Зборах, 6 червня 1924 р., Левак підносить уже питання про потребу утворення Вищої ук-

раїнської Школи. Покищо це залишилось лише доброю ідеєю.

На тих Зборах, між іншим, подано вартість маєтку Читальні **$26.667,76,** а без боргів **$19.499,75.** З цього видно надзвичайну господарку зарядів Читальні, яка довела чисту вартість маєтку майже до $20.00,00 за порівнюючи короткий час, починаючи з нічого.

Про підвищення освітної праці Читальні свідчить відчит проф. Ї. Боберського, який відбувся 15 серпня 1924 р. і був призначений не для загальної публіки, а для **учителів.**

В кінці року, 7 грудня, обговорювалася справа допомоги Матірній "Просвіті" в Краю, про який та про всебічну допомогу якому Читальня не забувала при жадних обставинах.

Рік 1925 визначається участю в праці Читальні видатного українського музики, композитора, дириґента та професора музики, був. священика Євгена Т у р у л и. Він приніс своєю працею багато доброго для Читальні, але разом з тим викликав певний клопіт.

На Річних Зборах 11 січня 1925 р. вибрано такий заряд: Н. Пробіжний — голова, Г. Квасниця — секретар, Г. Тхір — касієр. І інші.

Новою галуззю в праці Читальні був вибір комітету преси, на заряді 15 лютого, для ліпшої інформації преси про діяльність Читальні і взагалі про українські справи.

З квітня почалися концерти під проводом проф. Є. Турули.

Від 13 до 20 квітня виставлялися "Образи Страстей Господніх", і під час вистав на орґані грав Є. Турула. Але вже 17 травня, на місячних Зборах, почалися робити закиди проти Турули, як наслідок незадоволення ним духовенства. Це не мало, одначе, успіху, бо провідники Читальні і членство були високої думки про працю Турули. Все ж кампанія проти нього велася дальше, і 26 серпня він був полишив працю. Членство Читальні і на цей раз стало на його стороні, і 6 вересня надзвичайні Збори ухвалили запросити Турулу назад до праці в Читальні.

Становище, заняте Читальнею в цій суперечці з церковними властями, повело до дуже загостреної опозиції духовенства до Читальні. В протоколі засідання заряду Читальні, 24 серпня 1926 р., зарекордовано, що члени заряду Сас і П. Теслюк внесли пропозицію, щоб вислати листа до Єпископа про відкликання "клятви", зробленої з приводу співпраці проф. Турули з Читальнею. Коли б такий лист не дав потрібних наслідків, то внескодавці пропонували приготовити і оголосити в часописах откритого листа до Єпископа.

Праця Читальні, не зважаючи на сказані непорозуміння, велася як звичайно далі. Дня 27 жовтня 1925 р. виступав Діточий Гурток ім. М. Лисенка, під управою М. Борисика, орґанізатора того Гуртка.

10-11 жовтня відсвятковано річницю Товариства. Вся праця Читальні велася ввесь час зусиллями людей фізичної праці, робітників, при певній допомозі і співпраці дуже малого числа осіб інтелектуальної праці, звичайно званої інтеліґенцією. Але членство Читальні завжди з щирою повагою відносилося до своїх, українських інтеліґентів і було раде бачити їх на своїх громадських оказіях, як рівнож відчувало болюче огірчення, наколи та інтеліґенція відносилася до праці Читальні байдуже або недбайливо. І от в протоколі про цю річницю занотовано: "ніхто з вищої інтеліґенції" не з'явився.

Жовтня 18-го Є. Турула знову давав концерт в Читальні. На концерті він дав відчит про найбільшого українського композитора Миколу Лисенка.

В листопаді, як завжди в цю пору року, переходили передвиборчі (до міської ради) наради й віча.

Рік закінчився поставленням на чергу питання про орґанізацію Запомогового Відділу при Читальні. В. Коман, на засіданню заряду 30 грудня, предложив начерк Статуту такого Відділу.

На рік 1926, на Зборах 10 січня 1926 р., вибрано такий заряд Читальні: В. Цьвях — голова, Т. Мельничук — секретар, І. Дутка — касієр. І інші.

Праця Читальні йшла цей рік як звичайно. З нових виступів був діточий концерт, улаштований 7 лютого співачкою й учителькою Марією Рутою, сестрою Петра Рути, але більшими заходами були кроки до орґанізації школи національних танків.

Курс танків розпочав Михайло Даркович з своїм молодшим братом. Перший виступ його школи відбувся 3 травня 1926 р. Учнів в його школі, хлопців і дівчат, було 25.

Пізніше осінню, листопада 2-го, на засіданню заряду обговорювано лист славного українського балетмайстра Василя Авраменка, який запитував, чи може сподіватися гостинности Читальні до улаштування школи національних танків. Заряд відповів йому своєю згодою.

Рік 1927 розпочато в бадьорому настрої, який виявився на Річних Зборах 16 січня. Секретар Зборів, О. Даркович, записав до протоколу такі заяви чільних урядників:

Уступаючий голова, В. Цьвах, "говорить, що його ціллю було дбати про спокій і згоду в орґанізації і згадав також, що і колядувати ходив, дбав щоб і школа провадилась, також його стараннями було, щоб і фінансів придбати та позбутись того довгу, котрий то ще тяжить на будинку. Довг виплачений того року — $2.319,00, отже залишається ще $3.950,00... і між тим сказав: шануймо й поступаймо після Статута".

В. Коман, заступник голови казав: "Праця Товариства сего року йшла щиро як ніколи перед тим. Як предсідатель, так і секретар щиро працювали, і велику подяку складаю К. Андрусишину, котрий також щиро працює при нашій орґанізації... і зазивав до праці, бо лиш своїми силами, а не чужими ми собі здобудемо славу і гарний примір... порядок і згода... заложення Запомогового Відділу — гарний поступ... і бажає, щоб і надалі між членами була згода..." (стор. 500 Протоколів).

До заряду вибрано: того ж В. Цьваха — головою, Кіяна секретарем, Дутку — касієром. І ін.

В лютім, 11-го, відбулася в Читальні дебата студентів університетів з Манітоби і Саскатуну, на тему "Комунізм

і Капіталізм". Це була нова тема в викладах і дебатах, що провадилися перед тим.

Також новиною в діяльности Читальні був виступ суто музичного концерту, дня 13 лютого, під управою Тараса Губіцького, молодого тоді і вже видатного українського скрипака й диригента.

Традиційне Шевченківське Свято, улаштоване 13 березня, пройшло з великим успіхом. Також реферат К. Андрусишина зробив велике враження на присутних.

В березню розпочав свою діяльність Запомоговий Відділ Читальні після вибору, на надзвичайних Зборах, 20 березня, першого заряду відділу, з таких осіб:

Ї. Левак — голова,
Т. Мельничук — секретар рекордовий.
Г. Квасниця — секретар фінансовий,
Г. Тхір — касієр,
Ю. Блажкевич, Каблак, Гавриш — контрольори,
Кавчук — капітан,
Франків і Баран — дверники.

Праця протягом року провадилась далі як звичайно.

На Річних Зборах, 15 січня 1928 р., В. Цьвах підносить справу відносин Товариства до церкви і закликає "не відриватися від церкви". Членство Читальні, обороняючи свою повну автономію що до справ Товариства, ввесь час старалося, щоб між церквою а членами була повна згода і щоб традиції морального виховання молоді не затирались.

В цей час при Читальні була Діточа Громада, що мала 50 членів. На цих Річних Зборах піднесено справу вироблення статуту для Жіночого Товариства (гуртка). Фактичною головою заряду цього Т-ва була пані А. Каблак. Підносилось також потребу заведення почесного членства для вшанування видатних українських діячів, як було названо: М. Грушевського, Ол. Кошиця, Ольгу Кобилянську, посла Романчука. Говорилось про потребу українського сиротинця.

Заряд на р. 1928 вибрано такий: М. Пробіжний — голова, Ї. Гридильовський секретар, П. Романюк — касієр. І інші.

В цьому році Канаду одвідували українські діячі з Европи, Читальня не опустила нагоди, щоб послухати їх викладів. Так, 20 січня відбувся відчит проф. Н. Григорієва, був. міністра освіти Української Народної Республіки, на тему "Часи революції в Україні".

Жовтня 16-го Д-р М. Мандрика, був. член Центральної Ради Української Народної Республіки, який прибув з Европи для просвітної праці на американському континенті, виголосив доповідь про хід відбудови української державности і про причини повалення її ворожими навалами. Представник товариства Народного Мистецтва в Краю, Ів. Чайка, демонстрував 14 червня, на заряді, вироби того товариства і закликав до підтримки цього національного промислу.

В березні, 18-го, винесено на місячних Зборах Читальні протест проти польщення українських шкіл в Краю.

В цьому ж місяці, березні, виникли знову суперечки між членами заряду і пізніше між членством Читальні. Засідання заряду 20-го березня пройшло у взаємо-обвинуваченнях, так, що секретар В. Коман покинув засідання.

Секретар місячних Зборів, Гридильовський, що мав дар журналіста, записав це все до протоколу, як фельєтон. Але вже 13 травня, на чергових місячних Зборах, всі ці суперечки утихли. Справи рішалися ділово. Між іншим даровано на політичних вязнів $100.

В жовтні 1928 р., дня 13, відбувалася з звичайним добрим успіхом річниця Читальні. Це властиво було святкування 25-ти літнього ювілею Читальні. В протоколі зарекордована присутність і виступи з промовами похвали Читальні таких "визначніших" гостей: Д-р М. Мандрика, о. Филипів, адвокат Я. Арсенич, представник банку Балан. Першим говорив о. Филипів, який, з нагоди 25-ліття Товариства "дав, — як записано в протоколі, — короткий перегляд розвитку Товариства від початку, при чім зазначив, що Товариство все добре розвивалось як в злуці з

церквою працювало, коли Т-во ішло в розріз з церквою, тоді усе приходило під упадок. Отож бажав на дальше доброго розвитку в злуці з церквою працювати". Д-р Мандрика, як записано в протоколі, "виголосив значучу промову, в котрій передовсім передав привіт від просвітних орґанізацій в Старім Краю та сказав, що великою радістю єсть, що українці в Канаді добре стоять, що повинні бути з того горді, бо через інституції можна учитись будувати свою державу"... Говорили представники інших товариств, підкреслюючи вагу співпраці і єднання між українськими орґанізаціями.

Дмитро Ґошуляк.

Анна Каблак.

Річні Збори в 1929 р. відбулися 13 січня. Вибрано Заряд в складі: Д. Гошуляк — голова, І. Гридильовський — секретар, Г. Тхір — касієр. І інші. Вибрано також заряд Жіночого гуртка в складі: А. Каблак — голова, Ф. Небилович — секретарка, М. Мельничукова — касієрка.

Здаючи звіт просвітної комісії, В. Коман з огірченням

говорив, "що відчитів не можна було приготовити через те, що члени не приходять на відчити. Коли запросилось прелеґента, то він не годен був докінчити через шепоти і неспокій на салі. Замість дбати про науку, то мусіли заводити мировий суд, щоб всякі сварки полагодити... При кінці закликав до згоди і любови"... (Стор. 115 Протоколів).

Тим часом діяльність Читальні йшла протягом року як звичайно.

Співпраця з церквою також велася в добрій волі членства. Читальня взяла участь в збірках грошей на будову епископського дому. На цю ціль, вкінці року, 24 грудня, улаштовано специяльну забаву.

Протягом 1930 року жадних надзвичайних подій не було. Читальня працювала тим же темпом, як і в попередніх роках.

На цей рік, на Річних Зборах 19 січня, було вибрано

Григорій Мудрий.

Павло Теслюк.

заряд в такому складі: Г. Мудрий — голова, Ї. Гридильовський — секретар, Д. Гошуляк — касієр. І інші.

Після традиції улаштовано, 16 березня, Шевченківський концерт. Реферат мав К. Андрусишин з добрим, як завжди, успіхом і увагою слухачів.

З нових ділянок діяльности треба відмітити заходи що до висилки делеґатів на Міжнародний Жіночий Зїзд у Відні. Вересня 8-го до заряду зголосилася пані А. Йонкер (жена місцевого лікаря), відома меценатка і громадська діячка, українка родом з Калуша. Вона оповідала, що тому, що представниця, як українка, не може дістати доступу на той Міжнародний Зїзд, бо Україна не визнана, то треба послати з Канади делеґатку канадійку, яка б говорила за українську справу. Просила підтримки в цій справі. (Як відомо п. Йонкер своїми грошима оплатила дорогу і видатки п. Мензі до Відня, і з нею їздила на названий Зїзд).

Заряд на рік 1931 було вибрано, на Річних Зборах 11 січня, в такому складі: Павло Теслюк — голова, Т. Мельничук — секретар, Д. Хімко — касієр. І інші.

Рік цей позначився деякими новими ідеями, що були обговорені в керівних орґанах Читальні.

Так, на місячних Зборах 15 лютого, А. Господин зробив внесок, щоб доповнити Статут Читальні точкою, яка дозволяла б принимати в члени Читальні не тільки греко-католиків, а і взагалі українців без огляду на релігійну приналежність. Внесок цей не знайшов більшости голосів

Знову 23 лютого, на заряді той же член заряду А. Господин підніс справи викладів української мови на Манітобському університеті. Ця справа викликала живе заінтересовання, і до неї зверталися пізніше.

Як уже було згадано, Кость Андрусишин, син довголітнього члена Читальні і сам її член, в той час дипльомований в Манітобському університеті, користав специяльною любовою всього членства Читальні, як виключно обдарований молодий українець з великою будучністю, а особливо, як дуже працьовитий, що не відмовляє жадної

роботи, культурний активіст Читальні. Тепер він дістав спеціяльну підмогу (сколаршип) на студії в Парижському університеті. Читальня вважала своїм обовязком допомогти й йому матеріяльно, і в цій справі, на заряді 24 лютого запало відповідальне рішення.

Справа викладів української мови дістала загальну увагу. Травня 12 було створено для цього комісію з представників українських організацій в складі А. Господина, від Читальні, Т. Ферлея, від Народного Дому, і Д. Будки, від Інституту Просвіти.

Данило Хімко.

Том Мельничук.

Знову справа "вищого порядку", а саме викуп гори письменника Маркіяна Шашкевича, обговорувалась на заряді 9 червня, на внесок А. Ґосподина.

З поворотом К. Андрусишина з Парижу, доручено йому, 8 вересня, підготовляти та вчити хор Читальні (плата $20 місячно), а 17-го листопада предложено йому підготовляти історію Читальні.

В цьому ж році помічається співпраця Читальні з Стрілецькою Громадою, з ініціятиви останньої.

Також в цьому ж році відсвятковано 10-ти ліття Дому Читальні, 17-18 жовтня. На цьому святі А. Ґосподин виголосив реферат з історії українського культурного руху в Україні і на еміґрації. В суботу, 17 жовтня, була товариська вечера, в якій взяли участь майже всі члени Читальні і гості — представники орґанізацій. Привіти були виголошені Б. Біберовичем від Інституту Просвіти, Т. Ферлеєм від Народного Дому, п. Руриком від Стрілецької

Хор Товариства Читальні Просвіти в 1931 р. Посередині диригент Кость Андрусишин.

Громади, і іншими. Всі бесідники, як записано в протоколі, "висказувались похвально для Т-ва Читальні Просвіти та своїми промовами скріпили членів на дусі до дальшої праці для українського народу". Потім були загальні танці. В неділю, 18 жовтня, відбувся концерт з добірною та цікавою проґрамою.

На цьому святі церковні достойники участи не взяли.

Рік 1932 був роком великого безробіття в Канаді. Все ж діяльність Читальні була дуже активна.

На Річних Зборах 10 січня було вибрано такий заряд: Д. Хімко — голова, Турчин — секретар, Дутка — касієр. І інші.

В січню, дня 31, відбулося Свято Соборности України. Реферат виголосив А. Ґосподин.

З нових ідей було поставлене, на засіданню 8 березня, завдання набуття українських книг для міської публичної бібліотеки, для устаткування там українського відділу. Питання це порушив А. Ґосподин. Завдання пізніше було виконано в співробітництві з іншими українськими товариствами.

Праця двох діяльних членів заряду, А. Ґосподина і Ю. Блажкевича, була належно оцінена Жіночим Товариством ім. М. Маркович, лист якого, з подякою цим двом членам, було оголошено на засіданню заряду 15 березня.

Членство Читальні чутко стежило за тим, щоб українська честь не була ушкоджена, і коли щось траплялося, що могло таку шкоду зробити, негайно і відповідно реаґувало.

В цьому році трапилося, що міська ґазета "Вінніпеґ Трібюн" недобре поставилась до українців. І от, на засіданню заряду, 6 грудня, після промов А. Ґосподина і К. Аюдрусишина, ухвалено зробити відповідний протест.

В цьому році на кандидатуру посла до Манітобського парляменту було виставлено Костя Андрусишина, і членство Читальні гаряче і щиро працювало для його вибору. Одначе, хоч він дістав майже таке число голосів, яке мінімально вимагалося, він все ж не міг бути вибраний. Не всі українські уґрупування сприяли йому а деякі навіть шкодили. Про це докладніше сказано в обсервації Ю. Блажкевича. (Див. далі).

Що до діяльности Читальні за цілий 1932 рік, то до протоколу секретар Ю. Блажкевич записав свою обсервацію в цих словах:

"Сей рік був дуже тяжкий з причини безробіття, кот-

ре досягло вершин нужди. Завдяки членству і його зарядові робота Читальні, хотяй не дуже то була блискуча того року, але повним кроком ступала вперед. Всякі администраційні виплати були заплачені на свій час, просвітна праця не була меньшою як коли небудь в попередніх роках. Працювали всі галузі Читальні, помимо життєвої нужди, яка заглядала в членські доми, не дуже відважалась заглядати до Товариства. Того року Відділ Запомоговий незмінно протримався як і попередні роки, які були кращі. Жіноче Т-во М. Маркович, і властиво заряд, значно в цім році поступило, бо муравлиний труд сих женщин, під кожним значінням, не був даремним. Нехай буде в памяті і приміром для будучих украін. женщин, що провідниці свого товариства в сім році не поминули ані одного тижневого засідання відбути, не зважаючи на уливні чи зимні вечори. Хор Читальні, що майже безперервно дириґентом його є К. Андрусишин около 9 років, зберіг за сей час около 30 ріжномелодійних пісень та зберігає й надальше... Секція молодіжі була трохи захитана, але при кінці року поставлено кількох старших членів заглянути до них. Важнішою памяткою буде се, що в сім році українські товариства поставили свого кандидата до Манітобського парляменту, а кандидатом мав честь бути К. Андрусишин, що є членом Читальні... На 36 кандидатів наш кандидат, числом одержаних голосів був 12-м; перших 10 вийшли вибраними. Виборчі голоси, що їх одержав К. Андрусишин, хоч і були безуспішними, але показали, що робітництво і українські орґанізації, коло яких воно горнулось, пішло за своїм кандидатом. Всяка інтеліґенція, крім Д-ра Мандрики, що можна було зауважити, гляділа на свойого кандидата ворожо по гипокритськи і попирала інших кандидатів. Українські часописи попертя не дали ніякого, крім "Нового Шляху", що виходив в Едмонтоні.

Нехай ці записки позістануть на довгі часи, яко часть історії товариського і народного руху в Вінніпеґу".

Рік 1933 визначився надзвичайним посиленням і поглибленням культурно-освітної діяльности Читальні. На

піврічних зборах, 23 липня, член просвітної комісії А. Ґосподин описав це в слідуючих словах (за текстом протоколу):

"Не можливим є пропустити вислови кількох членів. Перший висловив член просвітної комісії А. Ґосподин, виказуючи Зборам, що за минувший пів-рік освітна праця

Проф. Д-р К. Андрусишин.

А. Ґосподин.

КОСТЬ АНДРУСИШИН, син членів Читальні Просвіти Михайла й Франциски, народився у Вінніпеґу 19 липня 1907 р. Почав науку в школі Св. о. Николая і кінчив в Манітобському Університеті р. 1930, одержавши титул маґістра (М.А.); 1930-31 р.р. продовжував свої кваліфікації в мовах в Сорбонському університеті, в Парижі; потім 1936-40 рр. в університеті в Торонто, а рр. 1944—1945 — в Гарвард університеті в Злуч. Державах (славянські мови). З 1945 р. став професором славянських студій в Саскачеванському університеті. Має титул доктора фільозофії. Написав багато наукових розвідок і склав та видав (в співпраці Я. Крета) великий українсько-анґлійський словник (поверх 90,000 слів). Завжди щиро працював в Читальні Просвіти, як працював і працює на науковому і виховавчому полі для українського народу і його справи.

була більшою, чим від кількох минувших років, бо відбулося 12 наукових відчитів, 7 публичних дебат, в яких брали участь старші й молоді, рівнож відбулося 8 освітніх вечірків і дано 2 наукових відчити в других орґанізаціях і дебату членів Читальні в Т-ві Кобзар, на його запрошення... на зиму задумується трьохмісячний курс для молодіжі..."

На Річних Зборах 15 січня було вибрано заряд в такім складі: С. Скоболяк — голова, Ю. Блажкевич — секретар, Дутка — касієр. І інші.

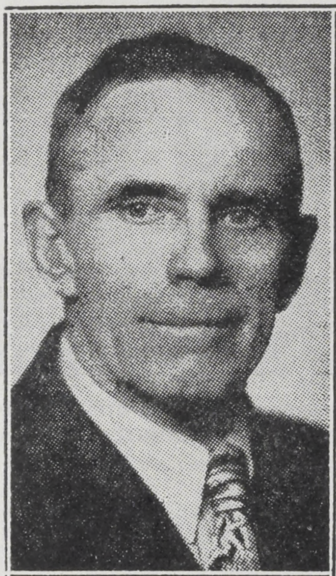

С. Скобляк.

Др. М. І. Мандрика.

З 4-го лютого почалися виклади з рамени Українського Трудового Обєднання. В той день виклад мав Д-р М. Ї. Мандрика на тему: "Що таке є держава". Дня 12 лютого його ж виклад на тему: "Національна справа у большевиків"; 19-го лютого виклад адвоката С. Савули — "Боротьба за існування"; 12-го березня виклад А. Ґосподина — "Становище в Китайщині".

19 березня відбувся концерт в роковини Т. Шевченка. Промовців було двох: К. Андрусишин і М Мандрика. В протоколі зарекордовано, що "інтеліґенція на свято не прийшла".

К. Анрдусишин і М. Мандрика в повороті з Портаж-ля-Прери з відкриття Народного Дому, перед вічем Української Національної Ради, на яке зробили напад комуністи (16 липня 1933 р.).

Виклади продовжувалися дальше: 26 березня Д-ра М. Мандрики про "Технократію" і 2 квітня К. Андрусишина "Про Французьку Революцію".

В протоколі заряду з 6 квітня занотовано факт орґанізації Української Національної Ради, з осідком в Читальні. На орґанізаційних зборах Ради були представники таких орґанізацій:

Читальня Просвіти,
Інститут Просвіти,
Український Народний Дім,

Рідна Школа ім М. Шашкевича,
Брацтво св. о. Николая,
Брацтво св. Ів. Милостивого,
Взаїмна Поміч, ч. 1,
Взаїмна Поміч ч. 21,
Т-во Просвіта, С. Бонифас,
Т-во Кобзар, Форт Рудж,
Стрілецька Громада ім. Вітовського,
Українське Трудове Обєднання,
Т-во св. Михаїла,
Т-во ім. Ї. Сучавського,
Товариство ім. Т. Шевченка, Брукленд.

Про працю дириґентів хору Читальні за ввесь час секретар Зборів, дня 18 квітня 1933 р., записав такі "помітки":

"Список пісень, які були виготовлені дириґентами від початку праці Читальні: Дириґент Зьомбра, в році 1914: "Ой вербо, вербо кучерява", дириґент Мих. Стасюк, в році 1918: "Сміло, друзі, не терайте" і "Терновий вінок"; дяк церкви Св. Николая, Петро Рута, в році 1921: "Осінь" і "Гимн Американських Українців"; дириґент К. Андрусишин **сімдесят три** (73) пісні (всі перечислені за назвами)"...

Посилення освітної праці, зокрема політичного освідомлення громадянства, викликало неспокій в колах комуністичних орґанізацій, особливо насторожило їх вожаків-погоничів, і вони задумали вжити свого "ударного" способу боротьби з небезпекою, тим більше, що завдяки цій освітній праці почали відпадати від їх гнізд більш розсудливі члени, а в інших захиталася віра в добро комунізму. Отже, коли в салі Читальні було скликане віче, дня 16 липня 1933 р., для виголошення Декларації Української Національної Ради проти панування над українським народом Москалів, Поляків, Румунів і Чехів, "ударна команда" місцевих комуністів і їх прихильників постаралася завчасно заповнити салю Читальні. В момент, коли прилеґент приступив до виголошення декларації проти Моск-

ви, комуністи, по команді, вчинили напад, і хоч були вибиті присутніми громадянами з салі, вспіли поранити кількох громадян, а потім нападом ззовні повибивали вікна в Читальні і нападали на членів віча поза стінами дому. Ця подія дістала розголос по всій Канаді, і посадник міста Вінніпеґу, полковник Веб, також оголосив по цілій Канаді через радіо і пресові аґенції свою похвалу членству Читальні та участникам віча "порядним громадянам" за те, що геройські відбила напад комуністичних банд "непорядних громадян".

Докладно про цю подію подається в цій книзі окремо.

В протоколі заряду записано, між іншим, таке:

"Ця сумна подія розійшлася по радіо, і поважні особи анґлійської народности приїзжали автами довідатися як се було, поліція інформувала, що переможцями вийшли господарі сего дому, і тому анґлійці признали, що вони тепер вірять, що не всі українці бажають зробити Канаду російсько-комуністичною кольонією".

"Заряд висловлює своє співчуття сим особам, які потерпіли тілесне ушкодження, зосібна С. Кутному, що одержав удар ножа в голову і Д. Микитюкові, що лице мав зранене, але сим вони доказали свого геройства"... "Рівнож заряд шле свої співчуття старшому невинному чоловікові п. Дидикові, що кинутий крізь вікно камень попав його."...

Щодо загальної оцінки характеристики і праці Читальні в р. 1933, то маємо таку обсервацію секретаря Ю. Блажкевича (стор. 462 Протоколів):

"Щира подяка від заряду та від всього Товариства тім, що так щиро сповняли громадські і товариські обовязки через цілий перший пів рік 1933. В першій мірі заслуговує признання заряд Відділу Запомогового, що однодушно співпрацював. Дальше заслуговує на признання Жіноче Товариство, на чолі з панею Квасницею, що пробували докласти всякої енергії і труду здобувати моральних і матеріяльних успіхів. Честь і слава молодій секції під головуванням Дидика, що ся молода орґанізація щораз то краще поступає на полі народнім, культурнім, просвітнім і фінансовім. Признання

заслуговує Аматорський Гурток, яким проводить Павло Теслюк"...

Далі висловлюється признання "особам, що на всяке запрошення своєю здібністю помоголи".. Тут названо: пані А. Резновську, дівчат Турчин і Мандрик — співачок, М. Кіся — співака, М. Климкова і Цимбалістого аматорів-акторів, піяністок Марусю Скобляк та Олю Левак. Кінцева подяка С. Скоблякові — голові, "що так часто безплатно обслуговував своїм автом товариські та взагалі народні інтереси"...

На рік 1934 вибрано, на Річних Зборах 13 січня, заряд в складі: С. Скобляк — голова (перевибраний), Т. Мельничук — касієр, Прокопишин — секретар. І інші.

Рік почався з продовження наукових вечорів з лекціями Д-ра М. Мандрики. Ці вечорі відбулися 18 і 26 січня та 2 й 7 лютого. Загальна діяльність Читальні йшла своїм звиклим порядком.

Але на місячних Зборах, 16 лютого, даякі члени розпочали дискусії про Національну Раду, як наслідок неприхильного відношення до праці Читальні пароха церкви Св. Николая, о. Горечка. На захист Ради говорив Ю. Блажкевич: "16 літ тому проливалася кров і сльози під час війни з поляками і сказав, що 40 тисяч зістали забиті, і сказав если би тоді була так звана Нац. Рада, того би не було, сказав, що тепер також вітри нам приносять всякі неприємні відомости про війну, тому нам треба приготовлятися і орґанізовуватися".... "Від так брали слово декілька бесідників... і всі їх думки були неясні, тому, що кожний не хотів сказати, що я думаю, що то не так або так, але обганяли справу дуже далеко"... (стор. 522 та 523 Протоколів).

Скоро, одначе, справа вимагала говорити ясніше, бо дійсні підстави заколоту вияснились на засіданню заряду 6 березня, коли вирішено післати делеґацію до священика Горечка і вияснити в чім справа. Делеґація принесла відповідь від о. Горечка, що він ставить троє домагань: перше, — "має бути Бог", друге, щоб священик був членом Читальні і мав автоматично рішаючий голос в релігійних

справах, третє — щоб Мандрика (православний) не мав відчитів і щоб учитель був католик.

Ця подія докладніше описана в "Літопису". Треба лише зазначити, що переговори з священиком тяглися до 8 травня і безуспішно. Тим часом 13 березня заряд ухвалив "провадити Товариство Читальні Просвіти як поперед".

Положення на рідних землях завжди було на пильній увазі членства Читальні. В цьому році населення Галичини голодувало, не згадуючи вже страшного положення в Україні під комуністичною окупацією. Був орґанізований Комітет помочі голодуючим на Україні, і в ньому Читальня брала участь, як це зарекордовано в протоколі 28 серпня.

В році 1935 не було якіхось надзвичайних подій. Діяльність Читальні велась звичайним темпом. Заряд на цей рік був вибраний на Річних Зборах 13 січня в складі: П. Теслюк — голова, К. Грицишин — секретар, Т. Мельничук — касієр. І інші.

Січня 5-го на заряді обговорювалась справа привіту заслуженому прихильникові і добродієві українців, докторові Гантеру, з приводу відзначення його королівською нагородою, а 28 лютого відбулося в салі Читальні почесне приняття для нього.

В лютім, 17-го, було уряджено Академію в честь проф. Михайла Грушевського, славного українського історика і першого Президента відродженої вільної Української Республіки. Академія була величною і мала визначний успіх. Говорили чотири прелеґенти: К. Андрусишин, М. Мандрика, А. Ґосподин, Д. Будка.

При переповненій салі відбулося, 7 квітня, Свято Т. Шевченка.

Доповідь виголосив Д-р М. Мандрика.

З відємних подій було хіба те, що священик Горечко відмовився благословити товариську вечеру, яка була уряджена на 11 травня. Були вислані до нього делеґати, Квасниця і Возняк, 7 травня, щоб запросити на вечеру і поблагословити її. Свящ. Горечко не вийшов до делеґа-

ції, а сказав з другої кімнати до іншого священика: "Скажіть їм — з Богом!" На вечері, відкриваючи її, прочитано молитву всіма присутніми і відспівано тричі "Христос Воскрес".

Управа Читальні Просвіти в 1935 р.

Перший ряд в долі з ліва: Н. Возняк, А. Бохонко, Ф. Крайчук, П. Теслюк, Т. Мельничук, Д. Остапчук, А. Крушельницький.

Другий ряд з ліва: Н. Савула, Ю. Каблак, А. Ґосподин, Ю. Блашкевич, К. Андрусишин, І. Вус.

Третий ряд з ліва: Д. Баран, Н. Гнатюк, Й. Дзьола, Н. Пробіжний, О. Коник, Г. Тхір.

Четвертий ряд з ліва: В. Глущак, Копяківський, С. Квасниця.

Варто занотувати ще, що 11 червня заряд відповів орґанізованому большевиками "Комітетові боротьби проти голоду і фашизму в Польщі" на його запрошення прилучитися до його акції: "Додайте до слів "боротьби проти голоду і фашизму в Польщі" ще слова "і на Великій Україні". Після цього большевики більше не зверталися.

Після звіту заряду за 1935 рік, в цьому році відбулося 57 засідань заряду, 9 загальних Зборів, 22 концерти, 3 відчити, 7 представлень, 11 забав, 18 танців, 2 пікніки, один базар.

Приходу було $5.558,13, розходу $9.126,48. Такий великий розхід був тому, що переведено розбудову дому. Ріжницю між приходом і видатками покрито з готівки Товариства.

Заряд на 1936 р. був вибраний на Річних Зборах 26 січня в такому складі: голова С. Квасниця, секретар К. Грицишин, касієр — Зьола. І інші.

Стефан Квасниця.

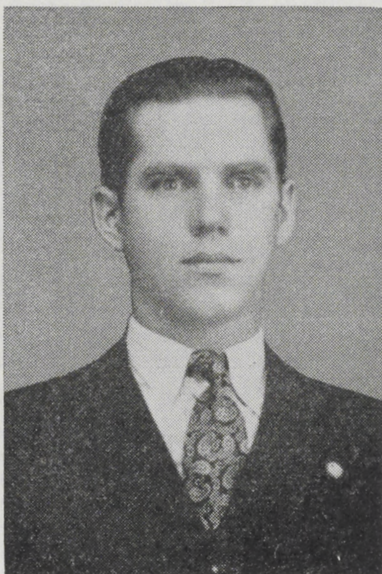

М. Чайковський.

Праця Товариства продовжувалась як і в попередньому році, уже в ще більш зручних обставинах після розширення і внутрішньої добудови в Домі.

З нових засобів освіти було заведено, на пропозицію А. Ґосподина, зроблену 31 березня на засідання заряду, читання історії України вечорами для тих громадян,

що звичайно збираються в Читальні "посидіти та поговорити" і марнують лише свій час. Першим взявся читати П. Матвійчина.

В році 1937 діяльність продовжувалась нормальним ходом.

На цей рік Річні Збори, 17 січня, вибрали Павла Теслюка головою, Павла Матвійчину секретарем, Степана Скобляка касієром. І інших урядників числом 22.

З Европи прибув до Канади славний бандурист Василь Ємець, і на засіданню 9 лютого вирішено запросити його дати концерт бандури на 20 лютого, який концерт і відбувся з добрим успіхом. На тому ж засіданню вирішено вручити "дар" бандуристові і також ухвалено урядити пять викладів Д-ра Мандрики.

Згадані виклади почалися від 24 лютого. Перший був на тему: "Людська енерґія і її упадок".

Відкликаючись на всі здобутки українського життя і культури, заряд Читальні, на засіданню 14 березня, ухвалив вислати В. Авраменкові, першому виробнику великої української кіно-фільми, подяку і ґратуляції з приводу вироблення оперетової фільми "Наталка Полтавка".

В листопаді, з дня 11-го, розпочато в Читальні школу національних танків також В. Авраменка, а з ініціятиви Української Жіночої Ради, 19-го листопада, відбувся Літературний Вечір Ольги Кобилянської.

Рік закінчився нарадою представників українських кооперативних орґанізацій, яка відбулася 27 грудня.

На рік 1938 головою заряду став С. Головчук, секретарем А. Ґосподин, касієром С. Скобляк, вибрані на Річних Зборах 16 січня.

Поза звиклою діяльністю Читальні, в цьому році започатковано першу виробничу кооперативу, а на національно-політичному полі уділено моральну підтримку Митрополитові А. Шептицькому в його боротьбі проти польщення українських церков і інституцій.

Так, 11 березня, на засіданні заряду, на пропозицію А. Ґосподина, ухвалено вислати великому Митрополитові лист подяки і підтримки. У відповідь на це, в свій час, було одержано листа від Митрополита з висловами признання, подяки і пастирського благословення.

Березня 22-го на заряді обговорювалася справа орґанізації виробничої кооперативи, а 19 квітня, також на засіданню заряду, було повідомлено і зарекордовано створення "Західної Кооперативи Western Co-Operative" для виробу рукавиць, в якій певне число членів взяло

Стефан Головчук.

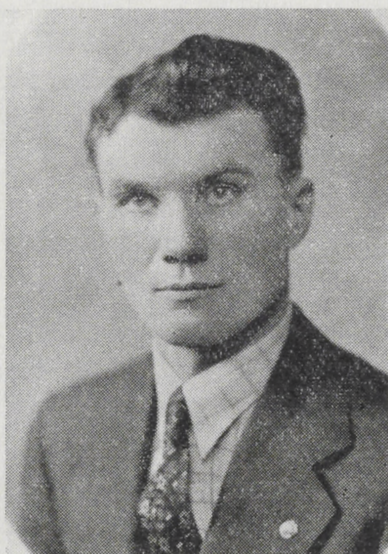

Йосип Дзюрдзєвич.

участь, одні як уділовці, другі як працівники. Читальня в свій час уділила позичку цій кооперативі.

З негативних явищ зарекордовано на засіданню 22 листопада, що священик Жадан виголошує казання проти Читальні.

На Річних Зборах 13 січня 1939 р. обговорювалось питання допомоги Карпатській Україні. Тоді ж вибрано

новий заряд: М. Кулинич — голова, Ї. Підгірняк — секретар, І. Вус — касієр, і інші урядники, як звичайно.

В цей час з Европи прибули ще інші видатні артисти, а саме музика, композитор і диригент Антін Рудницький і оперова співачка, Марія Сокіл, дружина Рудницького. Вони улаштовували концерти з благословення Митрополита Шептицького на поміч українському шпиталю в Краю. 7 лютого вирішено на заряді дати салю для приняття цих артистів. Плату за салю $10 пожертвували на Карпатську Україну.

З серпня місяця учителем Рідної Школи став А. Ґосподин на місце К. Грицишина, який виїхав з Вінніпеґу.

На засіданню 10 жовтня згадувалось про працю Національної Ради, а саме про потребу оживлення її діяльности. Рішення не було винесено.

Рік закінчено відчитом міністра Торсона, з ініціятиви Української Жіночої Ради, на тему "Канада у війні".

Рік 1940 визначається в життю українців канадійців зусиллями створити єдиний національний центр — представництво для цілої Канади.

Заряд на цей рік було вибрано на Річних Зборах, 14 січня, в такому складі: Г. Квасниця — голова І. Підгірняк — секретар, І. Вус — касієр.

Справа національного центру обговорювалась на засіданню заряду 12 лютого, а саме участь у новоствореному частиною українських орґанізацій "Репрезентаційному Комітеті Українців Канади". Лише рік пізніше договорились всі орґанізації про злуку в один комітет: тоді з'явився на світ "Комітет Українців Канади", в скороченню КУК.

Тяглась війна, і треба було працювати над висвітленням правдивої позиції і відношення українців до воюючих сторін та взагалі про українську справу, бо стали появлятися, часом дуже поважні, книжки і брошури з хибними і шкідливими для українців інформаціями.

В цій справі було видано, на громадські кошти, кілька тисяч брошури, написаної по анґлійські Д-ром М. Мандрикою, під назв. "Українське Питання" Ukrainian Question.

Управа Читальні Просвіти в 1938 р. (Імена на стор. 61)

Ця брошура була розіслана у всі урядові, наукові, університетські, журналістичні і інші центри, і мала безумовний вплив. На засіданню заряду Читальні, 9 квітня, було ухвалено допомогти виданню названої брошури.

На тому ж засіданню ухвалено доповнити книжки Читальні набуттям історії України в анґлійській мові, купити портрет Т. Шевченка і ін.

На засіданню 22 жовтня вирішено запросити проф. Е. Турулу на працю дириґента хору Читальні.

Евген Возьний.

Григорій Квасниця.

В році 1941 діяльність Читальні йшла звичайним порядком, повна активности. На засіданнях і зборах обговорювались і рішались справи господарювання і керування ріжними галузями діяльности, до найменших деталів.

Підписи до кліші на стор. 60

Перший ряд в долі з ліва: М. Бабійчук, Ю. Каблак, А. Ґосподин, С. Головчук, В. Коман, Г. Квасниця, Е. Возьний.

Другий ряд з ліва: С. Макітра, С. Квасниця, Н. Теслюк, М. Лебединський, І. Крушельницький, В. Несторович, Н. Сохацький, І. Вус і Н. Чубала.

Заряд було вибрано на Річних Зборах 12 січня в складі: М. Баранський — голова, І. Підгірняк — секретар, Ілія Вус — касієр. І інші урядники.

В цьому році вже почав діяти Комітет Українців Канади, як єдине центральне представництво українців канадійців. Березня 4-го, на засіданню заряду ухвалено салю для віча того Комітету.

13 березня, з рамени Комітету, мав відчит в салі Читальні Сер Д'Еквіль, представник парляментарного клюбу Великої Британії.

Як і в попередньому році, діяльність Читальні в р. 1942, скупчувалась на звичайних завданнях, які захоплювали вже дуже широке поле. Заряд, вибраний на Річних Зборах 1 лютого, складався з таких громадян: Гр. Квасниця — голова, А. Ґосподин — секретар, Ілія Вус — касієр (перевибрані з минулого речинця).

Окрему увагу, між іншим, зверталося на оживлення культурної праці з огляду на підупадання інтересу, особливо молоді, до української книжки. На засіданню заряду 7-го липня було піднято справу (внесок А. Ґосподина) улаштування "Дня книжки".

На засіданню заряду 8 вересня, знову той самий ініціятор, секретар А. Ґосподин, говорив про потребу переходу на нові способи праці, на нові завдання, щоб робити поступ. Він згадував про можливости орґанізування кооперативи при Читальні і т. п.

На рік 1943 заряд було вибрано новий, в складі Ст. Головчука — голови, К. Грицишина — секретаря, П. Ремчука — касієра. Річні Збори, на яких переведено вибори, відбулися 17 січня.

В діяльности Читальні не було якихось особливих подій, хіба що помічалась дальше відчуженість церковного проводу від Товариства, але не з вини Читальні. Так, о. Шпитковський прислав третій лист, як орґанізатор Братства Українців Католиків, БУК, до Читальні з запрошен-

ням на зїзд того Братства, то на засіданню заряду 23 лютого було ухвалено представників не висилати.

В році 1944 також не було жадних надзвичайних подій, за виключенням сумної урочистости в звязку зі смертю славного українського дириґента, майстра народної пісні і композитора, спеціяльно церковного співу, Богослужень, колядок, проф. Олександра Кошиця.

26 вересня 1944 р. труна з тілом св. п. Кошиця була виставлена в салі Читальні для похоронних служб і для віддання останнього поклону покійному народом. Між іншим похоронну службу відправляв Єпископ Іван Теодорович зі Злучених Держав, в асисті священиків. Похорон відбувся 27 вересня. От як описує це гість з Америки Роман Сурмач.

"Середа 27 вересня 1944 буде записана в історії вінніпеґської української громади як один з найбільш памятних днів. Тільки квітів, а з ними тільки заплаканих лиць Вінніпеґ ще не бачив...

"Як я прийшов коло Просвіти (Читальні), то став між людьми, щоб почути що вони говорять. Між старшими чути було: "Великий чоловік... професор помер.." Діти по анґлійськи: "Професор дайд. Гі воз е найс мен" і т. ін. Це ж наш ґеній — Кошиць помер. Він лише один в світі такий був... День був лагідний, хмари перелітали. Коло дому Просвіти при Флора евеню вже від ранку довкола стояли — мущини по більшій части в чорних краватках, жінки убрані натемно. Канадійський прапор на пів-машту, а під ним український жовто-блакитний в чорній обвідці. Обидва стояли, маяли, один другому не перешкоджали... В годині другій по-полудне священики похорон відправляли. Місцеві і поза-місцеві громадяни попрощали небіщика... Дорога на вісім міських кварталів забита людьми. Не менш 5,000 людей брало участь у похороні. Вінців понад 70 із всіх сторін Канади і Америки... На цвинтар треба було їхати 7 миль. Частину людей перевезли автобуси і 96 автомобілів..."

Склад заряду на 1944 р., вибраний на Річних Зборах 23 січня, був такий: Ст. Головчук — голова, М. Атаманюк — секретар, П. Яремчук — касієр.

На рік 1945 заряд вибрано на Річних Зборах 21 січня. В нього ввійшли: Павло Теслюк — голова, М. Атаманюк — секретар, Ї. Бойчук — касієр. І інші.

На цих Зборах, між іншим висловлено подяку парохові церкви Св. Николая, о. Сенкову за те, що, як записано в протоколі, "багато разів приходили й давали фільму в салі"; також Николі Пасєчкові з Домейн за безплатне визичення фільми "Запорожець за Дунаєм". На внесок Комана одобрено позичку від Читальні, $1.000,00, яка уділена "Західній Кооперативі" Western Co-Operative (пізніше та кооператива зліквідувалась).

Рік 1945 позначається подіями, що стали наслідком закінчення Другої Світової Війни. В першу чергу перед українцями Канади повстало завдання допомоги своїм братам і сестрам з Рідних Земель, що опинилися на Заході Европи, головно в Німеччині, як збігці з паленої і руйнованої батьківщини та як насильно вивезені німцями на примусові праці у такому великому числі як близько мільйона душ. При Комітеті Українців Канади було створено особливий центр під протекцією канадійського уряду — "Фонд Допомоги Українців Канади", який заходився збірати грошові засоби, а також одежу і інші річі на поміч збігцям, які потім стали називатися "скитальцями", а пізніше — "депістами" ("дісплейсед персонс" по анґлійські що буде по українські — "зрушені з осідку особи").

5 червня 1945 р. на засіданню заряду Читальні поставлено було питання підтримки "Фонду Допомоги", а 5-го липня на надзвичайних Зборах Читальні було вислухано спеціяльну доповідь М. Стечишина (пок. редактора "Українського Голосу"), а також додаткові промови С. Скобляка та Ї. Кулинича. Читальня жертвувала $100, а присутні на Зборах деклярували першу поміч $493,00. Знову, на за-

ряді 9 липня вирішено орґанізувати збір жертв, а саме: "ходити від хати до хати".

В той же час не забувалося про місцеві потреби. На заряді 22 травня журилися станом Рідної Школи, в якій в попередньому році було всього 5-7 дітей. На засіданню заряду 3 липня обговорювалася справа будови старечого дому, і вирішено змобілізувати для цього інші місцеві українські орґанізації. В наслідок цього відбулася спільна нарада, а 31 липня вибрано делеґацію до загального комітету старечого дому.

Під осінь почали збирати одежу для скитальців.

Читальня уважно ставилася до приятелів українського населення Канади з числа чільних діячів не-українців. До таких приятелів належить посол до Отавського парляменту, Алістер Стюарт, з робітничої партії, що називається "Республіканська Кооперативна Федерація" ССФ, який завжди домагався поліпшення становища робочих мас і протекції їх добробуту і здоровля. На Зборах Читальні, 14 жовтня, ухвалено вислати лист п. Стюартові з подякою.

В листопаді, 4-го дня, відсвятковано 40-літню річницю Читальні. На святі виступали з промовами: Свящ. о. Д-р В. Кушнір, настоятель Катедри св. Володимира і Ольги і голова Комітету Українців Канади, Д-р М. Мандрика, голова Переселенської комісії для скитальців від названого Комітету, Т. Мельничук і інші.

Протягом 1945 р. відбулося 4 представлення, кілька концертів. Була впорядкована бібліотека Читальні М. Дуткою.

Рік 1946 почався співом колядок з салі Читальні. Цей виступ зроблено хором під керуванням о. Слободи.

До заряду на цей рік, на Зборах 13 січня було вибрано знову П. Теслюка головою, а секретарем А. Ґосподина, Г. Квасницю фін. секретарем, касієром — П. Яремчука.

Знову стала на чергу справа молодіжи. На заряді 22 січня обговорювалась справа аматорського гуртка, і вирішено дати напрям праці молоді. Також справа жіночо-

го товариства була обговорена з приводу заяви, на заряді 29 січня, членом Возьним, що "Жіноче Товариство через довгі роки перестало існувати".

Аж 15 жовтня, на засіданню заряду, зарекордовано, що "Жіноче Т-во ім. М. Маркович переорґанізовано". В заряд його увійшли: М. Цьвак — голова, Рокета — секретарка.

В березню (12-го) Читальня почала платити свою рату на бюджет Комітету Українців Канади. В серпню з відчиту на користь скитальців прийшло $76,80 (на переселенський фонд).

Рік 1947 визначається поважним числом улаштованих концертів, а саме — переведено 21 концерт. Представлень було лише 2. Заряд мав 53 засідання. Склад заряду, вибраного на Зборах 12 січня був такий: В. Цьвак — голова, Їв. Підгірняк — секретар, П. Яремчук — касієр.

Провадилась ревізія Статуту, головно з ціллю звільнити від вкладок старших віком членів.

Збірки на переселенський фонд для скитальців продовжувалися. Від Читальні знову, на Зборах 17 травня, уділено $100. Збірка переводилась по цілій Канаді, започаткована тодішнім послом до Отавського парляменту, пок. Антоном Глинкою, який був гарячим українським патріотом і надзвичайно активним членом парляменту. Як висланець парляменту, він обїхав Західню Европу, де були табори українських скитальців, одвідав табор полонених українців з Галицької Дивізії в Ріміні, в Італії, і скрізь своїм авторитетним положенням робив добре і велике діло. Повернувшись до Канади, він обїхав її з відчитами, скрізь переводячи успішні збірки на переселенчий фонд. У Вінніпеґу він мав велике віче в театрі "Плей-гауз". Зі смертю Глинки, передчасною і прискореною розчаруванням через невдячність деяких провідників українського суспільства в Канаді, українці Канади і ціла Україна втратила видатного, здібного і щирого національного діяча.

З нових підприємств в Читальні була поява балетно-

го майстра Чутра, який протягом трьох місяців — липень, серпень, вересень, мав свою школу і підготовку до опери "Тарас Бульба".

Також в цьому році був приїзд до Канади (і Вінніпеґу) папського післанця, кардинала Тіссерана, на приняття якого був делеґований, постановою заряду 20 травня, голова В. Цьвак.

Сорок четверта річниця Читальні відсвяткована 26 жовтня улаштованням концерту.

На рік 1948 членів Читальні нараховувалось 214. Вартість майна Читальні виносила $38.000,00. Бібліотека була багата, але, як звітував бібліотекар, в минулому році "читачів мало".

Заряд на цей рік, на Річних Зборах 18 січня, вибрано в такому складі: М. Скобляк — голова, Е. Бачинський — секретар, П. Яремчук — касієр. І інші урядники, всього 29.

До заряду, на пропозицію А. Ґосподина, кооптовано представника молоді, М. Бурбана, якому й доручено секретарство (на заряді 21 квітня).

З нових подій, звязаних з заходами щодо скитальців, підписано запоруку на приїзд до Канади родини П. Короля.

На засіданню заряду 14 вересня вирішено дати приміщення для "Пласту" (орґанізація нової еміґрації), на просьбу п. Веприка, а 31 грудня, на заряді вирішено винаймати салю Читальні для балєтної школи Оленки Заклинської.

З справ біжучої діяльности можна визначити питання про старечий дім, яке знову обговорювалося, позичку $1.000 Українському Національному Об'єднанню, а також дискусії, звязані з колишньою позичкою "Західній Кооперативі", яка поставилася на ліквідацію.

З року 1949 позначається певний вплив представників нової іміґрації, яка прибула до Канади після розгрому Німеччини.

Так, до заряду Читальні, між іншим, увійшли з нової

іміграції С. Мокрій, який виявив особливу енергію в дальшій діяльності Читальні і щиру відданість громадській праці, а також Д-р М. Марунчак (який пізніше відійшов від праці) і П. Король (також пізніше відійшов від праці через виїзд з Вінніпегу.

На засіданню заряду 8 лютого 1949 р. вони запропонували організувати курси англійської мови а також систематичні виклади українознавства. Король обіцяв написати історію Читальні.

Це захоплення нових членів новими проєктами не змогло зреалізуватися: на Річних Зборах 22 січня 1950 р., у звітах за р. 1949, М. Марунчак, від просвітної комісії звітував, що план курсів і систематичних викладів не вдався. Але в інших галузях діяльности Читальні участь новоприбулих була дуже додатня.

Управа Читальні Просвіти в 1949 р.

Перший ряд в долі з ліва: проф. Король, Михайло Боровський, Степан Мокрій, Іван Підгірняк, Едвард Бачинський, Павло Яремчук, Іван Кулинич, Франко Бащак, Адольф Бачинський.

Другий ряд з ліва: Йосиф Бережанський, Михайло Марунчак, Іван Снятинський, Шелепко, Панько Сірий, Йосип Дзюрдзєвич, Володимир Несторович, Михайло Чайковський, Дмитро Баран і Михайло Павлик.

Заряд на 1949 р. був вибраний з таких осіб: Е. Бачинський — голова, Ї. Підгірняк — секретар, П. Яремчук — касієр. Всього членів заряду було вибрано, на Річних Зборах 16 січня, 22.

Між іншим С. Мокрій був вибраний заступником рекорд. секретаря, а потім перебрав обовязки секретаря.

Березня 20 відбулося Свято Т. Шевченка при діяльній участи новоприбулих членів. С. Мокрій співав сольо "Ой, Дніпре мій, Дніпре".

В цьому році святкувалося 75-ти ліття міста Вінніпеґу, і в тому святі Читальня приймала живу участь. Всі проби збірного хору українських товариств міста (в хорі брало участь поверх 200 осіб) відбувалися в салі Читальні. Хор Читальні був під диреґентурою Е. Бачинського.

Також в Читальні відбувалися наради між новоприбулими і давнішими українцями-канадійцями в справі потреби чи непотреби творення нових орґанізацій.

Робилися численні заходи що до об'єднання культурно-просвітної праці українських товариств міста і околиць, в формі створення централі.

До Комітету Українців Канади представником від Читальні було делеґовано С. Мокрія, який був обраний секретарем місцевого відділу названого Комітету і потім працював в тому становищі кілька років.

В звязку з новою іміґрацією була й ухвала заряду Читальні, 20 вересня, уділити $300 Українській Вільній Академії Наук на видання праці про М. Гоголя, а також ухвала 1 листопада про передачу до Манітобського Університету деяких вибраних книжок з бібліотеки Читальні для користання новоствореної катедри славянознавства, з українським відділом, під керуванням проф. Ярослава Рудницького. Останній також зацікавився працею Читальні і приймав участь в певних галузях її діяльности.

Рік 1950 був тяжким для Виннипеґу і так званої долини Червоної Ріки через небувалу повінь, яка затопила 10.000 домів. Читальня мала шкоди в своєму будинкові на $1.000.

Управившись з залагодженням шкоди від повені, Чи-

тальня, на Зборах 4 серпня, вирішила зробити добудову дому, бо вже такий просторий дім, як його побудовано двадцять років перед цим, став тісний.

Заряд на 1950 р. було вибрано на Річних Зборах 22 січня в такому складі: С. Головчук — голова, М. Бурбан— секретар, С. Мокрій — заступник секретаря, П. Яремчук— касієр. Вартість майна подано $42.000.

21 лютого заряд Читальні уділив на Капелю Бандуристів (нова імiґрація) $25. Травня 7-го письменник Тодось Осьмачка (скиталець) читав у Читальні свої твори.

Представниками до Комітету Українців Канади було обрано С. Мокрія і А. Ґосподина.

Протягом року було улаштовано низку рефератів про Ів. Франка (4 квітня, реферат Ст. Волинця), а також знову про І. Франка, М. Драгоманова і В. Винниченка (заходами УРО — Української Робітничої Орґанізації).

Комітетом Українців Канади було улаштовано в Інституті Просвіти спільне "Свято Героїв". Від Читальні, після ухвали заряду, взяли участь в концерті, як солісти, пані Емілія Чайковська та С. Мокрій.

Заряд на 1951 р., вибраний 21 січня, складався з таких осіб: перевибрано голову С. Головчука, заступником його вибрано М. Чайковського, касієром П. Яремчука, секрета- С. Мокрія, якого також обрано представником до Комітету Українців Канади, і секретарем став А. Ґосподин.

На засіданню заряду 30 січня М. Марунчак підносив справу зміни Статуту, щоб зняти обмеження релігійною приналежностю до греко-католицької церкви, отворивши двері членства Читальні всім іншим українцям доброї волі.

На катедру української мови в Манітобському Університеті уділено, на засіданню заряду 10 липня, $25, а 31 липня уділено на ювілей українських піонерів $50.

Поза тим діяльність Читальні йшла звичайним ходом.

Особливою сумною подією була смерть проф. **Євгена Турули.** В його похороні Читальня взяла найблизчу участь, віддаючи пошану своєму довголітньому видатному дириґентові, приятелеві і співробітникові.

В р. 1951 було улаштовано в салі Читальні виставу п'єси "Демян Чуприна".

В р. р. 1952 та 1953 був той самий заряд на головних позиціях, який був вибраний 22 січня 1952 р. та перевибраний 11 січня 1953 р. А. Ґосподин — голова, С. Мокрій — секретар, Йос. Дзюрдзєвич — касієр. Заступником секретаря був вибраний М. Воробець, з нової іміґрації, який діяльно прилучився до праці Читальні, ставши одним із чільних її провідників в дальшій праці.

М. Воробець зголосився до Читальні з пропозицією вписати в її склад членами "Клюб Українських Футболістів" з нової іміґрації, головно молодь, та прийняти участь у розбудові хору і драматичного гуртка Читальні.

Після певних переговорів, заряд Читальні прийняв названий Клюб в склад свого членства, і це зразу оживило працю молоді і хору.

На заряді 4 березня, на внесення С. Мокрія, рішено купити для бібліотеки Читальні книжки був. прем'єра Української Народньої Республіки, Іс. Мазепи: "Підстави нашого відродження" та "Україна в огні і бурі революції".

6 квітня відбувся концерт в честь Т. Шевченка. Дириґував І. Філь, реферат виголосив Гай-Головко.

25 травня відбувся концерт в честь І. Франка. Реферат виголосив проф. Л. Білецький.

Проф. Л. Білецький, в той час діючий голова Української Вільної Академії Наук, віддавав весь час своїх останніх років життя на розвиток культурної діяльности українського громадянства в Канаді. Між іншим він був одним з найкращих знавців творчости Т. Шевченка і Ів. Франка. Його відчити визначалися виключною науковістю.

В цьому році Читальня знову прийшла на поміч Ук-

раїнській Вільній Академії Наук, заплативши кошта одного видання.

14 грудня святковано "День Просвіти". Дириґентом концерту був п. Куць, від Читальні співав сольо С. Мокрій.

В 1953 р., на засіданню заряду 31 березня, зарекордовано вступ в членство Читальні 15 членів орґанізації ОДУМ (Об'єднання Демократичної Української Молоді).

Таким чином при Читальні в р. 1953 існували такі, тісно повязані, орґанізації: Запомоговий Відділ. Жіноче Товариство, Клюб Українських футболістів, Секція Молоді, ОДУМ і підрядні гуртки.

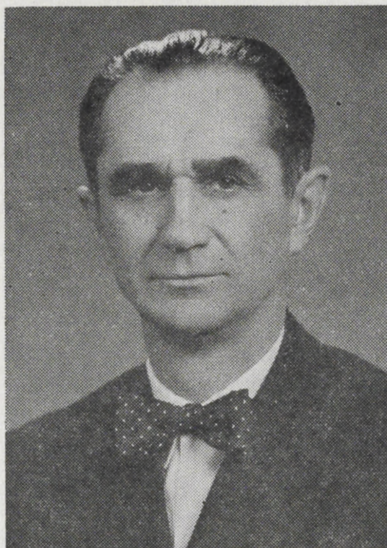

Михайло Воробець.

Проф. Д-р Я. Б. Рудницький.

29 березня силами Читальні улаштовано в Т-ві "Кобзар" (на Форт Рудж) Шевченківський концерт.

В травні 1953 р. улаштовано реферат про С. Петлюру, заходами ОДУМ.

Також відіграно песу "Директива з центру", заходами ОДУМ.

Заряд на 1954 р. було вибрано на Річних Зборах 17 січня в такому складі: П. Теслюк — голова, С. Мокрій — секретар, Йос. Дзюрдзевич — касієр, М. Воробець — фін. секретар.

В цьому році, як і в минулому, Читальня об'єднувала кілька українських орґанізацій, які тісно співпрацювали з нею, особливо в культурно-освітній праці. Заряд Читальні стримів до об'єднання сил і до співпраці, по можливости, більшости українських орґанізацій.

Одначе, просвітна праця не давала тих успіхів, яких бажав мати заряд та просвітна комісія. Від неї інж. Качор, на Річних Зборах, звітував, що відчитів не улаштовувалось, "бо не було для кого" — бажаючих слухати не було багато. Одначе, з бібліотеки в минулому році випозичалось 758 книг.

21 січня відбувся відчит редактора "Народної Волі" з Америки, Д-ра М. Стахова.

21 лютого Читальня брала участь в загальній Академії по покійному Президентові УНРеспубліки, Андрієві Лівицькому.

11 квітня, під зарядом М. Борисика, виставлено оперетку "Наталка Полтавка".

Приїздив представник Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, Д-р Фіґоль, і мав відчит в Читальні 26 вересня 1954 р.

Рік 1955 — ЮВІЛЕЙНИЙ РІК Читальні. Заряд перевибрано на Річних Зборах 16 січня той, що був в році 1954.

26 лютого, на заряді, вибрано "Ювілейну Комісію": Ґосподина, Куксу, Мокрія, Чайковського.

Тому, що п. Лобода не виготовив обіцяної книги про Читальню, то вирішено на заряді, 30 серпня, видати короткий памфлет (який, все ж, не був виданий), а 20 вересня, також на засіданню заряду, ухвалено відібрати матеріяли про Читальню від п. Лободи і передати В. Кохановї, який погоджувався написати історію Читальні.

В цьому році викінчено прибудову Дому.

В лютому, 20-го, відбувся реферат В. Кохана, на тему: "На шляху української державної думки".

3-го квітня відбулося вшанування "Зимового Походу Армії УНР", 1919-1920, з рамени 4-ої станиці Союзу був. Українських Вояків.

Також, з рамени тогож СБУВ улаштовано, 30 червня, академію в честь Симона Петлюри.

Управа Товариства Читальні Просвіти в 1955 р.

Перший ряд в долі з ліва: Степан Мокрій, Михайло Воробець, Павло Теслюк, Андрій Ґосподин, Йосип Дзюрдзєвич, Михайло Чайковський.

Другий ряд з ліва: п-ні Анна Гамалюк, Григорій Мозіль, Григорій Кукса, Василь Карплюк і пані Меланія Карплюк.

2 жовтня, заходами Кооперативи "Зоря" і Кредитової Спілки Північного Вінніпеґу, відбулося "Свято Кооперації".

Ювілей ПІВСТОЛІТТЯ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ відбувся 19 листопада 1955 р.

В протоколі (стор. 252) записано так:

“19 листопада 1955 р. в год. 9,30 Служба Божа в церкві Св. Миколая 7,30, вечір, голова П. Теслюк отворив свято, вітаючи членів-піонерів, делеґатів 28 орґанізацій та гостей. Оцінивши заслуги перших членів-піонерів, у тяжких та трудних початках орґанізаційної праці в Товаристві протягом 20 літ 1905-1925, приступлено до наділу їх грамотами, всіх 60.

Світлина з відкриття святкування 50-ліття Читальні Просвіти в 1955 р.

Грамоти заслужених членів-піонерів отримали:

1. І. Левак
2. Т. Мельничук
3. І. Кулинич
4. П. Теслюк
5. А. Ґосподин
6. Г. Квасниця
7. С. Квасниця

8. В. Запісоцький
9. М. Чубала
10. Д. Гошуляк
11. Гр. Тхір
12. М. Пробіжний
13. П. Крайчук
14. Ю. Блажкевич
15. Г. Мудрий
16. П. Романюк
17. М. Теслюк
18. В. Цьвах
19. Д. Хімко
20. С. Головчук

Грамоти довголітних членів отримали:

С. Дудар, М. Дудар, О. Захарків, Ю. Каблак і А. Каблак, К. Теслюк, М. Тхір, К. Запісоцька, А. Квасниця, А. Чубула, М. Хімко, Ф. Коник, М. Крайчук, В. і О. Гаврилюки, М. Кавчук, І. Філь, М. і М. Цимбалюки, А. Левак, Е. Крук, М. М. Сливчуки, В. і А. Галаси, С. Михальчук, А. Пробіжна, Е. Рудницька, М. Мельничук, Д. Кузик, М. Цьвах, М. Бурбан, І. Гришко, М. Джаґа, Д. Ґураль, І. Лучит, М. Пасечка, І. Яворський, М. Роздеба.

Проф. Костя Андрусишиного наділено грамотою почесного члена, на руки його матері, пані Андрусишин, з приводу його неприявности (він у Саскатуні).

Привіти склали від орґанізацій слідуючі:

Від "Взаїмної Помочі" ч. 1 ....п. Довганик,

Укр. Народного Дому — п. Бабинець,
Філії УНО, Вінніпеґ — Гр. Брик,
Інституту Просвіти — В. Попель,
Доброд. Т-ва св. Володимира — В. Попель,
Кооперативи "Зоря" і Кредит. Спілки — М. Боровсьський,
Т-ва "Кобзар", Форт Рудж — П. Божик,
Парохії св. Миколая — пані Беднарська,
Парохії св. Покрови — М. Скобляк,
Укр. Т-ва Піонерів Альберти — Ю. Блажкевич,

Осередку Укр. Культури і Освіти — листом
ОДУМ — панна Лебединська,
Запомог. Брацтва св. Петра — п. Шостюк,
Укр. Народної Кооперативи — Ф. Бащак,
Філії УНО Ст. Бонифас — П. Карпюк,
Рідної Школи М. Шашкевича — Ї. Піп,
Запом. Відділу Читальні Просвіти — Г. Мудрий,
Читальні Просвіти Елмвуд — Ї. Партика,
Кооперативи Ст. Бонифас — М. Мелещук,
Читальні Просвіти Ст. Бонифас — І. Юзвишин,
Жіноч. Т-ва М. Маркович — М. Цьвах,
Кооперативи Північ. Вінніпеґу — Ю. Каблак.
Пластової Станиці — Р. Сенчук,
Леґіону 141 Укр. Канад. Ветеранів — П. Українець,
Укр. Вільної Академії Наук — проф. Яр. Рудницький,
Зап. Т-ва при Інституті Просвіти — Г. Ромась,
СУЖЕРО — Г. Кукса,
Парохії св. Михаїла (Дізраелі ст.) — п. Скегар.

Після святочної вечері, під проводом музики, бенкет до 12 год.

Неділя 20 листопада, год. 2,30 по пол. концертова проґрама.

Вступне слово виголосив редактор С. Волинець......

С. Радчук, баритон, відспівав “Владико неба і землі”.

Директор КУК В. Кохан виголосив реферат.

Молода Петруня Мелник відограла на скрипці українські мелодії.

Народні танки виконали дівчата: О. Шеремета, Я. Чайковська, В. Карпюк.

Лідія Хоменко відспівала сольо: “Нащо мені чорні брови”, і “Любіть Україну”.

Кінцеве слово виголосив проф. Я. Рудницький.

Відспіванням національного гімну закінчено ювілей.

С. Мокрій (секр.).

ЧЛЕНИ І ЧЛЕНКИНІ ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТА У ВИНИПЕГУ, 1931р.

**
*

Пятьдесят років неперервної, живої діяльности Читальні Просвіти показують, з одного боку, як зростали і міцніли громадські сили українських поселенців в Канаді, як поширювались і поглиблювались їх суспільні інтереси і як зростала та міцніла їх культура. З другого боку, ця діяльність показує велику любов українських людей до свого рідного, справжнє братерство поміж ними, не зважаючи на неминучі тертя в процесі вироблення свідомости і загальної дороги поступу. Ця риса є особливо важною й цінною, що це були і в більшости тепер є люди фізичної праці, робочий народ, з невеликим або дуже обмеженим числом людей інтелектуального проводу. Треба дійсно дивуватися, що цей робочий народ віддавав стало й послідовно свій вільний час, свою працю і свій гріш на свою орґанізацію, переносячи дуже часто огірчення, несправедливости й образи. Справді, велика любов — чиста й щира горіла в серцях провідників і членства орґанізації до самих себе, як до українського народу в новій прибраній батьківщині і до великого свого, поневоленого народу на рідних землях. Зрозуміння цієї відданности своїй орґанізації, любови до неї, можна знайти в тому, що всі ці люди, цей робочий народ, не шукали тут ні матеріяльних чи інших особливих вигод для себе, ні посад, ні карієри. Бо це ж були все так звані прості люди, що жили з праці своїх рук. Їхньою муравлиною невсипущою, сталою й послідовною працею трималася орґанізація — **Товариство Читальня Просвіти,** і не тільки трималася при життю, а й росла, розвивалася, міцніла культурно, морально й матеріяльно. Бо порівнюючи за короткий час з нічого виросло дуже поважне майно, а головно створилася фортеця громадської праці і культури, пристановище чи гостинний дім для молодших чи бідніших уґруповань, для приїжих видатних гостей з рідних земель і з-за океану, для

лекторів, що присвятили себе просвіщенню українського народу, піднесенню його культури та його визвольнім змаганням. Ще більше зрозуміння цієї відданости своєму товариству, своїй орґанізації знаходимо в тому, що творці й працівники Читальні Просвіти завжди дивилися на свою працю як на працю **"для добра і слави цілого українського народу".** Отже, любов до самих себе, як українців в Канаді, і любов до рідного народу зливалися в одно могутнє почуття, і це почуття творило ту спільну силу, на якій провадилась, росла й розвивалася діяльність Читальні Просвіти.

Протоколи Товариства — це дзеркало його діяльности і навіть дзеркало його душі. Заряди Товариства і членство не жалували свого часу. Збори Товариства робилися звичайно що-два тижні, а засідання заряду що-тижня. Секретарі також не шкодували свого часу і докладно описували, хто ліпше, хто слабше, але з великими подробицями хід зборів і засідань. З тих протоколів (на жаль, пізніші роки, приблизно від 1945, не дають уже того ясного образу, як то було перше) Товариство являється як великий улик живих діяльних бджіл, занятих спільною невсипущою працею. Громадський порядок, сказати б краще — ритуал, додержувався дуже пильно, як і сама канцелярська техніка. Господарський догляд за грошима, за майном, взаємна контроля, найбільша ощадність, безумовна чесність кожного урядника — це яскрава риса через цілу діяльність Товариства. Часом дуже довго дискусувалися на Зборах чи засіданнях заряду справи порівнюючи мамалих витрат, багато разів справи переносилися з одного засідання на друге, відкладалися — аж доки остаточно в цьому товариському парляменті не розвязувалися.

Це свідчить про уважність і обережність у веденню справи і про справжнє, демократичне урядування.

Справжня демократичність виявляється і в тому, що заряди Товариства перевибиралися майже що-року, часами ті самі, або в більшости ті самі урядники перевибиралися. Але з правила — вибори переводилися що-пів року. Ніхто не шукав за посадами і ніхто не кривдився за не-ви-

бір, як ніхто і ніколи жадної платні за свою виборну службу не отримував. Все робилося чисто козацьким звичаєм, як було в Запорожській Січи, де, як вибирали отамана, то клали йому землі на голову, щоб не забув, що він лише козак, а отаман на час. В Товаристві Читальні Просвіти не клали землі на голови вибраних "отаманів" — голів Товариства, але кожний вибраний мав ту свідомість, що він сьогодні голова, а завтра повертається знову в "козака" — рядового члена. І ми бачимо з протоколів, як часто голова перевибирався на секретаря чи касієра, або й дверника, або й зовсім на жадний уряд не вибирався, і навпаки: з рядового члена, чи з меншого урядника вибирався на голову і т. ін.

У своїй суспільній і культурній діяльності Товариство мусіло бути самовистарчальним, цеб то обслуговувати себе, особливо в перших двох десятиліттях своїми власними силами. Основною культурною діяльністю на початках і значно пізніше були театральні вистави, які грали свої аматори; режисерами були свої члени, навіть одна драма була скомпонована членом Читальні П. Теслюком. Рідну Школу, на початках, школу для неписьменних дорослих провадили свої рядові члени. Також оркестра дутих інструментів, яка певний час відогравала значну ролю, складалася з членів Товариства. Спорт для молоді, громадське виховання молоді — організовувались і провадились членами Читальні. Лише пізніше, з розвитком загального культурного руху серед українців Канади, до керування хором, до провадження культурно-освітної праці притягалися більш фахові сили. Але все ж ввесь час Читальня Просвіти лежала на плечах свого членства, ним утримувалась і ним жила.

Товариство Читальня Просвіти почало своє існування як організація українців греко-католиків і такою формально і головно, що до релігійної приналежности, залишилась і до цього часу. Вірність своїй традиційній церкві не підпадала жадним сумнівам, не зважаючи на часті розходження з керівниками церкви.

Товариство завдячує дуже багато своїми першими

успіхами священикові о. Ґурі, який властиво допоміг йому сформуватися. Також ще більше завдячує о. А. Филипову, що після так званого відродження Товариства був його добрим порадником і покровителем.

Одначе, Товариство не могло залишитися ніби додатком при парохії Св. Николая і працювати під диктат, хоч би він був і з добрими намірами, священиків парохії. Дух демократизму, народоправства дуже сильний в душах українців, і поривання до поступу, освіти, взагалі культурного розвитку в тій душі непереможні. Також і глибокий патріотизм всенародній, який охоплює цілий український народ без поділу на релігійні угрупування, палає в тій українській душі. Недаром же сам о. Филипів, греко-католик і Василіянський монах, подарував для Читальні портрет Тараса Шевченка, православного українського ґенія.

Тому скоро провід о. Филипова став затісний для Товариства.

Демократичне Товариство стреміло до розвитку, самадіяльности, виходу на широкий шлях всеукраїнської культури. В той же час вважало себе цілковито самостійною орґанізацією. Поставивши проблєму співжиття з своєю церквою, Товариство вирішило її цілковито правильно і розумно: зостаємося вірними своїй церкві, а в Товаристві працюємо так, як вважаємо за краще, для загальної національної справи, не вмішуємося в справи церкви, а церква не має вмішуватися в наші справи.

Характерним є те, що кожні Збори і кожне засідання відкривалося, як записувалося в протоколах "Християнським привітом: Слава Ісусу Христу!"

Боротьба, одначе, часами дуже загострювалась і на довший час. Перше таке загострення трапилось в звязку з діяльністю в Читальні пок. проф. Е. Турули, музики і талановитого диригента хору. Причина: Е. Турула був греко-католицький священик, який перестав ним бути. Тиснення церковних властей на членство Читальні було досить сильне і настирливе аж до такої міри, що в протоколі Читальні було записано про єпископське "закляття" на Читальню. І, одначе, членство Читальні настільки від-

чувало свою правду і мудрість в своєму поступованню, що всьому тому тисненню не піддалося. Помалу те загострення пройшло і співжиття з церквою налагодилося відповідно з позицією, занятою Читальнею. Ігумен о. Филипів залишився далі, аж до своєї смерти, приязним до Читальні, як і членство Читальні відносилось до нього з належною пошаною.

Друге незвичайне втручання в справи Читальні пароха церкви св. Николая було вчинено в р. 1934 свящ. Горечком, новим і молодим парохом, що мабуть не розумів місцевих обставин. Причиною його втручання стало поширення й поглиблення культурно-освітної праці Читальні, з лекторами українцями не-католиками, а також орґанізація Української Національної Ради, діяльність якої, розуміється, далеко виходила за межі парохії. І на цей раз після довгих, але безцільних переговорів з о. Горечком, в яких заряд Читальні старався мирно переконати пароха, що йому не має діла до Читальні, членство її на Загальних Зборах вирішило "продовжувати працю Читальні, як було", примушено було само співати молитви на відкриттю товариських святочних вечер, але не скорилося. Названий о. Горечко був скоро знятий з парохії, і після того наступили нормальні відносини між церквою а Читальнею. Читальня відстояла свою незалежність, зберігаючи свою моральну основу і привязанність до греко-католицької церкви. В той же час двері Читальні широко відкриті для всіх українців доброї волі і їх орґанізацій, незалежно від релігійної приналежности.

З історії Читальні бачимо, як її культурно-освітна ділянка поширювалась і як розвиток національної свідомости і акції все більш і більш поглиблювався. Коли на початках дебати відбувалися на такі теми, як "Кому веселіше живеться жонатому чи нежонатому" (1917 р.), то вже три роки пізніше в рефераті говорилося вже "Про Україну, її мову, письмо, багацтва і т. ін.", в 1923 р. відчит "Для учителів", в 1927 р. дебата "Про капіталізм і комунізм", в р. 1931 підноситься питання про виклади укр. мови в університеті, відчит з історії українського культурного руху,

піднято питання про укомплектування міської бібліотеки українськими книжками, а з 1933 р., починаються вже освітно-наукові курси на теми державної орґанізації, політичної економії, національного питання і т. ін. Читальня стає осередком центральної орґанізації українських товариств — Української Національної Ради. Також Читальня має вже багату бібліотеку, приступає до власних видань. І т. п.

Протягом перших пятнадцяти років існування Читальні болючим місцем в душі членства була справа збудування свого власного дому. Ввесь час членство думало й мріяло про той момент, коли вже воно зможе мати свою власну хату, а не тинятися по наймах. В цьому говорила господарська натура українського ґазди — основа добробуту це власна хата. І дійсно, лише з побудуванням власного дому Читальня стала рости матеріяльно і поширювати свою діяльність та стати поважним і цінним осередком українського культурного життя.

Членство взялося до будови з святою метою в своєму серці: збудувати величний дім "для добра і слави українського народу". І цей дім став як би маленькою, але цілком реальною Україною, збудованою працями, жертвами і любовю діячів Читальні.

Після цього кожний старший член Читальні міг з задоволенням подумати, що завдання його життя осягнуто і він може вже сказати за словами евангельського старця: "Нині відпускаєш з миром слугу Твого, Господе".

Годиться сказати про "Літописців" Читальні, якими були секретарі Загальних Зборів та зарядів. Це справді були свого роду Нестори Літописці, що уважно і старанно занотовували все те, що переходило на Зборах та засіданнях. Вони мали ріжний ступінь вишколення до писарської праці: деякі з них виписували свої довгі і численні рядки слів з видимими труднощами, а деякі писали швидко й легко. Одні записували все неначе безсторонні глядачі, об'єктивно, не додаючи від себе жадних персональних зауважень, інші ставилися до справи суб'єктивно і пока-

зували свою особисту участь і опінію. Такі особисті думки і погляди на положення чи хід справ Товариства часто записував Ю. Блажкевич, і його "помічення" як він то називав, дуже цінні, бо вони проливають більше світла на те, що було і затемнювалося з бігом часу. Другий секретар Ї. Гридильовський, який записував протоколи легкою рукою, виказав справжні журналістичні здібности; деякі записи він робив з доброзичливим гумором як фальєтони.

Все це показує, що Товариство жило повнокровним життям, справи його приймалися всим діяльним членством як свої власні справи, питання рішалися правдивим демократичним способом, і хоч вся діяльність Товариства наповнена дискусіями і тимчасовими розходженнями в думках і поглядах серед членства, але в основі панувала повна толеранція, свобода слова і взаємоповага.

В напрямі і характері діяльности Читальні одні члени мали менші впливи, інші більші, в залежности від підготовки до громадської праці і особистих здібностей. Взагаліж всі старалися дати від себе як найбільш цінного, що було в їх силах і спроможностях, і всі заслуговують на повне і вдячне признання від їх наступників і цілого українського загалу. Одначе, для історії Товариства треба назвати кілька імен, що більш відзначилися своєю активністю чи ідеями в діяльности Читальні, в минулих роках. Це ті, що на Ювілених Зборах отримали Грамоти заслужених членів-піонерів.

Що до оживлення і розвитку культурної праці Товариства, то треба відзначити особливо користну працю і ініціятиву Костя Андрусишина, тепер професора Саскачеванського університету, Андрія Ґосподина і тих інших членів просвітних комісій, яких імена зазначено в загальному нарисі. Називаючи тут кілька імен, не хочемо вивищити їх понад інших діяльних членів Товариства чи поставити тих інших в підрядне становище, — як було вже напочатку цього розділу зазначено, Товариство Читальня Просвіти, в своїй діяльности за пів-століття показало себе справньою демократичною, самодіяльною, заснованою на рівности всіх і кожного, організацією, і майже кожного з

його діяльних членів можна виділити, як зразок цінної, відданної і безкорисної праці для свого суспільства.

Товариство Читальня Просвіти перевело добру виховавчу працю серед своєі молоді. Були безперечно, й розчарування, бо закон натуральної інтеґрації канадійського ріжно-національного суспільства діяв і діє і на членство Читальні та їх родини. Одначе, колишня молодь виросла вже в поважного віку членство і продовжує працю батьків. Ті, що відійшли, а відійти мусіли через непереможні обставини життя, особливо дівоча молодь, хоч і відірвалися від Товариства, все ж в своїх душах і серцях понесли все те добре, що дала їм Читальня, і залишаються добрими дітьми своєі національної родини.

Членство Читальні, старі її члени, заслужені діячі і молодші члени, відзначаючи півстолітний ювілей свого Товариства, можуть з повним правом і гордістю сказати: "Ми працювали не надарма. Працювали, як і в протоколах минулого записано; для добра і слави українського народу".

ЛІТОПИС ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ.

Від 28 вересня 1913 р.
до 19 листопада 1955 р.

(ЛІТОПИС зроблена на підставі протоколів Товариства. В ній занотовано факти з діяльности Товариства без пояснень і інтерпретацій, як документальний рекорд до "Нарису Історії Товариства". До "Нарису" взято головні факти з ЛІТОПИСІ й описано їх ширше з відповідним висвітленням їх значіння і обставин. Цим поянюється неминуче, але документально конечне, повторення таких фактів в цих розділах).

Рік 1913.

В хаті Ів. Зубачека, 28-го вересня 1913 р., відбулися наради в справі відновлення Читальні. Вибрано такий заряд:

Андрій Білінський — предсідатель,
Николай Мандзя — заступник предсідателя,
Отець Атаназій Пилипів — контрольор,
Юрій Скіба — касієр,
Іван Зубачек — бібліотекар,
Петро Рута — секретар.

Судова справа Читальні з Товариством ім Марії Заньковецької, 3-го жовтня 1913 р. Суд присудив, щоб Читальня сплатила Товариству Заньковецької $91,85, які, на думку заряду Читальні, належали їй, а на думку Товариства Заньковецької — належали тому товариству. Справа почалася з того, що гроші з представлень режисер читальнянського кружка, Іван Трач, передав касієрові Читальні. Товариство ім. М. Заньковецької (аматорський кружок), що містилося в домі Максима Левицького, 752 Манітоба евеню, поставило вимогу Читальні, щоб вона передала ті

гроші тому Товариству. Лист про це був підписаний такими урядниками Т-ва: Михалко Шкреметка — голова, Максим Левицький — касієр, Василь Кудрик — секретар. Після безуспішних переговорів між обома сторонами, пішли до суду. По стороні Читальні був адвокат Мек-Морий, а по стороні Товариства, адвокат, у якого був студентом Ярослав Арсенич. (бувший адвокат і потім перший судія українського роду). Суд вирішив на користь Товариства Заньковецької, хоч заряд Читальні вважав ті гроші своїми.

Перші Загальні Збори відбулися 12 жовтня 1913 р., на яких 24 особи зложили вступне, 23 зложили (по 15 ц.) а 1 особа заплатила вкладку за рік наперед. Прихід Читальні за жовтень 1913 р. був $17,00, а розхід $9,05.

На Рождество Христове 1913-14 р. ходили члени Читальні колядувати. Заколядували $53,50.

РІК 1914.

31-го січня 1914 р. улаштовано представлення "ТРИ ПРАЗДНИКИ". 10 травня 1914 р. зорґанізовано "Комітет для збирання жертв для голодуючих в Галичині". Заряд комітету вибрано такий: А. Білінський — голова, Отець А. Филипів — контрольор, І. Зубачек — касієр, Петро Рута — секретар. Зібрано $80,00, яку суму й вислано до редакції "Руслана".

28 червня 1914 р. ПОХІД В РОКОВИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. Похід улаштовано майже всіма орґанізаціями м. Вінніпеґу, одначе члени Т-ва М. Заньковецької та "Бояна" перешкоджали походові криками й нападали.

До рекорду записані імена осіб, як кидали яйцями і кричали "ганьба". Тих імен не подаємо.

Річні Збори відбулися 18 жовтня 1914 р., на яких обрано новий заряд. Головою став Павло Ференц, секретарем Василь Біленький.

Слідуючі збори відбулися 15 листопада 1924 р., як

перші збори в новому льокалі Читальні при 621 Стела евню. (За льокаль платився рент $2,00 і $3,00 на місяць).

РІК 1915

На Загальних Зборах, 19 грудня 1915 р., вибрано головою Петра Руту, секретарем Вол. Комана, касієром Андрія Білінського. В касі Читальні було $40,85.

РІК 1916

18 червня 1916 р., ухвалено "реорґанізувати" Читальню, головно через брак місця, і на Зборах 11 лютого 1917 р. вирішено винайняти галю Ястремського (по $15,00 на місяць).

РІК 1917.

На Загальних Зборах 25 лютого 1917 р. вибрано новий заряд: Григорій Данилюк — голова, Петро Рута — секретар, Тама Мельничук — касієр, Іван Кулинич — бібліотекар. (Бібліотеку з дому І. Зубачека перенесено до льокалю Читальні. Зубачекові заплачено за рент $22,00).

З рекорду від 11 березня 1917 р. видно, що члени почали складати добровільні жертви на будову Читальні.

18 березня 1917 р. ухвалено згодитися, щоби Т-во Ів. Милостивого відбувало свої збори в приміщенні Читальні.

25 березня 1917 р. вибрано шістьох радних до помочі зарядові.

19 квітня 1917 р. заанґажовано Петра Руту провадити хором Читальні, і 21 квітня куплено орґан для хору за $40,00.

1 травня 1917 р. ухвалено заложити "банду дутих інструментів". За провідника хору став Николай Дзьобрик (дяк).

6 травня 1917 р. дав відчит про історію Канади Н. Галас. Зложено гроші на дуті музичні інструменти: кожний музика дав $10,00, о. Филипів — $30,00 і одну трубу. Інші склали добровільні жертви. Куплено 28 інструментів.

14 травня 1917 д., улаштовано концерт в честь о. Фи-

липова. Концерт розпочато майовим Богослуженням, в льокалі Читальні. Зарекордовано, що спів не вийшов добре ("непоправно"").

На Зборах 20 травня 1917 р. Слободян виголосив промову, і вписалося багато нових членів. Ухвалено купити книжок для бібліотеки та оправити книжки.

24 червня 1917 р. перший раз виступила музична "банда" на церковній службі. Враження велике. В той же день Др. Паздрій мав відчит "Про Сухоти".

14 липня 1917 р. концерт в "Квін-театрі", а в кінці липня — Пікнік з перегонами, колесом щастя і т. п.

На піврічних зборах 5 вересня 1917 р. подано звіти. В касі було грошей $441,73. Довше говорилося про піднесення праці контрольорів.

16 вересня 1917 р. ухвалено улаштувати "Літературні вечірки".

20 жовтня 1917 д. відбулися півмісячні збори в новім приміщенні, на 671 Доферин евню. Піднесено думку про купівлю цього дому. Зарекордовано, що о. Филипів подарував Читальні образ Т. Шевченка.

25 листопада 1917 р. піднесено питання орґанізації "Жіночого Аматорського Гуртка" — ініціяторка пані О. Кулинич. Кружок має на меті підносити освіту, плекати рідну мову і народні танки ("Коломійку"), вишивати народні строї і т. п.

30 грудня 1917 р. відбувся літературний вечірок: деклямації, читання і дебата: "Кому веселіше жити — жонатому чи молодцеві".

Судді визнали, що сторона за молодцями виграла.

РІК 1918

20 січня Загальні Річні Збори. Вибрано заряд:

Петро Рута — голова,
Адам Крушельницький — заступник голови,
Тома Мельничук — касієр,
Григорій Квасниця — бібліотекар,
Вол. Коман — рекорд. секретар,

Петро Кіндзерський — фінансовий секретар,
Іван Кулинич, Василь Запісоцький, Стефан Кваcниця — контрольори,
Михайло Кулинич і Делявський — склепарі,
Павло Теслюк — господар,
Йосиф Козак — режисер,
Адольф Ґурський — ґардеробщик,
Ів. Галас — орґанізатор музики.

3-го лютого обговорювалася "криза" музичної банди. Рішено підтримати її добровільними датками. Зложено $9,71.

13 лютого відіграно представлення "УБІЙНИКИ", в одинадцяти відслонах.

28 лютого ухвалено виписати такі часописи: "Новини", "Газету Католицьку" та "Catholic Register". Зарекордовано , що 23 лютого Жіночий Аматорський Гурток мав розігравку, а 2 березня була спільна вечеря, на якій о. Филипів виголосив промову: "Что єсть добро или красно, но еже житіє братіє вкупі". По вечері веселі танці.

3 березня відбувся "літературний вечірок" з дискусією: "Де можна ліпше виховати дітей — у місті чи на фармі", були також деклямації, читання, співи, музика.

7 квітня літературний вечірок.

19 квітня зарекордовано відмову о. Филипова проголосити в церкві Збори Читальні, з причини виступів проти нього деяких членів.

19 травня вибрано рекордовим секретарем Дм. Гуньkевича. Тодіж ухвалено зробити відзнаки для членів (1000 — $18,00).

25 травня спільна вечеря, на якій відспівано Христос Воскрес (о. Филипова не було. Служба Божа за членство відправлена в церкві 24 травня).

26 травня літературний вечірок. На ньому голова П. Рута підніс питання про потребу висилки делеґатів до Народ. Дому, де представники усіх україн. орґанізацій мають винести протест проти забирання до війська українців в той час, як від них відібрано горожанство. Делеґа-

Єдністю Згодою Побідимо

Імена Жертводавців

Які своїми щедрими жертвами причинилися до збудження народної святині Дому Товариства Читальні Просвіти в Вінніпеґу.

Таблиця-список жертводавців на будову дому Читальні Просвіти.

тами обрано Руту і Данилюка, і на ту ціль зібрано колєкту — $3,05.

27 травня прийнято до відома, що всі товариства посилають до Оттави з протестом делеґацію: Стефанюка, Арсенича й Поповича. На видатки делеґації ухвалено $50,00.

29 травня, вислухавши про наслідки делеґації до Оттави, визнано, що делеґація "не пояснила справи як слід", і ухвалено не давати призначених їй $50,00.

2 червня літературний вечірок: "Кому веселіше жити — бідному чи багатому". Також ухвалено видати делеґації до Оттави $25,00.

15 червня відіграно представлення "Мати наймичка". На перервах грала "банда".

30 червня "Пікнік" в Сен-Чарльс (учасників було мало).

7 липня на піврічних Зборах були нарікання, що хлопці і дівчата не цікавляться працею Читальні: дівчата не ходять на співи, хлопці "господарюють" в Читальні як хотять. Голова Рута закликав молодь до народньої роботи, бо тепер, коли "світ купається в крові" на танцях не можна спочивати — "треба подумати про долю свою і свого народу". Весь заряд зрезиґнував, але Збори резиґнації не приняли.

10 липня хлопці (через Луку Належитого) заявили, що "Відтепер хочуть всима силами помагати в роботі народній".

21 липня "Пікнік". Чистого доходу $94,83.

3 серпня хлопці і дівчата улаштували забаву, яка принесла $14,50. Зарекордовано: "Наша чесна молодіж — хлопці і дівчата, котрими може Читальня Просвіти похвалитися перед світом, що колись наша молодіж стане на чолі українського народу в Канаді, береться щиро до культурної роботи" ...

На чолі молодіжі стає Сава Андрусяк.

14 серпня піднято знову питання про будову дому. Відхилено пропозицію Інституту Просвіти про злуку. Знову підкреслено добру працю молоді.

12 листопада замикано Читальню як і інші публичні місця через епидемію інфлюеци. Заборона знесена 27 листопада.

28 листопада на засіданню заряду згадано про потребу висилки делеґації на Мирову Конференцію в Парижі.

15 грудня знов про це згадано на засіданню заряду і зібрано колєкту на цю справу $23,00.

22 грудня, заходами оркестри ("банди") улаштована вечірка.

29 грудня вечірок заходом Жіночого Кружка на улаштовання різдв'яного деревця. В той же день улаштовано для дітей "Вечірок Св. Николая" — Жіночим Товариством.

РІК 1919.

5 січня Загальні Збори. Приходи за рік $3.175,60. Розходи $2.564,82. В касі $732,27. Маєток, включаючи готівку, $2. 083,97.

Новий заряд вибрано: Петро Рута — голова, С. Андрусяк — касієр, М. Песєчка — рекорд. секретар, Ю. Каблак — фінан. секретар, Г. Квасниця — бібліотекар.

Засідання 8 лютого. В заряді згадується про вандалізм, вчинений Читальні поворотцями-жовнірами.

15 березня ухвалено зліквідувати музичну банду. Гроші її передати на сироти. На Загальних Зборах 13 квітня ухвалено продати інструменти ґендлярові Гавришеві за $125,00.

25 травня на Заг. Зборах вибрано нового голову. І Кулинича, на місце П. Рути, який зрезиґнував. Принято М. Стасюка дириґентом хору.

4 червня на засіданню заряду згадано про загальний страйк. 30 червня відмовлено дальшу передплату польської "Ґазети Католіцкей" з огляду на польсько-українські ти власний дім Н. Кавуза пропонував негайно закупити пляц і обіцяв поважну суму за це, Ігумен о. Филипів обі-
пляц і обіцяв поважну суму на це, Ігумен о. Фелипів, обіцяв безпроцентову позичку.

20 липня на піврічних зборах перевибрано заряд: головою той же Кулинич, секретарем Д. Хімко. Ухвалено протест проти "наїзду поляків на Східню Галичину". 23 липня заряд рішав чи послати телеґраму на Мирові Конференцію, і ні до чого не прийшов.

19 жовтня на місячних зборах ухвалено вислати 5 телеґрам: на мирову Конференцію, Вильсонові, Лойд Джоржові а також премієрові Канади, Борденові, та до Сенату.

29 жовтня на засіданню заряду вирішено купити власний будинок, для цього звернутися до членів щоб зложили свої позички на цю ціль. А щоб показати приклад, на цьому засіданню зголосили свої вкладки члени заряду:

І. Кулинич	$500,00
С. Андрусяк	$50,00
Д. Хімко	$100,00
П. Кіндзерський	$50,00
І. Партика	$50,00
В. Запісоцький	$50,00
К. Коник	$100,00
Й. Козак	$100,00
Н. Дмитришин	$50,00
А. Крушельницький	$100,00
Н. Кавуза	$200,00
Г. Їваськів (дар)	$10,00
П. Куліда (дар)	$25,00
Разом	$1,400,00

(Фактично І. Кулинич зложив $800,00).

На надзвичайних Зборах 2 листопада ще зібрано дрібнішими жертвами $505,00.

20 листопада ухвалено відчинити вечірню школу для неписьменних дорослих. Учителем призначено П. Кіндзерського.

30 листопада на надзв.. Зборах повідомлено, що куплено невелику хату 20х20 стіп, площа 50х100, за $2.000, на 653 Флора евню.

18 грудня на засіданню заряду вибрано делеґатів до

Українского Червоного Хреста (І. Кулинича і П. Кіндзерського).

21 грудня на надзвичайних зборах вибрано комітет для виготовлення статуту для чартерування. В комітет увійшло 47 осіб.

РІК 1920

4 січня річні Збори. Зі звіту режисера (Конст. Коник) видно, що за 1919 р. представлено 6 драм. На цих Зборах ухвалено новий статут і вибрано новий заряд: той же І. Кулинич — голова, рек. секретар Д. Гунькевич, касієр Сава Андрусяк і т. д.

5 лютого ухвалено пренумерувати часописи "Свободу", "Вперед" (з краю) та "Укр. Робітничі Вісті" (Вінніпеґ).

На місячних Зборах 8 лютого згадується, що молоді хлопці "Діточа Громада" хотять випозичити книжки. Також від "Діточої Громади" говорив "панич" Борисик, дякуючи за прийняття Громади до Читальні. (10 дівчат і 9 хлопців). Також обговорювано бажання о. Филипова, щоб до Читальні не ходили діти й молодь від 10 до 16 років. Одначе, це побажання зустріло відпір (Гунькевич, Кавуза). Ухвалено почати весною копати пивницю під новий будинок.

12 лютого на засіданню заряду вибрано делеґатів на З'їзд Української Народньої Ради: Кавузу, Кіндзерського й Каблака.

19 лютого "Діточа Громада" виставила дві штуки: "Вінок на могилу Тараса Шевченка" і "Козацькі Діти".

22 лютого на надзв. Зборах згадано, що вже 3 місяці при Читальні існує Рідна Школа. Вибрано будівельний комітет: всі члени заряду і ще такі особи: Ї. Слободзян, Ігнат Борисик, Йосип Господин, Дутка, Ю. Каблак, В. Маснюк, Ник. Теслюк.

На засіданню заряду 13 березня Н. Галаса обрано режисером "Діточої Громади", а С. Пасічного в допомогу Теслюкові учити дітей по українські читати й писати.

20 березня на засіданню заряду Кулинич і Гунькевич критикували Українську Народну Раду, і ухвалено залишити її.

9 травня на місячних Зборах вибрано нового голову Юрія Блажкевича, заступником Бабинця.

11 липня на піврічних Зборах вибрано новий заряд: голова Д. Юськевич, секр. рекордовий Ст. Пасічний, касієр Ор. Бабинець і ін.

3 серпня вирішено робити збірки на мальовання церкви Св. Николая.

16 серпня Петра Руту заанґажовано вчити хор церковного співу.

23 серпня зарекордовано, що о. Оленчук, парох церкви Св. Володимира й Ольги, при якій працює гурток "Бандурист", відмовив дати салю для концерту Читальні, бо не визнає інших товариств, крім свого.

11 жовтня двох членів заряду Читальні, пп. Блажкевич та Теслюк, взялися бути учителями вечірньої школи для неграмотних дорослих.

17 жовтня на заряді п. Каблак вніс пропозицію, щоб до Діточої Громади не принимати "дітей", молодших 16 р. віку (вимога священика).

Майже на кожному з засідань піднімалось питання, коли ж нарешті адвокат (Арсенич) переведе реґістрацію чартеру, за що взявся і справа не посувається.

7 грудня відбувся "Культурний Вечірок" з викладами пп. Юськевича й Козака на тему: "Україна — мова, письмо, багацтва і т. п."

18 грудня на місячні Збори зявились Арсенич і Гунькевич від Українського Червоного Хреста в справі збірки на поміч українцям в С. Галичині. На засіданню зголосилося 20 людей піти з колектою в день наступаючого Нового Року.

23 грудня на засіданню заряду було питання про злуку Братства Їв. Милостивого з Читальнею. Знову зарекордовано, що адвокат не додержав слова що-до чартеру.

РІК 1921.

1 січня відбувся гумористичний вечір "Штіфа Табачнюка".

2 січня Річні Збори. Зарекордовано, що бібліотека вартує $470,00. Заряд перевибрано: Юськевич — голова, Пасєчка — секретар.

5 січня піднесено питання на засіданню заряду про купівлю садиби (льота) на розі Мекензі та Флора вулиць. І. Кулинич обіцяв позичити на це гроші. Зарекордовано, що колядою зібрано $347,20.

Микола Пробіжний.

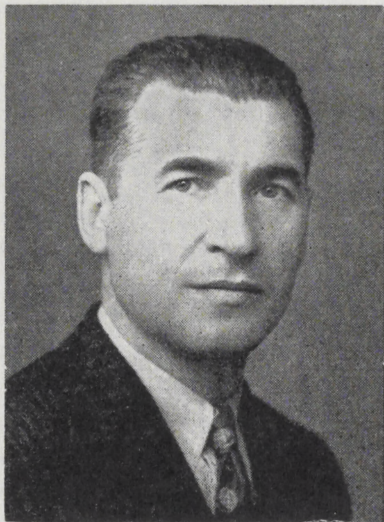

Володимир Коман.

2 лютого зарекордовано, що чартер і контракт на домівку нарешті від адвоката одержано. Кошта $77,00 Також зарекордовано, що Українським Червоним Хрестом вислано до Старого Краю $26.000,00.

6 лютого на місячних Зборах прийнято до Читальні (властиво до помешкання) Братство Св. Ів. Милостивого.

9 березня на заряді рішено купити згадану вище са-

дибу за $1.000. Справу доручено адв. Якиміщакові. Прочитано лист Конст. Коника з Краю.

23 березня на заряді ухвалено контракт купна садиби.

24 квітня на піврічних Зборах вибрано будівельний комітет: Зубачек, Данилюк, Ґошуляк, Андрусяк, Рута, о. Филипів — до помочі зарядові.

26 квітня на заряді вирішено продавати "фути" по $1,00 на фонд будови.

1 травня зарекордовано, що дівчата з Читальні продали при церкві квітів на $35,00. Було вироблено ними 310 квітів.

17 травня на заряді зарекордовано, що о. Филипів відмовив в позичці.

15 травня на місячних Зборах ухвалено випустити "бонди" по $100 на 5% на фонд будови.

25 травня зарекордовано на заряді, що продано "бондів" на $1.750 (серед покупців один М. Костюк взяв на $900,00).

9 червня, на пораду адвоката (Губарта), вибрано "тростів" на затяґнення позички: Запісоцький, Андрусяк, Юскевич, Данилюк, Гошуляк.

22 травня Сава Андрусяк зголосився на позичку $100,00.

23 травня на засіданню заряду — будівельного комітету вирішено "самім братися до будови". 25 червня це підтверджено "для добра і слави українського народу".

28 травня, на пораду адвоката, вибрано наставника (суперінтендента) над будовою: Запісоцького.

10 липня на півричних Зборах перевибрано той самий заряд.

26 липня зарекордовано, що домівку Читальні купує Філь за $1.800.

31 липня відбулося посвячення угольного каменя під будову Читальні.

В протоколі записано так:

"В неділю, дня 31 липня 1921 року, відбулося торжественне посвячення і заложення основного каменя під дім Товариства Читальні Просвіти в Вінніпеґу, на розі Фло-

ра і МекКензі улиць, при великім здвизі народу. Головно в цім святі взяли участь із відправою і посвяченням основного каменя, і короткою щирою промовою Їх Преосвященства Кира Никити, єпископа Канадійських Українців, Всвтл. о. Л. Сембратовича, представителя Галицького уряду, Впрбн. Протоігумена оо. Василіян Калиша, секретаря Митрополита брата Ґроцького і ігумена оо. Василіян і парохії церкви св. о. Николая о. Атан. Филипова в Вінніпеґу. З анґлійців п. Губард, адвокат, котрий полагоджує всякі справи читальняні. Каждий бесідник говорив щиро і похвально взглядно нашого товариства і заохочував до дальшої спільної праці на полі народнім" . . . І т. д.

РІК 1922.

На другий день Нового Року взято участь у загальній збірці на Український Червоний Хрест. Зібрано 304,72.

На Загальних Зборах 9 липня вибрано головою заряду Вол. Комана, секретарем М. Левака, скарбником П. Тхора.

РІК 1923

15 квітня на місячних Зборах говорилося про банкроцтво "Домініон Тіккет Оффіс" де була певна сума грошей Читальні. Збори простили зарядові цю втрату.

5 травня концерт, на якому Кость Андрусишин співає сольо.

9 травня на заряді зарекордовано заснування "Бейзбол" дружини.

13 травня на Місячних Зборах зарекордовано, що члени Читальні, які дають позички на будову, зорґанізувалися в "Позичкову спілку". На Зборах 10 членів взяли "бондів" на $1.100, а 19 осіб зложили добровільні жертви від $5 до $25. Вибрано делеґата до "Укр. Національної Позички".

1 липня улаштовано концерт в честь епископа Будки, який виголосив доповідь про "Вічне Місто" та про Рідний Край.

18 липня на заряді зарекордовано, що учителями Рідної Школи є К. Андрусишин і М. Борисик. За 2 місяці їм заплачено $16,00 і ухвалено ще заплатити за їх працю $50,00.

5 серпня піврічні Збори. Зарекордовано, що 7 місяців було 8 забав, 1 відчит, 6 концертів, 3 прогульки, 4 весілля, 2 представлення. Засідань було 28. Число членів 165. До участи в представленнях мало охочих. Боргів Читальні: бондів $3,370.00, Морґеджу $5,500,00, %% на бонди $75,00, борг за піано $206,00, разом $9,151,00. Заряд: В. Коман — голова, Ст. Косаренко — секретар, Т. Тхір — касієр і ін.

Пропащих грошей (Тікет Оффіс) $735.00.

26 серпня місячні Збори. Вибрано просвітну комісію: Т. Мельничук, К. Андрусишин, М. Левак.

15 вересня на місячних Зборах порушено справу прапору Читальні.

21 вересня перші збори "Діточої Громади". Піднесено питання про купівлю мандолін.

13-14 жовтня Річниця Читальні. Зарекордовано, що запрошених на свято священиків оо. Василіян, оо. Оленчука і Олексіва не було.

31 вересня улаштовано "Масковий баль".

7 вересня ухвалено на заряді брати участь у міських виборах.

РІК 1924.

9 січня відбувся діточий концерт.

20 січня Річні Збори. Зарекордовано, що в Рідній Школі є 30 дітей (учитель Борисик). Заряд: Левак — голова, Блажкевич — секретар, Тхір — касієр. Провід над молоддю доручено Команові і Косаренкові.

13 лютого на заряді скарга на Комана, що замість українського спорту заводить анґлійський. Левак спитав: "З якої стріхи ви походите?"

15 лютого на міс. Зборах вибрано на місце Комана, що зрезиґнував, Вітонія.

6 червня на піврічних Зборах Левак підносить питання про потребу утворення Вищої Школи. Зарекордовано вартість маєтку Читальні:

$26.667,76, чиста без боргів $19.499,75.

15 серпня мав відчит проф. Ів. Боберський для учителів.

7 грудня на заряді обговорювалася справа допомоги матерній "Просвіті" в Краю.

РІК 1925.

11 січня Річні Збори. Заряд: Н. Прибіжний — голова, Г. Квасниця — секретар, Г. Тхір — касієр і ін.

15 лютого на заряді вибрано комітет преси.

Починається серія концертів проф. Е. Турули.

13-20 квітня виставлено "Образи страстей Господніх". На орґані грав Е. Турула.

17 травня на міс. Зборах починаються закиди проти проф. Є. Турули (впливи священиків).

7 червня на місячних Зборах піднесено протест проти заведення в укр. церкву целібату і проти папського конкордату. Говорили: Мудрий, Кавчук, Левак, Кулинич. Пропоновано скликати віче греко-католиків. 18 червня таке віче відбулося в Читальні. Представлені були: Інститут Просвіта, Брацтво св. Николая, Т-во. Т. Шевченка з Елмвуду, Інститут Просвіта з Брукленд, Т-во Кобзар з Форт Рудж, Т-во Бандурист, Братство Ів. Милостивого. Ухвалено скликати масове віче, для чого вибрано комітет: Кулинич (Читальня), Яцик (Іститут Просвіта), Костинюк (Елмвуд).

26 серпня проф. Турула полишив працю (але надзвичайні Збори 6 вересня ухвалили запросити його назад).

27 вересня виступ з концертом Дитячого Гуртка ім. М. Лисенка, під управою Борисика, з добрим успіхом.

10-11 жовтня Річниця. Зарекордовано, що ніхто з "вищої інтеліґенції" не зявився.

18 жовтня концерт. Проф. Турула говорить про М. Лисенка.

8 листопада "Листопадовий Концерт". Говорив і диригував проф. Турула. Кінцеве слово Блажкевич. Передвиборчі віча й наради.

30 грудня В. Коман предложив зарядові начерк статуту Запомогового Відділу.

РІК 1926

10 січня Річні Збори. Заряд: В. Цьвах — голова, Т. Мельничук — секретар, Дутка — касієр і ін.

7 лютого. Діточий концерт пані Марії Рути.

14 лютого вибрано на заряді комісію для статуту Запомогового Відділу.

24 серпня на заряді Сас і Теслюк внесли пропозицію вислати листа до епископа про відкликання "клятви" з приводу проф. Турули. Коли це не поможе, то надрукувати отвертого листа до епископа.

2 листопада на лист В. Авраменка ухвалено, що може приїхати для орґанізації танкової школи.

РІК 1927

Річні Збори 16 січня. Зарекордовано, що Збори пройшли в зразковому порядку і згоді. Заложено Запомоговий Відділ. Членів Читальні 174. Прихід $8.159,00, розхід $8.081,83. Заряд: Цвяк — голова, Кіян — секретар, Дутка — касієр і ін.

11 лютого дебата студентів з Саскатуну й Вінніпеґу на тему "Комунізм і Капіталізм".

13 лютого — Перший суто музичний концерт під управою Т. Губіцького.

13 березня Шевченківське свято. Промовець К. Андрусишин мав великий вплив.

20 березня на надзвич. Зборах вибрано перший заряд Запомогового Відділу:

І. Левак — голова,
Т. Мельничук — секретар рекордовий,
Г. Квасниця — секретар фінансовий,
Тхір — касієр.

Контрольори: Ю. Блажкевич, Каблак, Гавриш,
Капитан — Кавчук,
Дверники — Франків, Баран.

16 вересня запрошено К. Андрусишина на диреґента й учительку — З. Угринюкову (плата $40 місячно).

РІК 1928

15 січня Річні Збори. Цвях говорить, щоб "не відриватися від церкви". Діточа Громада має 50 членів. Заряд: Пробіжний — голова, Гридильовський — секретар, Романюк — касієр і ін. Говорилось про потребу статуту Жін. Кружка (головою пані Каблак). Говорилось про потребу почесного членства, також про потребу сиротинця.

17 січня на заряді прийнято до відома подяку краєвого Т-ва Опіки над інвалідами за $50 дару.

20 січня відчит проф. Н. Григорієва "Часи Революції на Україні".

18 березня на місячних Зборах винесено протест проти польщення шкіл.

20 березня напружене засідання заряду. Секретар (Коман) покинув.

8 квітня надзвичайні Збори в справі закидів і взаємообвинувачень.

13 травня місячні Збори. Даровано $100 на політичних вязнів.

14 червня Іван Чайка приніс на заряд краєві килими і просив допомагати народному мистецтву.

16 жовтня відчит Д-ра М. Мандрики, що прибув з Европи.

13 жовтня Річниця Читальні.

РІК 1929

13 січня Річні Збори. Заряд: Д. Гошуляк — голова, Гридильовський — секретар, Тхір — касієр. І ін. Заряд Жіноч. Товариства: А. Каблак — голова, Ф. Небилович — секретарка, М. Мельничукова — касієрка.

10 грудня ухвалено улаштувать забаву на 24 грудня на будову єпископського дому.

РІК 1930

19 січня Річні Збори: Заряд: Мудрий — голова, Градильовський — секретар, Гошуляк — касієр, і ін.

16 березня Шевченківський концерт з рефератом К. Андрусишина.

8 вересня на заряд зявилася пані А. Йонкер і говорила про потребу висилки делеґатки на Міжнародній Жіночий Конґрес у Відні, яка б говорила в користь українців.

РІК 1931

11 січня Річні Збори. Заряд: Павло Теслюк — голова, Т. Мельничук — секретар, Д. Хімко — касієр. І ін.

15 лютого на місячних Зборах А. Ґосподин вносить, щоб до Читальні принимати й не-католиків українців.

17 лютого на заряді А. Ґосподин підніс справу заведення викладів україн. мови на Манітобському університеті.

24 лютого на заряді вирішено допомоготи К. Андрусишиному в його студіях на французькому університеті в Парижі.

2 травня створено комісію для домагання викладів україн. мови на університеті: Ґосподин, Ферлей (від Нар. Дому), Будка (від Інституту Просвіти).

9 червня обговорювалось питання допомоги на викуп "Шашкевичевої гори" (внесок Ґосподина).

8 вересня К. Андрусишина запрошено вчити ($20 місячна платня).

17-18 жовтня — 10-ти ліття дому. Відчит А. Ґосподина з історії україн. культурного руху.

17 листопада предложено К. Андрусишинові приготовляти історію Читальні.

В ці часи помічається співпраця з Стрілецькою Громадою.

РІК 1932

10 січня Річні Збори. Заряд: П. Хімко — голова, Турчин — секретар, Дутка — касієр і ін.

31 січня Свято Соборности України. Реферат А. Ґосподина.

8 березня на заряді А. Ґосподин піднімає питання про заведення в міській бібліотеці українського відділу.

15 березня на заряді прочитано лист від Жіночого Т-ва ім. Марії Маркович з подякою пп. Ґосподинові і Блажкевичеві за працю.

24 квітня відчит пані М. Дими про Марію Маркович.

6 грудня на заряді протест проти ґазети "Трібюн" за виступ проти українців (піднесено А. Ґосподином і К. Андрусишиним).

РІК 1933

15 січня Річні Збори. Заряд: Скоболяк С. — голова, Ю. Блажкевич — секретар, Дутка — касієр і ін.

4 лютого почалися відчити Україн.Трудового Об'єднання. Відчит Д-ра М. Мандрики: "Що є держава?" 12 лютого: "Національна справа у большевиків", 19 лютого — адв. С. Савули "Боротьба за існування", 12 березня А. Ґосподина "Становище в Китайщині".

19 березня концерт в роковини Т. Шевченка. Промовці: К. Андрусишин, Д-р М. Мандрика. Зарекордовано, що "інтеліґенція на свято не прийшла".

26 березня відчит Д-ра М. Мандрики "Технократія".

2 квітня відчит К. Андрусишина "Про Французьку Революцію".

6 квітня занотовано факт організації Української Національної Ради з осідком в Читальні.

18 квітня секретар записав такі помітки:

"Список пісень, які були виготовлені дириґентом (і вивчені хором Читальні) від початку праці Читальні:

Дириґент Зьомбра в році 1914 "Ой вербо, вербо кучерява". Дириґент Михаїл Стасюк в році 1918 "Сміло, друзі, не терайте" і "Терновий Вінок", дяк церкви св. Николая, Петро Рута, в році 1921 "Осінь" і "Гимн Американських Українців".

Дириґент К. Андрусишин 73 пісні (перечислені після назв).

16 липня Народнє Масове Віче Української Національної Ради, під час якого большевиками зроблено напад на Читальню.

РІК 1934

13 січня Річні Збори. Заряд: Скобляк — голова, Т. Мельничук — касієр, Прокопишин — секретар і ін.

18, 26 січня, 2 та 7 лютого — наукові вечорі. Лекції Д-ра М. Мандрики.

Михайло Скобляк.

Василь Цьвак.

16 лютого місячні Збори. Дискусії про Національну Раду (акція священика против Ради).

В протоколі записано, що 6 березня на засідання заряду "Дві делеґатки принесли лист, в котрім протестують проти Мандрики, щоб вступ заборонити до Читальні. Той протест не був важний, тому, що делегатки не були членкинями Читальні. І від сего про-

тесту почала горяча дискусія про Мандрику і Національну Раду. В дискусії брали слово Ґошуляк, Мельничук, Андрусишин К., Г. Квасниця і прийшли до того порозуміння, що Мандрика і Національна Рада невинні в тій справі, який є роздор між церквою а товариством... Відтак Теслюк вніс внесок, щоб закликати о. Горечку на засідання, а п. Мудрий вніс внесок, щоби вибрати делеґатів і піти до священика на переговори. Були вибрані Мельничук, Мудрий, К. Андрусишин, Запісоцький, Ґошуляк, Прокопишин, Пробіжний".

8 березня на заряді здано звіт з розмови з свящ. Горечкою: "Перше домагання (священика) "має бути Бог", друге, що священик мав би бути членом і автоматично мати рішучий голос в релігійних справах Читальні, третє, щоби учитель був католик і щоб Мандрика не мав відчитів і щоби Національна Рада змінила свій льокаль"...

13 березня в протоколі записано, що на заряді: "Відтак повстала горяча дискусія над відповіддю на бажання священика, і по короткій дискусії рішена провадити Товариство Читальні Просвіти як поперед"... "К. Андрусишин і І. Прокопишин мають написати лист і перечитати копію листа на Зборах, як все в порядку, тоді післати до свящ. Горечка"... (Стор. 534 Проток.).

(Ця справа забрала досить часу. Треба лише сказати, що остаточно свящ. Горечко на засіданню 8 травня, не дістав задоволення і вийшов, "кажучи: Слава Ісусу Христу". На засіданню 29 січня 1935 р. обговорювався лист Братства Українських Католиків про винайм кімнати, і рішено відмовити, хіба "що священик з своїх проповідальниць відкличе все те, що було ним сказане проти Т-ва Читальні Просвіти").

28 серпня зарекордовано участь в "Комітеті помочі голодуючим на Україні".

РІК 1935

13 січня Річні Збори. Заряд: П. Теслюк — голова, Грицишин — секретар, Мельничук — касієр.

5 січня обговорювалась справа привіту Д-рові Ган-

теру (відомому прихильникові українців) з приводу нагороди його королівським відзначенням.

17 лютого відбулася Академія в честь проф. М. Грушевського. Промовці К. Андрусишин, Д-р М. Мандрика, А. Ґосподин, Д. Будка.

28 лютого прийняття для Д-ра Гантера (організоване панею і Д-ром Йонкером).

7 квітня відбулося Свято Т. Шевченка при переповненій салі. Промовцем був Д-р Мандрика.

7 травня свящ. Горечко відмовився поблагословити товариську вечеру, що мала відбутися 11 травня.

РІК 1936

26 січня. Річні Збори. Заряд: С. Квасниця — голова, К. Грицишин — секретар, Зьола — касієр і ін.

Зарекордовано, що в 1935 р. було 57 засідань заряду, 9 Загальних Зборів, 22 концерти, 3 відчити, 7 преставлень, 11 забав, 18 танців, 2 пікніки, 1 базар. Приходу $5.558,13, розходу $9,126.48 (добудовувався дім).

31 березня на заряді А. Ґосподин подав думку, щоб вечорами в домі Читальні читати історію України для тих членів, що провадять вечорі без діла. Взявся читати П. Матвійчина.

29 березня відбулося свято Т. Шевченка. Співав хор Т-ва "Бандурист", Реферат дав В Коман. В 1936 р. відбулося 22 концерти, 4 представлення, 8 відчитів, 5 святочних концертів, 7 товариських забав, 27 танців, 4 діточих концертів, 2 весняні свята — Матері і св. Николая.

РІК 1937

17 січня Річні Збори. Заряд: П. Теслюк — голова, П. Матвійчина — секретар, С. Скобляк — касієр і ін.

9 лютого вирішено улаштувати концерт бандуриста В. Ємця на 20 лютого. На засіданню вирішено "вручити" йому "дар". На томуж засіданню вирішено улаштувати 5 викладів Д-ра Мандрики.

24 лютого виклад Д-ра Мандрики "Людська енерґія і її упадок".

14 березня на заряді вирішено послати лист подяки В. Авраменкові за вироблення фільми "Наталка Полтавка".

11 листопада розпочато В. Авраменком школу національних танків.

19 листопада Літературний Вечір Ольги Кобилянської, з ініціятиви Української Жіночої Ради.

27 грудня нарада представників кооперативів.

РІК 1938

16 січня Річні Збори. Заряд: С. Головчак — голова, А. Ґосподин — секретар, С. Скобляк — скарбник і ін.

11 березня на заряді, на пропозицію А. Ґосподина, ухвалено вислати Митрополитові А. Шептицькому лист підтримки і солідаризації в його боротьбі проти польщення укр. церков і інституцій.

22 березня на заряді піднято питання про орґанізацію виробничої кооперативи (початок Вестерн Коперейтів).

19 квітня на заряді повідомлено про створення "Вестерн Кооперативи" (виріб рукавиць).

18 жовтня на заряді згадано, що новостворена Центральна Рада підтримує Карпатську Україну.

РІК 1939

13 січня Річні Збори. Питання про допомогу Карпатській Україні. Заряд. М. Кулинич — голова, І. Підгірняк— секретар, Вус — касієр. І ін.

7 лютого вирішено дати салю для прийняття А. Рудницького і Марії Сокіл.

22 серпня А. Ґосподин приймає працю учителя на місце Грицишина, котрий виїхав.

10 жовтня згадано про працю Національної Ради.

28 грудня відчит міністра Торсона, з рамени Укр. Жіночої Ради, "Канада у війні".

РІК 1940

14 січня Річні Збори. Заряд: Квасниця — голова, Підгірняк — секретар, Вус — касієр.

12 лютого на заряді обговорювалась справа Репрезентаційного Комітету Українців Канади.

9 квітня на заряді ухвалено купити портрет Т. Шевченка, Історію України в анґл. мові і допомогти виданню брошури Д-ра Мандрики по анґлійські про укр. справу Ukrainian Question.

22 жовтня заряд ухвалив взяти проф. Є. Турулу диригентом хору (платня — $20 місячно).

РІК 1941

12 січня Річні Збори. Заряд: Баранський — голова, І. Підгірняк — секретар, І. Вус — касієр і ін.

4 березня на засіданню зарекордована поява Комітету Українців Канади (КУК), якому дається салю на збори.

РІК 1942

1 лютого Річні Збори. Заряд: Гр. Квасниця — голова, А. Господин — секретар, Ілія Вус — касієр і ін.

7 вересня улаштовано тиждень книжки.

8 вересня на заряді А. Господин дорікав, що справа йде старими способами тоді, коли треба робити поступ. Напр., орґанізувати кооперативу і т. п.

РІК 1943

17 січня Річні Збори. Заряд: Ст. Головчук — голова, К. Грицишин — секретар, П. Яремчук — касієр.

23 лютого на заряді ухвалено на Зїзд БУКА (Братства Українців Католиків) представників не висилати.

2 березня. Концерт КУК-а, на якому виступає солістка від Читальні, Е. Чайковська.

РІК 1944

23 січня Річні Збори. Заряд: Ст. Головчук — голова, М. Атаманюк — секретар, П. Яремчук — касієр і ін.

26 вересня труна з тілом померлого проф. О. Кошиця виставлена в салі Читальні перед урочистими похоронами. Похоронну службу відправляв епископ Іван Теодорович з священниками, а в день похорону о. Петро Маєвський з Православного Собору.

РІК 1945

2 січня Річні Збори: Павло Теслюк — голова заряду, М. Атаманюк — секретар, Ів. Бойчук — касієр. І ін.

20 травня улаштовано представлення "Воскресення".

22 травня зарекордовано, що Рідна Школа мала в 1944 р. всього 5-7 дітей.

5 червня на засіданню заряду Читальні обговорювалася справа підтримки "Фонду Допомоги Українців Канади".

3 липня на заряді піднімалося питання про будову старечого дому, покищо про купівлю землі 20-40 акрів. Рішено повідомити про цю ідею всі інші українські орґанізації.

5 липня надзвичайні Збори слухали доповідь М. Стечишина про "Фонд Допомоги". Брали слово: С. Скобляк, І. Кулинич. Читальня жертвувала $100.00, членство деклярувало $493,00.

9 липня на заряді рішено "ходити від хати до хати" за жертвами на "Фонд Допомоги". Знову питання про старечий дім. Також підтверджено потребу відвідувати хорих членів.

27 липня на піврічних Зборах знову говорилося про старечий дім.

31 липня вибрано делеґацію до спільного комітету старечого дому. (З серпня в протоколах записується, що засідання відкривалися "по товариському звичаю")

4 вересня на заряді обговорювалася справа збирання одежі для збігців.

14 жовтня на Зборах ухвалено подяку членові отавського парляменту А. Стюартові за добре відношення.

4 листопада — 40-літня річниця Читальні. Промовці: о. Д-р В. Кушнір, Т. Мельничук, Д-р М. Мандрика.

1946

8 січня зарекордовано, що хор о. Слободи співав з Читальні колядки на радіо.

13 січня Річні Збори. Заряд вибрано: П. Теслюк — голова, Яремчук — скарбник, Гр. Квасниця — секретар, В 1945 р. було 4 представлення, кілька концертів. М. Дутка впорядковував бібліотеку.

22 січня на заряді говорилося про аматорський гурток і рішено дати напрям праці молоді.

29 січня на заряді п. Возьний заявляв, що жіноче товариство "через довгі роки перестало істнувати".

12 березня Читальня почала платити на бюджет Комітету Українців Канади.

13 квітня аматорський гурток дав виставу "Воскресення" в Анола Ман., на допомогу скитальцям.

30 квітня виставлено п'єсу "Свекруха" в Кукс-Крик, Ман. на ту саму ціль.

7 травня на заряді згадується про жертву до шпиталів пасками.

20 серпня зарекордовано, що з відчиту про скитальців прийшло $76,80 на переселенський фонд.

15 жовтня на заряді зарекордовано, що Жіноче Т-во ім. М. Маркович переорґанізовано. Заряд його: Цьвак — голова, Рокета секретарка.

1947

12 січня Річні Збори. Новий заряд: В. Цьвак — голова, Ів. Підгірняк — секретар, П. Яремчук — касієр.

9 лютого на заряді запропоновано добавки до Статуту — звільнення старих членів від вкладок.

17 травня, на місячних Зборах уділено $100 на переселенчий фонд (ініціятива посла парляменту св. п. Антона Глинки, на вічу в "Плей-Гауз").

20 травня на приняття для кардинала Тиссарана 1 червня делеґовано голову Читальні В. Цьвака.

24 червня — балетмайстер Чутро просив салі на 3 місяці для підготовки опери "Тарас Бульба". (липень — вересень).

2 липня на піврічних Зборах занотовано, що готівка каси виносить $4.908,88.

12-13 жовтня в салі Читальні відбулася конвенція євангелістів.

11 листопада на заряді зареєстровано, що зложено на поміч П. Теслюкові, з приводу тяжкої недуги, $135,40.

31 жовтня готівка в касі Читальні виносила $5.579,13. Це повідомлено на Зборах 23 жовтня. Там же вирішено організувати клясу публічних промовців.

26 жовтня відбулася 44-та річниця Т-ва. Співали соля: панна О. Головчак, пані Остапчук і пані Е. Чайковська.

В 1947 р. улаштовано 21 концертів і 2 представлення. Відбулося 53 засідання заряду, урядники разом відбули 522 засідання (як рахувати кожного окремо).

1948

11 січня відбувся концерт М. Кошовської.

18 січня Річні Збори. Новий Заряд: М. Скобляк — голова, Е. Бачинський — секретар, П. Яремчук — касієр, і інші. Всіх 29 осіб і всі вибрані через акламацію.

Членів Читальні 214. Вартість майна $38.000,00.

Бібліотека багата, читають мало.

29 лютого рішено влаштувати приняття для проф. Е. Туруди.

14 березня на міс. Зборах — спори за позичку Західній Кооперативі. Знову питання про старечий дім.

31 березня вирішено підписати запоруку на приїзд до Канади родини проф. Короля.

21 квітня, на пропозицію А. Ґосподина кооптовано до заряду представника молоді М. Бурбана, який стає секретарем заряду.

28 серпня Збори уділили позичку Українському Національному Обєднанню $1,000 під особисту запоруку І. Кулинича і І. Філя, які зголосилися добровільно до того.

14 вересня рішено дати приміщення для "Пласту" на просьбу п. Веприка.

21 грудня балєрина О. Заклинська, на заряді, згодила салю для своєї школи танків.

1949

16 січня Річні Збори. Новий заряд: Е. Бачинський — голова, І. Підгірняк — секретар, П. Яремчук — касієр. І інші, всіх членів 32.

18 січня М. Марунчак пропонує відчит "Бій під Крутами".

8 лютого на заряді М. Марунчак пропонує улаштувати курси для систематичних викладів, П. Король пропонує написати історію Читальні, також улаштувати курси англійської мови.

27 березня відбулися збори централі просвітних товариств.

24 травня зарядом уділено $50 на 75-літній ювілей Вінніпеґу.

1 вересня на заряді обговорювалася справа культурно-освітньої праці (пропозиція пп. Марунчака і Короля).

20 вересня говорено про уділення Україн. Вільній Академії Наук $300 на видання брошури Смаль Стоцького "Походження назви Русь".

1 листопада на заряді вирішено подарувати деякі книжки з бібліотеки до бібліотеки Університету Манітоби.

1950

22 січня Річні Збори. Новий заряд: С. Головчук — голова, М. Бурбан — писар, П. Яремчук — касієр. Подано вартість майна Читальні $42.000. Про просвітну комісію доложено, що план праці "не вдався". П. Король заявив намір написати історію Читальні.

21 лютого заряд ухвалив дати $25 на капелю бандуристів.

2 травня пані Е. Чайковська уповноважена співати сольо від Читальні на "Святі Героїв" в Інституті Просвіти, 21 травня.

7 травня письменник Осьмачка читав уривки своїх творів.

Повінь причинила $1.000 шкоди Читальні.

4 серпня, на піврічн. Зборах рішено зробити добудову дому.

25 січня зарекордовано участь Читальні в академії Комітету Українців Канади в пошану Президента УНР, А. Лівицького.

26 вересня запротокольовано виступ Д-ра Фіґоля від Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка.

1955

16 січня на Річних Зборах заряд Читальні перевибрано той самий.

28 лютого на заряді вибрано "Ювілейну комісію": Господина, Куксу, Мокрія, Чайковського.

22 березня на заряді обговорювалась ідея видання книжки про пок. проф. Л. Білецького.

22 квітня на кварт. Зборах обговорювалась справа прибудови до будинку.

7 червня відпущено Союзу Бувш. Вояків безплатно на Академію в честь Симона Петлюри.

30 серпня ухвалено, не чекаючи книжки про Читальню, видати памфлет.

29 листопада відсвятковано 50-ти річний Ювілей Читальні.

1951

21 січня Річні Збори. Новий заряд: С. Головчук — голова, С. Мокрій — секретар, П. Яремчук — касієр.

30 січня на заряді обговорювалося про зміну Статуту. М. Марунчак робив внесок, щоб змінити точку про членів, що обмежує членство лише до греко-католиків, на точку про допущення взагалі українців доброї волі.

10 липня уділено на заряді $25 на катедру укр. мови в університеті.

31 липня уділено $50 на ювілей піонерів.

1952

20 січня Річні Збори. Новий заряд: А. Ґосподин — голова, С. Мокрій — секретар, Дзюрдзевич — касієр.

1 квітня уділено Україн. Вільній Академії $148,65 на видання брошури про Гоголя.

1953

Річні Збори 11 січня. Головних урядників Заряду перевибрано з минулого року.

31 березня на заряді зарекордовано вступ в члени Читальні 15 осіб з орґанізації ОДУМ.

Занотовано, що Академія в честь Т. Шевченка в Т-ві "Кобзар" на Форт Руж улаштована силами Читальні.

1954

17 січня Річні Збори. Новий заряд: П. Теслюк — голова, С. Мокрій — секретар, Джюрдзевич — касієр.

Уступаючий голова, А. Ґосподин, звітував, що ціллю заряду було обєднувати укр. орґанізації до спільної культурно-просвітної праці. При Читальні міститься кілька україн. товариств.

З бібліотеки було випозичено в минулому році 758 книжок. Від просвітної комісії п. Качор заявив, що не було для кого улаштовувати відчитів.

21 січня відчит Д-ра М. Стахова з Америки (редактор "Народної Волі").

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО ІМ. МАРІЇ МАРКОВИЧ

(МАРКА ВОВЧКА)

Діяльність жінок-членкинь Читальні Просвіти датується з дня 25 листопада 1917 р., коли на засіданню заряду Читальні Ольга Кулинич поставила на порядок денний орґанізацію „Жіночого Аматорського гуртка", який мавби своїм завданням підносити освіту серед жіноцтва й молодіжи, плекати рідну мову, національні танки, особливо „Коломийку", вишивати народні строї і т. ін.

З того часу жіноча орґанізація діяла під назвою аматорського гуртка десять років, а в січні 1928 р. рішено виробити статут для цієї орґанізації як товариства. Статут обговорювався певний довший час, як і сама назва товариства. Зі споминів Ю. Блажкевича виходить, що

Гонора Дух.

Катерина Луць.

було запропоновано дві назви: одна самим Блажкевичем — назвати товариство іменем Наталі Кобринської, друга — А. Ґосподином — назвати іменем Марії Маркович. Пропозиція А. Ґосподина зібрала більше голосів, і таким чином товариство дістало назву "Жіноче Товариство ім. Марії Маркович". Рік остаточного його переорґанізовання подається 1931-ший.

В році 1946, 15 січня, на засіданню заряду, п. Возьний поставив справу реорґанізації товариства, бо так як воно існувало, воно не показувало бажаної діяльности (після слів п. Возьного). Жовтня 15-го того ж року було запротокольовано, що товариство реорґанізовано. На чолі його стала М. Цьвак, як голова, а п. Ракета стала секретаркою.

Про діяльність товариства оповідається в споминах п. Марії Ґосподин, Юрія Блажкевича і Ів. Кулинича.

Марія Ґосподин,

Анна Корман.

Стефанія Хміляр.

Стефанія Хомяк.

Катерина Теслюк.

Катерина Запісоцька.

Магдалина Квасниця.

М. Цвях.

Анна Возьна.

Марія Господин

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО І АМАТОРСЬКИЙ ГУРТОК.

Марія Ґосподин
в театральній ролі.

Читальня Просвіти у Вінніпеґу мала вже за собою двадцять років існування, коли я молодою дівчиною вступила до її хору й „драматичного гуртка", які провадили покійний проф. Е. Трула та Кость Андрусишин, теперішний професор у Саскачеванському Університеті. Проф. Турула в виступах зо своїм хором „Канада", виставами „живих" образів Страсти Христові, Вефлиємська Зоря і ін. — збирав всі лаври не тільки між укр. суспільством, але й всіх мешканців м. Вінніпеґу й околиць, що захоплювалися його виступами. Підготовка до зфільмовання „Укр. Вефлиємська Зоря" 1940 р.) захоплювала через кілька тижнів громадян, що заля й балькон Читальні були за-

повненні кожного вечора, до пізної ночі. Тодішній майор м. Вінніпеґу, Квін, відвідував кожного вечора й приглядався тій живучій праці. Памятаю, що вже тоді існував при Читальні „Жіночий Кружок", але, як мені здається, він не виявляв надто самостійної власної діяльности. Дехто з давніщих членів, що ще живуть сьогодні, каже з певністю, що цей „Жіночий Кружок" засновано багато давніше, може навіть в перших роках діяльности Читальні

Посадник міста Вінніпеґу п. Квін на продукції фільми "Вифлиємська Зоря".

Просвіти. З дописів в американській „Свободі" ще з 1906 року видно, що Читальня ставила аматорські вистави, де брали участь жінки, членкині товариства.

В моїй памяті заховалися такі пані, членкині „Жіночого Кружка": Каролина Кулинич, Д. Хімкова, Марія Мельничук, А. Каблакова, М. Квасниця, К. Записоцька... Зате

в нашому „Драматичному Гуртку” брали участь: Катерина Галас-Теслюк, Марія Сагара-Яник, Анна Квасниця, К. П. Теслюк, Галя і Катерина Сливчуки і ін., а головними виконавцями мужеських роль були п. Стефан Заплотинський, Петро Стиран, Г. Шевчук, А. Крушельницький, Филип Крайчак, М. Левак, Н. Чубала і ін.

Перший мій виступ в більшій ролі на сцені був у „Верховинцях” в ролі Марусі, що коштувала мене багато нервів, особливо в останній дії. Але, перемігши початкову трему, я відтак дуже полюбила якраз траґічні ролі. Великий успіх мали ми з „Безталанною” й „Інституткою” — перерібки твору Марка Вовчка, „Циганкою-красунею”, „Бояринею”, „За друзів Своїх”, „За зраду свого народу” скомпонований П. Теслюком, і багато ін. Мені самій доводилося підготовляти вистави, як напр., В. Чубатого „Воскресення” — драму в чотирьох діях, яку ми з успіхом відіграли в такому складі аматорів: — п. п. Е. Возьний, Ф. Крайчак, С. Ухач, Й. Дзюрдзевич, Катерина Теслюк, Анна Корман, Марія Ганущак, Ірина Крук, я і ін. Поза вище згаданих осіб, ще треба згадати багато інших що залишилися у моїй памяті: — Ольга Несторович, Ольга Підгірняк, Іван Підгірняк, К. Андрусишин, Р. Андрусишин, А. Ґосподин, А. Луць, М. Скобляк, М. Чайковський, Юлія Ґошуляк, С. Гупало, пані Емілія Чайковська, що своїм соло-співом прикрашувала виступи, і ін., яких тяжко вже пригадати.

Інтензивна праця жіночого товариства почалася в переорганізованому “Жіночому Товаристві ім. Марії Маркович”, в 1931 році. Хто памятає давніші часи, подає рік 1917 як дату створення „Жіночого Кружка”, а може тоді, коли то Читальня Просвіти приміщувалася ще під “великою” церквою, як тоді називали церкву Св. о. Николая.

Зреорґанізоване Жіноче Товариство ім. Марії Маркович приміщувалось в збудованому ще в 1921 році власному домі Читальні Просвіти при вул. Флора й МекКензі. Його першою головою була пані К. Запісоцька, а секре-

таркою Анна Квасниця. В дальших роках були голови пані: Магдалина Квасниця, Анна Корман, Марія Сас, Марія Цвяк, Катерина Луць, Стефанія Хміляр, Катерина П. Теслюк, Анна Каблак, я і ін. В початках у нашій праці багато помагав мій муж, даючи нам, недосвідченим у громадській праці, цінні вказівки. Зате й збереглося в нас письмо з подякою для нього від заряду, датоване 31-го березня 1932 року. Вістки про працю товариства посилали з Канади до „Жіночої Долі", яку передплачували й збирали фонд для неї. Ми часто влаштовували чайні прийняття з цікавими рефератами, виставки народнього мистецтва,

Перший заряд "Жіночого Товариства ім. Марії Маркович" при Читальні Просвіти в Вінніпеґу в 1931 році.

Перший ряд: Мельничук — заст. голови; А. Квасниця — секр.; Запісоцька — голова; Баран — заст. голови; Гаврилюк — касієрка.

Другий ряд: Диркало, Дудар, Парадовська, Федорович, Крушельницька,

Третій ряд: Гошуляк, М. Квасниця,, Яцик і Кузик.

концерти, драматичні вистави й т. п. Величнo випав наш концерт в честь патронки нашого товариства Марії Маркович, в неділю, 24 квітня 1932 р. В багату програму входили поодинокі точки сольоспіви, деклямації, хор під диригентурою К. Андрусишина і реферат про життя й творчість Марка Вовчка (Марії Маркович) пані Марії Дими. Відтоді ми рікрічно влаштовували такі концерти.

Наше товариство співпрацювало з другими жіночими товариствами, а зокрема з Товариством Канадійсько-Українського Жіноцтва, що було зорґанізоване десь в

Управа Жіночого Товариства ім. М. Маркович при Читальні Просвіти в 1954 р.

Перший ряд в долі з ліва: Ксеня Козак, Меланія Карплюк, Марія Цвяк, Стефанія Хомяк, Анна Корман, Емілія Чайковська, Марія Габалюк.

Другий ряд з ліва: Анна Воловяна, Анна Шеремета, Марія Джаґа, Анна Реник, Катерина Дзюрдзевич, М. Підгірняк і Катерина Гоменюк.

1929 р. за ініціятивою покійної пані Анни Йонкерової, якого вона була довгі роки головою. Це товариство сповняло задачу, як лучник між українськими та канадійсько-англійськими жіночими організаціями, познайомлення їх з українською культурою, народнім мистецтвом, на-

шими домаганнями національних прав в краю і т. п. Завдяки щирої й енерґійної праці пані А. Йонкер (пок. була дружиною Д-ра Г. Йонкера), її енерґійної співробітниці пані Евгенії Ситникової і ін. провідних жінок, це товариство зробило багато корисної праці для українського суспльства. Але як в кожній організованій ділянці, так і в цім товаристві, мусів бути хтось, що керував своїми практичними вказівками й плянами.

Десь в тім часі приїхала з Праги до Вінніпеґу пані Ганна Мандрика, дружина Д-ра М. І. Мандрики, — людина з високою освітою, спокійно-інтеліґентною вдачею, добра організаторка, що спокійними і лагідними своїми словами врізувалася в душу найбільш збайдужнілої людини й побуджувала її до живого руху, а для тих — нерозсудно-вибухових осіб її слова були ліком рівноваги в товаристві.

Цей короткий спомин не вичерпує навіть в загальному діяльности товариства.

Юрій Блажкевич

ЗІ СПОМИНІВ ПРО ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО ПРИ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

Що було понукою перемінити жіночу громаду Читальні з Жіночого Кружка на опатроноване іменем Марії Маркович Товариство?

Я не любив самої назви „кружок". Чому не Т-во? Згодилися на то мої співпрацівники, Кость Андрусишин і А. Ґосподин. Правних членкінь в Т-ві було около 50. До вироку на знищення назв „кружка" треба було підходити інспіраційно, що і вдалося.

По упадку української державности з лютістю рушились українські жінки патріотки, в супереч окупантові Польщі, зі сотками інформаційних віч по всій Галичині. Сама Іванна Блажкевич, опісля мучена поляками, а потім замордована москвинами, виголосила 300 віч. На мене

25-літній ювілей Жіночого Тов. Марії Маркович (2 грудня 1956). Імена на стор. 129.

близько подіяло, що вона має моє фамілійне імя, і я зкрито цим гордився, бо думав, що вона є моя споріднена братанка, стриянка з Блажкевичів зі села Стебника, біля Дрогобича, котрих рід Блажкевичів пішов в сотки. Аж в роках туртур поляками над нею я довідався, що вона не є мені ніяка кревна — вона є з галицького Поділля, а не з мого Підгірка.

В наслідок жіночого руху в Західній Україні рівнож і тут в Канаді, були скликані збори жінок в Читальні. Було присутних більше половини сотні. Референтами були: А. Ґосподин і Ю. Блажкевич. Ми представили імена кандидаток на патронат над нашим Жіночим Т-вом. А. Ґосподин представив Марію Маркович, а я — Наталію Кобринську. Вислід вибору не був трудний, бо кількома руками в гору більше Марія Маркович вийшла патронкою. Після цього Жіноче Т-во осягнуло самих вершин ділання, з часта сходилися на засідання, збільшили свій заряд, мали в руках гроші до розпорядимости. В той час я і Пашкевич були представниками Українського Червоного Хреста; адвокат, опісля перший український суддя Я. Арсенич був головою цього гуманного Т-ва. Кому він представляв справу в Зах. Україні, то сльози покотом сипались з очей. Наближався Новий Рік, я зістав покликаний до Укр. Нар. Дому на засідання. Там були подані інформації як мається перевести збірку на Новий Рік. Позволення було видане управою міста. Кожне українське Т-во було зарепрезентоване, делеґати одержали на руки відзнаки і порозходилися; кожний з них мав вислати призначену кількість колекторів того дня.

Мені не тяжко було зібрати дівчат, жінок і мужчин

Імена до світлини на стор. 128.

Сидять з ліва: М. Дудар, господиня; К. Гуменюк, опікунка хорих; К. Козак, контрольорка; М. Цвяк, заступниця предсідниці; С. Хомяк, предсідниця; Е. Чайковська, рекордова секретарка; К. Дзьордзевич, контрольорка; А. Чубала, опікунка хорих.

Стоять, з ліва: А. Квасниця, контрольорка; М. Підгірняк, опікунка хорих; М. Карплюк, касієрка; С. Хміляр, членка забавового комітету; М. Габалюк, фінансова секретарка; М. Джаґа, опікунка хорих.

— десять пар. Я і сам ходив з Михайлом Костюком до пізного вечора.

Задля приміру для молодих женщин назву Катерину Запісоцьку і Евдокію Скибу. Хоч ці жінки були вже старшого віку, однак розуміли гуманний обовязок, наче Господьний, трудилися цілий день і обіду не мали. Треба знати, що гроші тоді були дорогі, але що колектори Т-ва Читальні перемогли всіх збірщиків, бо зібрали поверха $300.

Інший успіх Жіночого Т-ва був реферат на тему "Жінка емаціпантка", який переповіла пані Марія Дима. Заля була майже заповнена. Інший реферат був виголосив, ще тоді молодий, проф. Андрусишин, як повернув з Парижу, де він дослівно перейняв лекцію одного з найвизначніших професорів парижського університету про поводження жінки від давних часів. Т-во Марка Вовчка брало участь у виставленню виробів Українського Жіночого Артизму в Ройал Александра готелю. А вже в другій світовій війні, 1939-1945, Т-во працювало як українська цивільна ґрупа для потреб війни. Катерина Запісоцька була призначена не як провідниця жінок, а як капітан ґрупи.

Неможна похвалитися що Т-во Марка Вовчка зробило всьо, що можна було зробити за 35 років, — а не зробило тому, що давніше в осередку Т-ва було кілька жінок старшого віку які були назадницького напрямку і це спричиняло обструкцію розвиткови і поступові Т-ва.

Так минали роки, старші членкині — одні повмирали, змінили свій побут життя, ще інші залишили Т-во, а на тлі дальшого існовання керівництво взяли в свої руки членкині молоді, між ними й школені в двох культурах. Була б надія піднести рівень розвою, а треба щоб ці молоді жінки запросили між себе хоч два рази в рік женщину чи мужчину вищого знання для пояснення, чого бажає Рідна Земля, і тим самим продовжали дальше існування українців тут на великій землі Канади, як національного суспільства.

З КОНЦЕРТІВ І ПРЕДСТАВЛЕНЬ

Емілія Чайковська.
(Дружина Михаїла Чайковського)
Сольова співачка Читальні Просвіти

Стала й найкраща співачка Читальні Просвіти протягом поверх 15-ти років. Своїм прекрасним голосом і мистецьким виконанням українських пісень репрезентувала Читальню Просвіти завжди з великим успіхом.

Подаємо дещо з її виступів: 26 лютого 1941 р. в концерті Е. Турули на радіо так званої "Національної Єдности Канади" під патронатом уряду. 9 вересня 1941 р. на врочистому прийнятті епископа Богдана; 25 січня 1942 р. на Святі Державности Комітету Українців Канади; 6 грудня 1942 р. на Листопадовім Святі; 7 березня 1943 р. в концерті проф. Турули; 28 березня 1943 р. на Святі Шевченка КУК; 19 січня 1947 р. на Різдвянім концерті; 2 лютого 1947 р. на Святі Державности; 25 січня 1948 р. на Святі Державности; 26 березня 1950 р. на концерті в Читальні Просвіти для загальної цілі боротьби з туберкульозою. І інші. Співи пані Чайковської брано на рекорди упорядчиками канадійських виступів.

АМАТОРИ-АРТИСТИ 1914—1955 Р.:

А. Крушельницький
М. Левак
Катерина Теслюк — жінка Николи
Марія Ґосподин
М. Бачинська
Ф. Заброцька
Марія Джаґа
Й. Козак
Т. Коник
Т. Марцінів
Н. Возняк
Й. Дзюрдзєвич
Ст. Заплацінський
Е. Возьний
Н. Чубала
Й. Копяківський
Анна Підгірняк-Корман
Шафранська
Катерина Теслюк — жінка Павла
С. Гупало
Шевчук
Ів. Мацевко
Н. Галас
А. Ференс
К. Сливчук
А. Ґосподин
Ю. Блажкевич
Д. Юськевич
Підгірняк

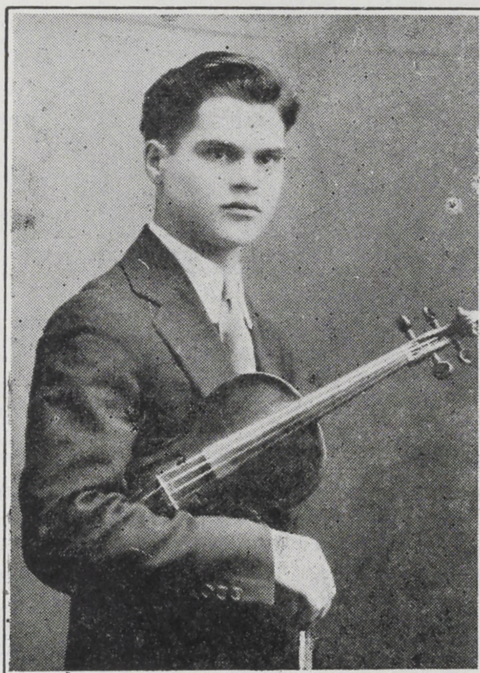

Іван Філь.

Режісери — 1914—1955 рр.

Т. Коник
Й. Козак
Ст. Заплацінський
Н. Возняк
Й. Копячівський
П. Теслюк
Й. Дзюрдзєвич
М. Борисик
Е. Возьний
Марія Ґосподин

Хор Читальні Просвіти і аматори-артисти при виробленню фільми “Вифлеємська Зоря”.

Хор Читальні Просвіти з участю інших, під упразою проф. Е. Турули, співає з Читальні Просвіти, 26 лютого 1941 р., на зарядження уряду, на програмі "Національної єдности" (Canadian All). Патроном був лефтенант-ґовернор, Р. Ф. МекВильямс.

І. Кулинич

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО І АМАТОРСЬКИЙ ГУРТОК

Сказано в рекордах нашого Т-ва, що 1915 року почалось відживлення його діяльности. Тому треба згадати тих осіб, котрі до того відживлення більше причинилися. То головно тодішня молодь, котра була 70 процентів усіх членів.

Хоч в них не було того знання, щоби вести вперед орґанізаційну діяльність, бо це були діти **села,** однак само собою виділось, що в такім скупченню хтось мусів дати напрям. Межи ними була молода жінка, — Ольґа Кулинич, котра дала провід до зорґанізовання „Жіночого Кружка" який то взявся головно до вишивання ґардероби, якої була потреба в товаристві. Робили чайні прийняття і інші підприємства. Взагалі цей гурток був як одна родина, він згуртував Аматорський Драматичний Кружок, котрий грав театральні представлення в українськім робітничім домі і „Квінс Галі" 2 рази в місяць, під проводом п. Козака і п. Коника, які мали в тім знання ще з старого краю. Були дебати, в котрих брали участь такі особи, як Кавуза Никола, Кулинич Іван, Никола Галас, Петро Рута. Відчити виголошував п. Ястремський, п. Шкварок — директор бурси ім. Митрополита Андрея Шиптицького, п. Роман Кримар, п. Фотчук. А з ходом часу ми були примушені шукати собі приміщення для осідку нашого Гуртка, бо дім, в якім ми льокували, був нам заборонений. В той час ми вже мали придбаних $1,200 — нашою працею.

І тому рішили, щоби десь купити власний дім на імя Тов. Читальні Просвіти. Припоручено Іванові Кулиничові і п. Конику пошукати десь такого дому, щоби був близько церкви Св. о. Николая, щоб можна було там сходитися і щоби не платити комірне.

Знайшовся такий дім на вул. Фльора, блиско церкви, досить малий, але добрий, за $2,000. Треба було дати готівку, а в нашій касі не було всіеї, тому Іван Кулинич, ко-

трий був в той час головою Товариства, пожичив $800.00 на короткій час, без проценту, і так ми осягнули нашу ціль. В тім малім домику ми були як в своїм домі: ніхто нам не перешкажав і ми нікому; ми були вдоволені, що не платимо за помешкання і не терпимо того зимна, яке було попередно. Це, що ми зробили, малий Гурток, дало почин до орґанізовання других гуртків в околицях нашого міста на велику скалю. Тут хочу подати головніших осіб на спомин, котрі були в той час активні.

Аматорський гурток

Ольга Кулинич, Косаренко, пані Шавранська, Крушельницька, пані Дмитришин, пані Джаґа, К. Теслюк, пані Теслюк, А. Бабинець, пані Сливчук, Н. Кулинич, пані Рута, пані Мельничук.

Аматорський гурток

Мущини:

І. Кулинич, К. Коник, Т. Мельничук, п. Козак, п. Гунькевич, Г. Квасниця, п. Чубала, Д. Озірців, п. Косаренко, І. Цар, п. Стасюк, п. Стасюк, С. Гупало, А. Крушельницький, П. Кулинич, П. Кіндзерський, М. Кулинич, Д. Ґошуляк, І. Левак, М. Левак, П. Рута, Д. Юськевич.

Проводженя хором давали П. Рута і Стасюк.

ЗАПОМОГОВИЙ ВІДДІЛ.

Іван Левак.

Статут Запомогового Відділу вироблено в р. 1926, а 20 березня 1927 року вибрано перший заряд Відділу з таких осіб:

І. Левак — голова,
Т. Мельничук — секретар рекордовий,
Г. Квасниця — секретар фінансовий,
Г. Тхір — касієр.
Ю. Блажкевич, Ю. Каблак, М. Гавриш — контрольори.
М. Кавчук — капітан.
М. Франків і Д. Баран — дверники.

Відділ виплачує посмертне рідним померлих членів, після статуту і ухвал Загальних Зборів.

В перші 5 років було в середньому 100 членів Відділу, а вже, напр., на рік 1937 — число членів збільшилося до 181.

Для збільшення своїх засобів Відділ улаштовував представлення і концерти в тісній співпраці з Читальнею, з членства якої вписуються члени Відділу.

Перший голова Відділу, Іван Левак, так описує початки і розвиток праці Відділу:

„Наколи в р. 1936 був сплачений довг на будинку Читальні, старші віком члени зачали межи собою говорити, що ми так довго працювали в Товаристві, але на старші літа не маємо надії на ніяку поміч. Отже одного разу на засіданню заряду Читальні вийшла дискусія щоб заснувати такий відділ, а на Річних Зборах 1926 р. вирішено зачинати справу. Вибрано статутову комісію; статут був вироблений і на Річних Зборах 1927 р. апробований. Напочатку вписалося 85 членів. Членська вкладка була 50 ц. на місяць, але член Відділу мав бути перше всього членом Читальні і платити там 10 ц. місячно. Перші Загальні Збори відбулися в березні 1927 р., але офіційно Відділ почав існувати від 1 квітня 1927 р.

„В перші роки Відділ потерпів фінансово через слабий впис членів, і мусів припинити свою діяльність, але скоро справа поправилась і Відділ існує й до нині.

„Коли обходили 25-ти літню річницю, то на той час, від заснования Відділу загального приходу було $30,947.75, за той час виплачено допомоги членам $6,234.75 і посмертного $7,029.50. В касі залишилось готівкою $17,683.50.

„Членів до Відділу ми не могли багато дістати, бо молоді члени Читальні казали, що вони мають ще час записатися, бо ограничення є до 45 літ життя, а інші казали: до Відділу записався би, але до Читальні ні, бо не вмію ні читати, ні писати.

„Відділ платить $250 посмертного, а під час слабости платив (тепер покищо не платять) $5 тижневої запомоги.

„Читальня дає Відділові всякі привілеї, що до користання будинком, бібліотекою, ґардеробом і т. ін.”

За 31 р. існування Відділу (1927-1957) річні приходи були від $1,231.12 (перший рік) до $3,661.79 (в році 1952). Один рік, 1954, мав приходу $9,400.38. Середній річний прихід за 31 рік є $2,001.63.

За весь цей час приходів було **$64,050.63;** розходів — **$43,641.64.** Готівки на кінець 1957 р. — **$20,408.99.**

За цей час запомоги у випадках слабостей виплачено $6,217.68 посмертного $9,839.00. Разом $43,641.64.

ПРИХОДИ ЗАПОМОГОВОГО ВІДДІЛУ Г-ВА. ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ 1927-1957 р. р.

1927	$1,231.12
1928	$1,826.55
1929	$1,777.38
1930	$1,670.28
1931	$1,925.19
1932	$1,761,22
1933	$1,498.40
1934	$1,655.29
1935	$1,610,47
1936	$1,635,80
1937	$2,259.78
1938	$1,651.45
1939	$1,720.27
1940	$1,505.93
1941	$1,472.12
1942	$1,493.90
1943	$1,803.08
1944	$1,762.71
1945	$1,689.28
1946	$1,638.08
1947	$1,774.58
1948	$1,689,33
1949	$1,516.28
1950	$2,881.61
1951	$1,412.80
1952	$3,661.79

1953	$2,986.90
1954	$9,400.38
1955	$2,044.91
1956	$1,717.40
1957	$1,376.34

$64,050.63 Прихід за 31 рік

$43,641.64. Розхід за 31 рік.

$20,408.99 — Готівка на 1957 рік, 31 грудня.

Бонди урядові	$18,500.00
В банку	$1,908.00
Разом —	$20,408.99

(Подав: Даниїл Хімко — Писар фінансовий).

Список померших членів Читальні і Запомогового Відділу.

1. Демчук Михаїл
2. Дмитришин Никола
3. Дяків Дмитро
4. Градова Софія
5. Гомуляк Поліна
6. Сікорський Михаїл
7. Федорович Михаїл
8. Копяківський Йосиф
9. Дуркало Константин
10. Олійник Дмитро
11. Греньків Євдокія
12. Делявський Павло
13. Маґріль Андрій
14. Рудніцкий Іґнатій
15. Гнатчук Параскивія
16. Скиба Юрій
17. Білий Тома
18. Тимчак Анна
19. Гнатчук Николай

20. Вус Ілія
21. Масляк Марія
22. Бабійчук Михаїл
23. Коман Анна
24. Бачинська Марія
25. Філь Ілія
26. Коник Марія
27. Крушельницький Адам
28. Байдюк Іґнатій
29. Мацічкевич Роман
30. Сікорська Марія
31. Гнатчук Никола
32. Сокульський Никола
33. Крушельницька Анеля
34. Бойчук Катерина
35. Шановський Теодор
36. Коман Даниіл
37. Небелович Яким
38. Боровський Михаїл
39. Джаґа Андрій
40. Скиба Ева
41. Слободян Теодор
42. Роздеба Марія
43. Дуркало Євдокія
44. Сливчук Марія
45. Сливчук Николай
46. Вус Анна
47. Кузик Дмитро
48. Марцінів Петро

ГОЛОВИ ЗАПОМОГОВОГО ВІДДІЛУ ТОВАРИСТВА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

Левак Іван — 1927-1928	2 роки
Хімко Данило — 1929	1 рік
Крайчик Филип — 1930-31-32-33	4 роки
Ґошуляк Дмитро — 1934-35-36-1937	4 роки
Гаврилюк Василь — 1938-39-40-41-42	5 роки

Запісоцкий Василь — 1943	1 рік
Мудрий Григорій — 1944-45-45-47	4 роки
Цвяк Василь — 1948-49-50	3 роки
Перегінец Никола 1951-52	2 роки
Головчук Стефан — 1953-54-55	3 роки
Мудрій Григорій — 1956-57-58	3 роки

Книжки і журнали з бібліотеки Читальні на книжковій виставі в 1955 році.

РІДНА ШКОЛА

Рідна Школа при Читальні істнувала з самого початку орґанізації Товариства, але не мала сталої орґанізації. З року 1918 Рідна Школа вже істнує при Читальні, як стала інституція, належно орґанізована і ведена фаховими учителями.

Число учеників та учениць було в середньому 50 щороку, але були роки занепаду; так, напр., за 1943 р., зазначено в рекордах, що число учнів було не більше 7-ми.

Учителями протягом часу від заснування Школи були такі особи:

П. Теслюк і С. Пасічний.
М. Борисик (два ріжних терміни).
К. Андрусишин.
М. Даркович.
З. Угринівна.
А. Ґосподин (в три різних терміни).
К. Грицишин (два різних терміни).

А. ҐОСПОДИН.

— I —

Рідну Школу при Читальні Просвіти зорґанізовано в 1918 році. Першими її учителями, як зарекордовано, були П. Теслюк та С. Пасічний; пізніше кілька років К. Андрусишин і М. Борисик. К. Андрусишин потім відійшов з причини обтяження студіями, а остався тільки сам М. Борисик, який провадив науку в Р. Ш. і дитячу мандолінову оркестру до кінця 1924 року. За цей час його учителювання, учні рідної школи поставили около 30 концертів і дитячих вистав, як: "Лісова казка", "В чужім пір'ю", "Серед цвітів", "Весна", "Цариця землі", "Дяко-учитель" та інші.

З кінцем шкільного 1924 р. до мене звернувся шкільний комітет і М. Борисик, щоб я перевів іспити шкільних дітей. Переводячи іспити, я побачив, що учитель тяжко працював, щоб передати дітям знання з українознавства, тимбільше, що не було розробленої системи ані відповідних підручників й прирядів, що влекшувало б працю учителя і учнів.

По відході М. Борисика від Рідної Школи, — невідомо що було причиною, — до мене звернувся тодішній голова Читальні Просвіти, Н. Пробіжний, щоб я перебрав

Рідна Школа з учителем К. Грицишиним.

науку в Р. Ш., бо діти розійдуться й тоді прийдеться довго працювати, щоб знов зібрати їх до школи. Я погодився, але з застережинням, що управа Читальні Просвіти підшукає собі сталого учителя, бо мені, новоприбулому в Канаду, матеріяльні обставини не дозволяли задержуватись у місті без сталого заняття. Перебираючи ведення науки в Р. Ш., я почав поступово вводити зміни в методі навчання, щоб легшим способом передати дітям проведе-

ну лекцію, щоб вони її добре зрозуміли й засвоїли. Ученики, — а були добрі учні між ними, — звикли до одного учителя через кілька років й до його системи, як звичайно, невдоволено зпочатку приймали зміни. Це я добре розумів і старався так провадити лекції, щоб викликати в них зацікавлення. Для ілюстрації наведу тут частину листів двох школярів. Перший лист, написаний десь місяць пізніше, як я перебрав нуку в Р. Ш., в якім 11-ти річний добрий школяр Іван Кавчук, цілком щиро висказує свою думку:

"...Я дуже люблю читати "Діточу Сторінку", тому хочу написати дещо до неї як інші українські діти про нашу рідну школу, що існує при Читальні Просвіти у Вінніпеґу. Я маю 11 літ і в анґлійській школі я є в 4-тій клясі а в українській в 5-ій клясі, де вчуся Української ґеоґрафії, історії України, письменства, граматики, а токож читати і писати. Перший учитель, що вчив нас в рідній школі був К. Андрусишин і М. Борисик. Пізніше вчив нас лише учитель М. Борисик. За цего учителя заложили ми собі були діточу бібліотеку, а також діточий хор ім. Миколи Лисенко, в котрім був і я. Нас разом було 20 дітей. В цьому хорі, ми учили ріжнородні українські пісні грати і співати, як "Веснянки", "Гагілки", народні пісні і колядки. 15 листопада 1924 року цей гурток дав концерт і представлення "Дяко-учитель", і це був наш останній концерт. По цім учитель перестав нас учити, а прийшов другий учитель — Андрій Ґосподин, котрий учить нас тепер. Ми дуже жалуємо, що попередній учитель пішов, хоч і цей учитель досить добрий для нас також"...

Другий лист, писаний ученицею пізніше: "Дорогі Дідусю Науме! Це мій перший лист до Вас. Я ходжу до школи і я є в 5-ій клясі анґлійській, а в 2-ій українській. Я маю 10 років. Нас учить п. А. Господин. На нашім першім концерті цього року, який відбувся в Читальні Просвіти, було багато людей. Ми співали, танцювали, а по павзі 3 хлопці і 4 дівчат грали представлення. Нам учитель казав, що ми дуже гарно співали і танцювали. Тепер наш учитель

вчить 8 дівчат танцювати. На другий раз я напишу Вам про той концерт, який тепер наш учитель приготовляє". **Евгенія Фенциґа.** ("Укр. Голос"", Відділ для Молоді).

Коли в першому листі сумний спомин і роздвоєння дитячої душі — жаль за попереднім й ще непевне будуче, то в другому листі — настрій, згадка про виконане і надія в будуче.

Зорґанізовано було також окремо театральний гурток і осібний гурток для ведення руханки і співу. Оба ці гуртки зложені були з старших школярів і з поза школярів — хлопців і дівчат, яких начислялося понад 125, а проводили ними — дівчатами панна Маруся Троян, а хлопцями (руханку) п. Ю. Блажкевич. Для ведення культурної праці велику прислугу для "Рідної Школи" та діточих аматорсько-співацьких гуртків робили видавництва "Молода Україна", "Світ Дитини", "Дзвіночок", "Промінь", "Діточа Бібліотека" і др.

Управа Читальні Просвіти робила всякі старання, щоб дати спромогу українським дітям навчитися своєї рідної мови, письма, історії і т. п. Ось для насвітлення частина з одного заклику до батьків, друкованого в укр. пресі: "Українські батьки і матері! Коли Ваші діти є вільні від обовязку в публичній школі, треба подумати, чи вони знають свою рідну мову, письмо, історію, літературу та ґеоґрафію, чи вони знають чому наш великий народ не має волі, чому вороги обєднуються в винищуванню всего нашого рідного, та врешті — чи Ви родичі уявляєте собі, що Ви будете відповідальні за це, чи Ваші діти будуть те знати, чи ні. Щоб Ваші діти того всего навчилися, посилайте їх до Рідної Школи при Читальні Просвіти на розі вулиць Флора і Мекензі." — Заряд.

Дальше учили такі учителі в Р. Школі Читальні Просвіти: М. Даркович, Панна З. Угринівна, М. Борисик (вдруге), А. Господин (вдруге), К. Грицишин, А. Господин (втретє), К. Грицишин (вдруге).

До школи дітей учащало переважно 50 кожного року.

II

Щоб краще можна уявити собі працю Рідних Шкіл до другої світової війни, я начеркну хоч вкоротці її ширшу діяльність.

В місяці жовтні, 1932 року учителі Рідних Шкіл у Вінніпеґу і передмістях, зійшлися до салі Укр. Народного Дому, щоб спільно порадитися над поліпшенням стану Рідних Шкіл в Канаді, бо до цього часу кожна школа сама для себе працювала без спільного пляну.

На цих зборах були присутні такі учителі: Ю. Цукорник (тепер священик), учитель при Інституті Просвіта: М. Кумка, учитель при Укр. Народнім Домі; А. Господин, учитель при Читальні Просвіти; пані Е. Ситник, учителька при парохії св. Михаїла; С. Шкромеда, учитель при Інституті ім. Шевченка в Брукленс; І. Савчук, учитель при Тов. "Кобзар" в Форт Рудж, П. Остапчук, учитель при Тов. ім. Т. Шевченка в Ст. Боніфас, А. Загарійчук, бувший учитель. На цім зібранню М. Кумка виголосив реферат: "Потреба орґанізації учителів українських Рідних Шкіл в Канаді". Рідна школа в Канаді — говорив він, — потребує мати один напрям, одноцільний плян, одноцільний розклад годин, ті самі підручники й ту саму методу науки. Серед наших відносин, учителі, котрі ведуть рідну школі у Вінніпеґу й передмістях, повинні сходитися на наради в шкільних справах". — По обговоренню цих справ, зорґанізовано "Т-во Українських Учителів Рідних Шкіл в Канаді.

По цім вибрано управу: А. Загарійчук, голова; Ю. Цукорник, заст. голови; М. Кумка, писар-скарбник. Вибраній управі доручено виготовити устав Товариства й предложити до одобрення на слідуючі збори. З початком 1933 р. опрацьовано й видано устав учительської орґанізації, на підставі якого новоосноване товариство має на цілі: "Лучити Українців в Канаді, які належать до учительського стану і працюють в українських рідних школах в тій цілі, щоб поглибити серед учительства знання теперішности й минувшини українського народу, української мови, літе-

ратури та обдумувати методи учительської праці для успішного переведення просвітної роботи серед українського населення в Канаді".

Т. У. У. Р. Ш. відразу приступило до конструктивної праці, виготовило відповідні квестіонери з питаннями відносно рідних шкіл і розіслало їх до всіх місцевостей в Канаді, де існували рідні школи й де були адреси. На це Т. У. У. Р. Ш. дістало зворотно виповнені квестіонарі від слідуючих "Рідних Шкіл":

Вінніпеґ і передмістя: Рідна Школа при Укр. Народнім Домі, число дітей 52, уч. М. Кумка; Рідна Школа при Інституті Просвити, число дітей 132, уч. Ю. Цукорник, Рідна Школа при Читальні Просвіти, число дітей 56, уч. А. Господин; Р. Ш. ім. Шашкевича, число дітей 77, уч. Г. Кузь; Р. Ш. при парохії св. Волод. і Ольги, число дітей 36, учать Сестри Служебниці; Р. Ш. при парохії св. Покрови, число дітей 115, учать Сестри Служебниці; Р. Ш. при церкві св. Евхаристії, Елмвуд, число дітей 87, участь Сестри Служебниці; Р. Ш. при Інституті ім. Шевченка, Бруклендс, число дітей 53, уч. Ст. Шкромеда; Р. Ш. при Тов. "Кобзар", Форт Рудж, число дітей 55, уч. С. Шкромеда; Тов. Рідна Школа, Елмвуд, число дітей 25, уч. І. Савчук.

Транскона, Ман., Р. Ш. при Т-ві ім. І. Франка, число дітей 50, уч. П. Петрушинський; Портадж ля Прері, Р. Ш. при гр. кат. парохії, число дітей 28, уч. М. Семчишин; Елфінстон, Ман., Тов. Рідна Школа, число дітей 41, уч. Й. Гавричинський; Брендон, Ман., Р. Ш. при Читальні Просвіти, число дітей 51, уч. Ол. Мушій; Брендон, Тов. Рідна Школа, число дітей 75, уч. Д. Метельський; Росбурн, Ман., Народний Дім, число дітей 26, уч. П. Ґайворонський; Давфін, Ман., Народний Дім, число дітей 30, уч. Й. Гавричинський; Шортдейл, Ман., Тов. ім. Шевченка, число дітей 17, уч. панна М. Мельничук; Анґусвіл, Ман., Народний Дім, число дітей 51, уч. П. Ґайовський; ДеПа, Ман., Читальня Просвіти, число дітей 25, уч. П. Дуфанець.

Мус Джов, Саск., Народний Дім, число дітей 43, уч. М. Семчишин; Бінфейт, Саск., Читальня Просвіти, число

дітей 23, уч. Д. Метельський. Калґарі, Алта., Народний Дім, число дітей 42, уч. А. Дармець. Кенора, Онт., Тов. Просвіта, число дітей 36, уч. О. Цукорник. Торолд. Онт., Тов. Просвіти, число дітей 42, уч. Он. Лицишин. Вест Форт, Онт., Тов. Зоря, число дітей 27, уч. П. Запухляк. Форт Вілліям, Онт., Тов. Бандурист, число дітей 46, уч. Іван Савчук; Форт Францес, Онт., Тов. Просвіта, число дітей 47, уч. В. Андрушко.

Звіти Рідних Шкіл, що вдалося зібрати впочатках по зорґанізуванню Т. У. У. Р. Ш., показують нам, що у тих 29 школах вчилося 1.419 дітей.

У Вінніпеґу підготовлено спільний концерт Рідних Шкіл. Концерт відбувся 12-го березня 1933 року в салі Інституту Просвіти. У виступі взяли участь такі школи:

Ученики Р. Ш. при Інституті Просвіти, под проводом уч. Ю. Цукорника. Ученики Р. Ш. при Народнім Домі, під проводом уч. М. Кумки. Ученики Р. Ш. при Читальні Просвіти, под проводом уч. А. Ґосподина. Ученики Р. Ш. ім. М. Шашкевича, под проводом уч. Г. Кузя. Ученики Рідної Школи на передмістю Елмвуд, під проводом уч. І. Савчука.

Програма цього концерту була гуртова й поодинокі виступи дітей були дуже добре виконані. Промови виголосили М. Кумка й А. Загарійчук. Саля була заповнена батьками й гостями. Цей концерт був найбільшою маніфестацією дітей рідних шкіл; було понад 200 дітей, що виступили на сцену, чого до того часу ще не було.

Т. У. У. Р. Ш. розвинуло свою працю дуже добре, але не здобуло зрозуміння значення такої орґанізації у нашому ширшому суспільстві, як і багато інших добрих справ, і в війну його діяльність закінчилася. До сьогодні ми не маємо наладнаного одноплянового ведення рідних шкіл, а в багатьох місцевостях рідні школи перестали існувати.

БІБЛІОТЕКА ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

Читальня Просвіти продовж 50-ти років свого існування завжди пильно стежила за розбудовою бази для своєї читальняної праці — бібліотеки й завдяки тому ця бібліотека ввесь час виказувала зріст так щодо числа друків, як і щодо числа користувачів ними.

У висліді цього ми маємо сьогодні, після 50-ти років праці в цьому напрямку, гарно вдержану книгозбірню, скаталогізовану в окремій книзі-каталозі, утривалену в оправі майже всього книжкового інвентаря, приміщену у великій горішній залі будинку Читальні в трьох шафах і доступну не тільки членам Читальні, але — на певних умовах — усім, хто зацікавлений чи то в літературній, чи в науковій праці й потребує джерел.

Як пристало на спеціяльну бібліотеку, вона впорядкована за спеціяльною клясифікацією, а саме за такими групами творів:

I **Белетристика** (проза: повісті, романи, оповідання, новелі, тощо);

II. **Політично-історичні твори** (історичні розвідки, курси, полемічні брошури, тощо);

III. **Поезія й драма** (включно з літературною критикою, стилістикою й мовознавством);

IV. **Релігійна література й філософія;**

V. **Періодика** (журнали, вісники, літописи й т. п.);

VI. **Дитяча бібліотека** (дитяча белетристика, вірші, драми, переклади);

VII. **Книжки в інших мовах,** як українська (англійські, німецькі, польські, тощо).

Хоч ця клясифікація має деякі недоліки й тут і там не проведена послідовно, то проте вона зорієнтовує користувача як не мога краще в наявному книжковому інвентарі й дуже практична для тих, що фактично ви-

позичають книжки: найбільше зацікавлення в них для белетристичної прози й для політично-історичних творів, а на дальшому пляні стоять: поезія, драма, релігійні твори й т. д.

Подрібний опис усіх книжок, брошур, журналів, газет і т. п., що знаходяться в бібліотеці, вимагає — як уже

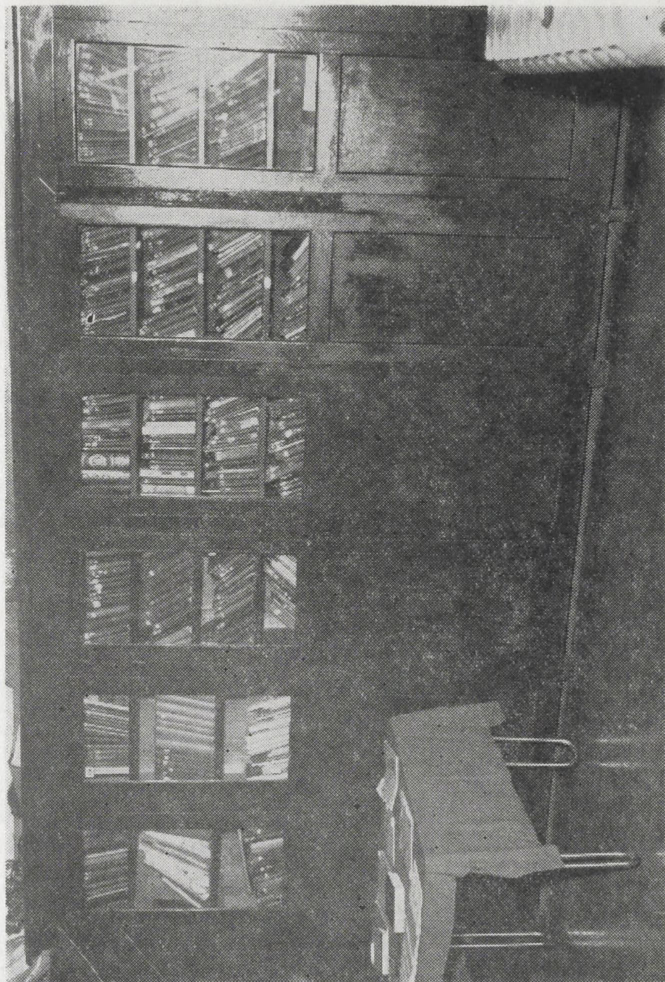

Частина бібліотеки.

зазначено на вступі — окремого опрацювання, найкраще в формі друкованого каталога.

В бібліотеці Читальні „Просвіти" зберегаються повісті, оповідання, новелі, старших і новіших авторів, українських клясиків і другорядних письменників, напр. Гр. Квітки-Основ'яненка, М. Вовчка, І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, П. Куліша, М. Костомарова, О. Кониського, П. Мирного, А. Свидницького, І. Франка, В. Стефаника, М. Старицького, Лесі Українки, В. Виниченка, Г. Ходкевича, А. Кримського, О. Стороженка, Карпенка-Карого, С. Васильченка, С. Черкасенка, О. Маковея, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, Б. Лепкого, Л. Мосендза й ін.

З перекладної літератури: Е. Амічіс, А. Сінклер, М. Гоголь, Ж. Верн, І. Турґенєв, Л. Толстой, Ґ. де Мопассан, І. Ляфонтен, М. Ґорький, Ґ. Майрінк, Р. Стівенсон, Б. Прус, Е. М. Ремарк, К. Гамсун, Стендаль, М. Твейн, Е. Оржешкова, С. Жеромський, К. Дойл, В. Буш, Р. Кіплінґ, Дж. Свіфт, О. Вайлд, Б. Келерман, Т. Масарик, О. Дюма та ін.

Треба відмітити такі рідкісні видання: „Мертві душі або вандрівки Чичикова. Поема Миколая В. Гоголя. Накладом Редакції Діла, Львів 1882" — видання т. зв. етимологічним правописом в перекладі Мих. Подолинського; „Пригоди Дон Кихота. З еспанської повісти переробив Мирон", себто Іван Франко разом з предмовою, видання як повище, Львів 1892: повість: „Андрій Лаговський" Агат. Кримського, Львів 1905; цікаві „Оповідання прадіда" за ред Мих. Возняка; переклад „Фараона" (3 томи) Б. Пруса; рідкий сьогодні переклад книжки „Розбишаки на ріці Міссісіпі" Ф. Ґестекера (Львів 1895) й ін.

Крім видань „Бібліотеки Діла", „Української Видавничої Спілки", „Руської Письменности" (напр. комплект Куліша), „Загальної Бібліотеки", „Української Накладні" Київ — Ляйпціґ, „Чайки" й ін. на окрему увагу заслуговують видання "Червоної Калини", "Української Бібліотеки" (Тиктора) і новіших еміґраційних видавництв.

В відділі політично-історичної літератури бібліотека зберігає книжки й брошури політичного, суспільного, іс-

торичного й т. п. змісту. Є тут політичні твори Драгоманова, Лозинського, Донцова, Мосендза, Мазепи, Левинського, Липинського, Панейка, Мандрики, Книша, Сціборського, й ін. Є. історичні праці В. Антоновича, Мих. Грушевського, Ол. Барвінського, І. Крип'якивича, Д. Дорошенка, М. Андрусяка, та ін.; Історія літератури І. Франка, О. Огоновського (І том), В. Радзикевича, М. Пачковського, Б. Лепкого й ін. Є. врешті спогади Є. Чикаленка, Ол. Барвінського, В. Дорошенка, Капустянського, Ст. Шухевича (5 томів) і ін. З назовництва зберігаються праці Яр. Рудницького (Ономастика 1, 2, 3), В. Барвінського (Ономастика ч. 4). Треба тут назвати теж видання Комітету Українців Канади, головно конґресові книги КУК, тощо.

Крім творів Т. Шевченка, Л. Українки й І. Франка в відділі поезій й драми досить численно заступлені твори Ст. Руданського; а далі йдуть: І. Котляревський, П. Куліш, С. Воробкевич, О. Ю. Федькович, А. Могильницький, Карпенко-Карий, В. і М. Гоголі, і досить велика кількість творів для театрального вжитку. Ці останні зберігаються звичайно в кількох примірниках, що ними користувалися при підготовах до театральних вистав.

З рідкісних видань театрального відділу треба назвати такі: „Довбуш" — трагедія в п'ятьох діях И. Федьковича, Львів 1876; „На новий шлях". Драма на 5 дій Б. Грінченка, Київ 1906; та декілька інших. Варто відмітити один примірник В. Шекспіра „Міра за міру" в перекладі П. Куліша, за редакцією І. Франка.

Інші, менші, відділи це: релігійна література (з розвідками й працями на релігійні теми), періодики (м. ін. деякі числа Записок НТШ, Літ. Наук. Вістник за 1920 й 30 рр. й ін.), календарі (головно канадійсько-українського походження), досить повна дитяча бібліотека (видання „Світу Дитини" й ін.) та врешті відділ іншомовних книжок.

Ось деякі цікавіші автори в ділянці дитячої літератури: Юра Шкрумеляк, В. Гнатюк, Б. Лепкий. Я. Вільшенко, В. Щурат, В. О. Коннор-Вілінська, Р. Завадович, і ін. А з

перекладних треба згадати: ЛяФонтена, Вільгельма Буша, Даніел Дефо і т. д.

*

В бібліотеці є одна з кращих колекцій календарів-альманахів. Коли зважити, що в них поміщено багато матеріялу з канадійського життя, спогадів, оповідань, поезій, тощо, то треба їх визнати за важливе джерело

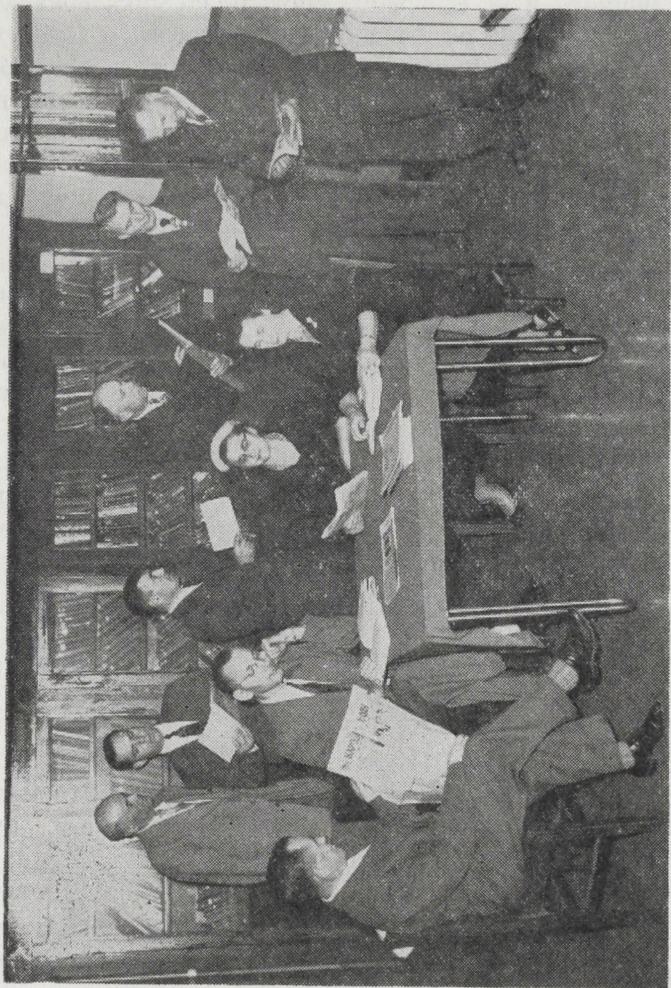

В бібліотеці.

до пізнання українсько-канадійського життя та українського минулого взагалі. Крім календарів-альманахів „Канадійського Фармера" (найстарший річник: 1927), „Українського Голосу" (найстарший: 1921) та „Нового Шляху" (найстарший: 1935) є тут такі видання:

„Календар Канадійського Русина" за роки: 1918, 1919, що починаючи з 1920 року змінив назву на: „Календар Канадійського Українця" (є річники: 1920, 1922, 1923, 1928, 1929, 1930, 1931). В дальшому є ще такі календарі:

„Ілюстрований календар української родини" за роки: 1942, 1943;

„Календар Голосу Спасителя" 1943;

„Календар Канадійських Українців, Провідник" 1931, 1932;

„Календар Американських Русинів" 1903;

„Ілюстрований Календар Рідна Нива" 1928;

„Веселий ілюстрований календар Точило" 1934, 1935;

„Канадійський альманах: Нове Поле" 1927.

З европейських альманахів треба тут назвати:

„Ілюстрований календар Новин" рік 1915;

„Народний ілюстрований загальний календар" 1917;

"Календар товариства Просвіта" 1924;

„Календар Місіонара" 1925, 1922, 1932;

„Христіянський Календар" 1923;

„Карпаторуський календар „Лемко" 1925;

„Семейний календар" 1925;

„Календар Січовий Стрілець" 1921 і ін.

З ділянки „шевченкіяни й франкіяни" в Читальні є такі праці:

Т. Шевченко: „Повне видання творів." Том 1, 2, 3, 4, 5, Київ-Ляйпціґ;

Т. Шевченко: „Кобзар", народнє видання В. Сімовича (1921);

Т. Шевченко: „Кобзар", Вінніпеґ, 1918;

Т. Шевченко: Твори: том 1, 2. видання „Просвіти" Львів 1912;

Т. Шевченко: Казематні поезії.

Т. Шевченко: "Наймичка, Вінніпеґ.

Крім цього деякі твори про Шевченка, як напр. популярні видання львівської „Просвіти" (1911), тощо.

З видань І. Франка: „Із днів журби", Львів 1900; „Мій ізмараґд", Львів 1911; „Мойсей", Львів 1913; „Захар Беркут"; „Борислав сміється"; „Великий шум"; „Для домашнього огнища"; „Малий Мирон і інші оповідання"; „Великий шум"; "Як Юра Шикманюк брив Черемош"; "Терен у нозі"; „Петрії і Добущуки"; „Абу Касимові капці"; "Украдене щастя" (Драма на 5 дій). "Боа Констріктор", „Коли ще звірі говорили" (казки), „Чотири казки"; „Вибір поезій", і ін.

В цілому бібліотека сьогодні налічує коло 1000 томів і понад 1000 назов (титулів). Кількість книжок кожного року збільшується новими поступленнями, головно шляхом купівлі, а теж і шляхом пожертв. Серед нових книжок переважає белетристика, видана еміґраційними видавництвами.

Бібліотека звичайно відчинена кожного вівтірка й п'ятниці ввечері.

Користувачів за рік у бібліотеці в середньому було близько 250. Крім цього до читальні часописів і журналів кожного дня приходили члени для читання й обговорювання статтей в українській пресі. До Читальні приходили правильно такі періодики: „Канадійський Фармер" (Вінніпеґ), „Новий Шлях" (Вінніпеґ), „Український Голос" (Вінніпеґ), „Українські Вісті" (Едмонтон), „Вільна Україна" (США), „Народна Воля" (США), „Нові Дні" (Торонто), „Бюлетень КУК" (Вінніпеґ) і ін.

Бібліотека придержується окремого (неписаного, а традиційного) правильника. Книжки в основі випозичають тільки членам товариства. Не-члени можуть користуватися бібліотекою на місці, або у виняткових випадках, за порукою членів, випозичати книжки додому. За згублення, чи пошкодження книжки відповідають кожночасно користувачі книжками. В деяких окремих випадках бібліотекар має право відмовити позичення книжки додому й дозволити користуватися нею тільки в приміщен-

нях бібліотеки. Це торкається передусім рідкісних книг, або вартісних видань, яких сьогодні не можна купити.

ВИДАННЯ ЧИТАЛЬНІ

Опис бібліотеки Читальні Просвіти був би неповний, якби не згадати декілька книжок, згл. брошур, що зберігаються в ній, а одночасно є виданнями цієї установи.

Між цими виданнями є такі, що їх опублікувала Читальня сама, а є й такі, що їх видано спільно з другими установами.

До перших належать: М. Старицький: **Остання ніч у польській тюрмі".** Істор. драма в 4 картинах, Вінніпеґ 1930. П. Остапчук: **"В кіхтях чека",** Вінніпеґ 1935. Були ще видання для театральних гуртків у Канаді. Вони розійшлися й сьогодні належать до бібліографічних рідкощів.

Для вжитку членства Читальня „Просвіта" видала друком в 1932-33 рр. **„Статут".**

На спілку з другими установами, чи приватними видавцями Читальня „Просвіти" видавала в різних роках різні друки. Отак напр. **„Вістник Української Національної Ради в Канаді"** в 1933 р., що пізніше був перейменований на **„Український Вістник.** Орган Української Національної Ради в Канаді" виходив при великій співучасті членів Управи Читальні й за редакцією п. А. Ґосподина.

В 1941 р. в Читальні „Просвіти" приміщувалося „Товариство Української Культури", що видавало цікавий місячник „культури й громадського життя" п. н. **„Наше Життя"** (вийшли 3 числа з різноманітним і незвичайно цікавим змістом).

З книжкових видань треба тут назвати: **„Антологію українського письменства в Канаді"** (1941), а в англійській мові: **„Ukrainian Question**" д-ра М. Мандрики (1940).

В 1938 р. вийшла у виданні „Центрального Просвітньо-Економічного Комітету" накладом „Народнього Господарства" книжка під наголовком **„Підсумки нашої праці"** — „Статистична книга релігійних, культурно-просвітніх і запомогових організацій міста Вінніпеґу й околиць". До

видавничого комітету, що приміщувався в Читальні „Просвіти”, виходили: Гр. Мудрий — голова, А. Криський — секретар і Д. Якіміщак, Іван Мараз, Йосиф Щербаневич — члени. На той час було це важливе видання, що давало статистичний перекрій українського громадського життя у Вінніпеґу. Це видання появилося при ініціятиві й великій співпраці Читальні „Просвіти”.

Перед своїм „золотим ювілеєм” у 1952 році Читальня Просвіти видала своїм накладом одну з праць Української Вільної Академії Наук — УВАН у Канаді.

Як відомо, в 1952 році ввесь культурний світ відзначав 100-літні роковини смерти визначного сина Української Землі, письменника світової слави — Миколи Гоголя. Управа Української Вільної Академії Наук — УВАН у Канаді вирішила перевидати з цієї нагоди цікаву й маловідому українському загалові в Канаді й Америці літературознавчу розвідку Павла Филиповича п. н. **„Українська стихія в творчості Гоголя”,** щоб цим показати, який сильний вплив мала українська дійсність на його життя. Книжечка Филиповича мала появитися як 13-те число серії УВАН „Славістика”. Все вже було готове для видання за винятком фондів (як відомо, УВАН у Канаді не отримує ніяких субсидій ані від наших „центрів”, ані від відомих американських фундацій). І ось Управа УВАН звернулася до Читальні Просвіти з проханням — запитом, чи вона не погодилася б субсидіювати це видання.

Заряд Читальні Просвіти радо погодився на видання своїм накладом книжечки УВАН, і в висліді цього українське літературознавство на еміґрації збільшилося цінною розвідкою про Гоголя. Ось що писав про цю працю покійний Президент УВАН, сл. п. проф. Л. Білецький:

„Ця праця П. Филиповича, відомого українського поета і науковця, була надрукована, як передмова до українського перекладу творів М. Гоголя, виданих у Києві. П. Филипович за свою українську культурну діяльність, що не була по душі московським комуністам у Києві, був заарештований і засланий на Соловки, де й загинув. Стаття його про М. Гоголя докладно розкриває сильну україн-

ську стихію, якою М. Гоголь був перенятий цілою своєю істотою, й яку відбив у своїх творах.

Українська Вільна Академія Наук передруковує цю працю в соті роковини смерти М. Гоголя — українця родом, але який не знав, яка в нього переважає душа: українська чи московська. Московський режим витравив з його душі українську національну свідомість. Але всі його твори показують, що українська національна стихія, не дивлячись на те, що він писав по московськи, глибоко сиділа в його душі й сильно відбилася на цій його творчості, як у мові, так і його тематиці та мистецькому кольориті його стилю, змісту й побуту. А повість „Тарас Бульба" вказує й на його великий стихійний національний патріотизм і любов до України.

Тому відзначуючи соті роковини смерти М. Гоголя, УВАН вшановує великі заслуги М. Гоголя, як великого українця, що багато прислужився і для української культури".

В окремій церемонії з нагоди річних зборів Читальні „Просвіти" проф. Яр. Рудницький передав з подякою бібліотеці Читальні примірники цієї книжечки.

Розіслана по більших світових бібліотечних центрах ця брошура зберігається напр. в Конґресовій Бібліотеці в Вашинґтоні, в Публічній Книгозбірні в Нью Йорку, в Бібліотеці Брітійського Музею в Лондоні, в Національній Книгозбірні в Парижі, в Університетській Бібліотеці в Гайдельберзі й у багатьох інших бібліотечних осередках, не говорячи вже про українські бібліотеки в Канаді, Америці й Европі. Майже в усіх каталогах згаданих бібліотек відмічено, що ця книжечка вийшла „накладом Читальні Просвіти" й тим самим добре ім'я товариства записано в світових скарбницях культури й просвіти як не мога краще.

АРХІВ ЧИТАЛЬНІ

При бібліотеці Читальні існує архів. У ньому зберігаються деякі друки, а передусім книги з протоколами засідань і зборів Читальні. Власне ця частина архіву — не-

звичайно цінне джерело для вивчення історії товариства, а разом із цим історії українського громадського й культурного життя в Вінніпеґу. На жаль, хоч і були записки від самого початку Читальні, але вони погубилися. Заховалися записки від дня 28-го вересня 1913 р. до нині. Від того часу можна слідити за діяльністю Товариства „Читальні Просвіти" у Вінніпеґу із звітів, писаних про наради, засідання, збори, віча, делеґації, відчити, дебати, концерти, представлення, пікніки.

Літопис Товариства списана в 12 книгах протоколів, а саме:

1. Від 28 вересня 1913 р. до 2 березня 1918 р. 200 стор.
2. Від 3 березня 1918 р. до 11 серпня 1921 р., 396 стор.
3. Від 14 серпня 1921 р. до 11 квітня 1923 р., 278 стор.
4. Від 15 квітня 1923 р. до 19 лютого 1928 р., 598 стор.
5 Від 21 лютого 1928 р. до 28 серпня 1934 р., 600 стор.
6. Від 4 вересня 1934 р. до 9 листопада 1937 р., 292 стор.
7. Від 11 листопада до 1937 р. до 22 липня 1939 р. 119 стор.
8. Від 28 липня 1939 р. до 1 травня 1945 р., 302 стор.
9. Від 8 травня 1945 р. до 14 квітня 1948 р., 200 стор.
10. Від 21 квітня 1948 р. до 21 січня 1951 р., 197 стор.
11. Від 23 січня 1951 р. до 13 серпня 1957 р., 298 стор.
12. Протоколи Кружка Молодіжи від січня 1928 р. до 25 липня 1934 р., 163 стор.

Всього секретарі записали коло 3,600 сторін праці Товариства, його клопоти й журби, боротьби й перемоги, огірчення і радости осягнення поставлених цілей.

(Цей розділ написано на основі розвідки проф. Д-ра Ярослава Б. Рудницького.)

ТОВАРИСТВО МОЛОДІЖИ

Діяльність товариства зарекордована в протоколах від січня 1928 р. до 25 липня 1934 р.

Перший провід і приучування до громадської праці й ведення її орґанізованно давали старші члени Читальні. Так, на перших зборах в січні 1928 р. (дня не зазначено) в протоколі записано: „На просьбу молодіжи п. Каблак узяв слово і пояснив деякі точки статута і подав деякі суґґестії до дальшої праці, котра би була користна для молодіжи і Товариства".

На цих зборах вибрано заряд в такому складі: панна Троян — голова; п. Вихненко — заступник голови, панна Ференц — секретарка, п. Небилович — заступник секретарки, панна Зубачек — касієрка. (Пізніше виявилося, що вибрана касієрка не заявилася до праці і на її місце, 17 лютого, вибрано п. Вербіцького.).

В першому ж місяці, лютому, було улаштовано чотирі підприємства: забава (в спілку з Жіночим Товариством), концерт, „валєнтинський" танечний вечер, чайне прийняття, заряджене дівчатами.

В тому ж напрямку пішла дальше діяльність товариства, яке тоді називалось „Співацький Кружок": концерти, забави, прогульки, танці і т. п.

На 1929 р. був вибраний, на зборах 29 січня, новий заряд в складі: Градовий — голова, Левак — секретар, Драпак — касієр.

26 березня тогож року було улаштовано концерт на користь українського монастиря св. Анни в Айтуні, Саскачеван; приходу було $42.00.

В першій половині того ж року відбулося шість танечних вечірок, з яких приходило від $24.00 до $58.00.

В 1930 р. зарекордовано перший відчит, який дав М. Рудик, член Товариства Молодіжі, на тему: „Будучність

нашої національности", 30 березня, а 6-го квітня Марія Дима говорила про українську літературу і при тому про народнє мистецтво, заохочуючи дівчат до вишивання і до участи у виставці народнього мистецтва. Тодіж говорив і В. Скраба, даючи орґанізаційні поради на підставі канадійського досвіду.

В діяльність Товариства було далі включено спорт, разом з загальним розвитком праці. В 1931 р. було обрано два комітети: „спорту" і „соціяльний". В томуж році було улаштовано прогулянку по снігу.

На свої підприємства молодь Читальні запрошувала також молодечі орґанізації з інших українських товариств, а також брала участь в їх підприємствах.

В 1932 р. зарекордовано ще один відчит, 9 лютого, який дав Кость Андрусишин на тему: „Молодь у нових часах". В протоколі записано, що відчит був дуже інтересний і зацікавив слухачів.

В 1933 р., на зборах 13 січня, виявилося, що заряд не може виконувати всієї праці, яка розвинулася в Т-ві, а тому 24 січня вибрано ще пять радних в допомогу зарядові.

Одначе, тиждень пізніше, на зборах 30 січня, вибухла криза: заряд, на чолі з Вол. Крушельницьким, подав резиґнацію з тієї причини, що Товариство роскололося на дві секції і тому, за словами Крушельницького, існувати не може.

З того часу почав діяти „Просвітний Гурток Молодіжи Читальні Просвіти" (перші збіри його відбулися 11 січня 1933 р.).

Як згадано, 30 січня 1933 р. зрезигнував В. Крушельницький, голова Т-ва, а з ним зрезигнували і члени заряду: Марія Скобляк, Вол. Рута, Т. Троян, С. Шасчамай, Н. Майхрук, І. Ранюк, В. Вербіцький.

Заряд Просвітного Гуртка був вибраний, 11 січня 1933 р., з таких осіб: Дмитро Куцик — голова, Вол. Ди-

дик — заступник, Мих. Градовий — секретар, Ів. Господин — заступник, Олекса Прокопишин — касієр.

Був вироблений окремий Статут Гуртка, ухвалений зарядом Читальні 17 січня 1933 р.

Праця Гуртка була скупчена головно на просвітній ділянці.

Так, 24 січня 1933 р. відбулася перша дебата на тему: „Ліґи Націй непотрібно". Виграла негативна сторона з чисто технічних причин: подала більше фактів і арґументів. Обидві ж сторони дістали похвалу від суддів, що скла-

Члени гуртка Молоді Читальні Просвіти в 1932 р.

далися з старших членів. Напр., в протоколі записані слова одного з старших членів: „Я ніколи не сподівався, щоби хлопці, які дебатували, могли так гарно вивязатися в українській мові, та ще у такій дебаті! Мене дивує, — сказав дальше, — що хлопці так гарно вивязалися публично в українській мові" . . . (стор. 75 Прот.).

26 січня 1933 р. А. Ґосподин дав відчит про письмен-

ника і автора великого словника української мови, Бориса Гринченка.

6 березня знову відбулася дебата на тему: „Машина є причиною упадку цивілізації".

Інша дебата зарекордована 30 листопада 1933 р. на тему „Уряд Гітлера пропащий".

16 січня 1944 р. переведено ревізію і зміни деяких точок статуту.

На сходинах Гуртка 9 лютого 1934 р. Ю. Блажкевич від заряду Читальні подав такі десять тем для розроблення як відчити окремими членами Гуртка:

1. Звідки походить слово козак.
2. Що є „Гадсон-Бей".
3. Звідки повстало слово Україна.
4. Від чого походить слово Вінніпеґ.
5. Звідки походить назва Київ.
6. Чому поважаємо М. Заньковецьку.
7. Як глибоке є море і де воно є найглибше.
8. З котрої народности походять Анґлійці.
9. Звідки повстала назва Галичина.
10. Чиїх найбільше слів в анґлійській мові.

Всі ці теми були розібрані членами Гуртка. З дальших рекордів не видно як це завдання виконувалося, бо вже на сходинах 5 береня 1934 р. говорилося про занепад праці. В протоколі записано, між іншим: „Оттак п. А. Ґосподин сказав кілька слів до Гуртка. Він сказав, що перше брав участь в просвітній роботі, а тепер занехав. Він просив, щоби члени не марнували свій час, але брали участь у дебатах, відчитах, вправлялися в своїй мові"...

Ще трохи пізніше, 25 липня 1934 р., на Зборах Гуртка, голова його, П. Майхрук, подав свою резиґнацію, в якій писав:

„Я нижче підписаний резиґную з становища предсідателя у заряді П. Ч. М. на рік 1934.

„Брак кооперації від сторони членів як також і заряду змушує мене на цей вчинок".

На Зборах тогож 25 липня вибрано головою С. Градового і секретарем І. Господина.

На цім протоколи обриваються.

СТАТУТ ПРОСВІТНОГО ГУРТКА МОЛОДІЖИ Т-ВА ЧИТ. ПРОСВІТИ

Параґраф 1.

Осідок і назва Гуртка:

а) Гурток називається „Українсько-Просвітний Гурток Молодіжи, Т-ва Чит. Просвіти.

б) Його осідок Т-во Чит. Просвіти у Вінніпеґу, Манітоба.

Параґраф 2.

Завдання Гуртка.

а) Ширення освіти, національної свідомости серед української молодіжи, улаштовання прогульок, аматорських вистав, концертів, бесід на культурно-просвітні теми і т. д.

б) Плекання братерського духа і солідарности серед української молоді.

Параґраф 3.

Члени Гуртка.

а) В члени П. Г. М. принимається осіб української народности що є певного характеру, чесні і моральні.

б) В члени принимається особи, коли зістануть рекомендовані двома правними членами Гуртка.

в) Ново-вступаючих в члени принимає заряд голосуванням чи прийняти в члени вступаючого.

Параґраф 4.

Права членів.

а) Кожний дійсний член, має право брати участь в зборах, нарадах, ставити внески, вибирати урядників і бути вибраним і загально користувати зі всіх прав і привілеїв.

б) Кожний член має рівне право голосу прислугуючи у всіх справах Гуртка.

в) Ново-вступивший член до Гуртка, отримує повні членські права по упливі 30-ть днів.

Параґраф 5.

Обовязки членів.

а) Кожний член повинен точно сповняти свої членські обовязки, оплачуючі вкладки, виповняти точно обовязки свого уряду, придержуватись статуту і всяких рішень зборів, тримати в тайні всякі важні справи Гуртка., і взагалі старатись і дбати про добре імя **Гуртка.**

б) Кожний член має брати участь в праці Гуртка в приставленнях, в хорі, оркестрі і в концертах по його здібностям і змозі та не жадаючи платні за працю.

Параґраф 6.

Втрата членських прав.

а) Коли член не сповняє членських обовязків, не платить належних вкладок через 3 місяці (хіба звільнений Головним Зарядом Т. Ч. П.) коли свідомо ділає на шкоду Гуртка, коли поводиться не морально і не чесно, на ріжних сходинах, в домі Т. Ч. П., буде виключений з членства Гуртка.

б) Коли член зістане виключений з членства Гуртка через не добре поведення, а буде прийнятий в друге до Гуртка і покажеться що він не поправився, а дальше ділає на не славу Гуртка, тоді зістає виключений раз на завше.

б) Членам яких виключено або котрі самохіть опустили Гурток, виплачених вкладок або інших грошей котрі зложили до Гуртка — не звертається.

Параґраф 7.

Поведення членів під час зборів.

а) Член прийшовши на збори забирає певне місце, вислухує звіти, забирає слово що до внесків нарад чи дискусій, має право ставити внесення і голосувати. Що-

би міг забирати голос, мусить зголошуватись до предсідника, котрий уділяє йому це право, а отримавши це право забирає слово.

б) Член мусить триматися формальности і не перебивати другому бесідникови.

в) Коли член не заховується під час зборів, предсідник має право його напімнути, коли член не послухав другого напімнення, тоді за третим разом дверник має право випросити члена зі салі зборів.

г) Збори мають відбуватися в українській мові.

Параґраф 8.

Виповняючі обовязки:

а) Кожний член зобовязаний платити вкладки 25 центів на три місяці.

б) За не заплачення вкладок по трьох місяцях буде наложена кара 10ц. а на четвертий місяць тратить членські права.

в) Член обовязково повинен явитися на збори Гуртка, коли не явиться і не подасть важної причини, або прийде пізно, буде наложена кара одного цента.

г) Невільно курити під час засідань і зборів.

Не вільно зміняти статута без дозволу Головного Заряду.

Цей статут одобрено Головним Зарядом дня 17. 1. 1933.

С. Скобляк, предсідник .
Ю. Блажкевич.

СИНИ ЧЛЕНІВ ЯКІ СЛУЖИЛИ В КАНАДІЙСЬКІЙ АРМІЇ під час війни 1939—1945.

Кавчук Іван,
Теслюк Богдан,
Остапчук Теодор,
Підгірняк Іван,
Кулинич Мирослав,
Кулинич Віктор,

Теслюк Володимир,
Цимбалюк Стефан,
Драпак Андрій,
Савула Михаїл,
Градовий Михаїл,
Тхір Никола,
Сухацький Богдан,
Гошуляк Володимир.

СПОМИНИ

Тома Мельничук.

50 ЛІТ ПРОСВІТЯНСЬКОЇ ПРАЦІ

1. Початки.

Після відсвяткування 60-ліття поселення перших українських емігрантів на широких середньо і західньо канадійських преріях і після відмічення ювілейних дат різних наших установ, які ті поселенці власним трудом і власними руками створили, прийшла оце пора відмітити 50-ліття існування одної із найбільш сердечних, найбільш улюблених українською душею установ, а саме Т-ва Читальня Просвіти у Вінніпеґу.

Що перші наші емігранти, такі які вони тоді були почали творити в первопочатках свойого побуту в Канаді різні самодопомогові і асекураційні товариства, це кожному зрозуміле, бо це був засіб самозбереження так одиниць, як і гуртів людей в нових і тяжких для них життєвих умовинах. Але коли ті люди, в тих тяжких для них часах, навантажені важкою працею, з низькою освітою або часом й без неї, взялись за справу творення свойого рідного культурного товариства, де моглиб поширити теж освіту, або взагалі набути її, це викликує в нас сьогодні глибоку пошану до них й подив.

Немаючи в тих первопочатках майже ніякого проводу, з власного почину, самотужки, можнаб сказати з нічого, а маючи лише ясно жевріюче полумя палкої любови до свого рідного, складаючи дослівно дошку до дошки, цеглину до цеглини, своїм невсипучим трудом і завзяттям здвигнули впродовж многих літ величавий храм народньої освіти, що пишається сьогодні на перехресті вулиць Флора і МекКензі і місті Вінніпеґу під славетною назвою „Т-во Просвіта" у Вінніпегу.

Як історія многих наших інших товариств, так і істо-

Дім Читальні Просвіти. Фото з 1958 р.

рія нашої „Просвіти" окутана в первопочатках її існування різними усними переказами й сьогодні важко сказати, коли вона властиво повстала. Устні перекази найстарших її ще живучих членів а саме, Івана Левака і Йосипа Захаркова кажуть, що початки нашої Вінніпезької „Просвіти" сягають ще 1903-го року, коли то свідоміший гурт наших людей, парохіян церкви св. Володимира і Ольги сходився по приватних домах і вів там освітню роботу.

Корнило Грицишин.

Едвард Бачинський.

2. В чужій хаті.

Більш менш постійна й плянова праця почалась щойно в 1905 році після того, як в 1904 р. збудовано церкву св. о. Николая. Гостинна тодішня управа тієї церкви дозволила нашим освітникам сходитись в приміщенні, що було під церквою й там вони почали свою працю. Чи і яка була управа того гурта сьогодні трудно сказати. За тодішнього провідника можна вважати пароха тієї церкви о. М. Гуру, якому пізнійше помагав о. Стоцький, який давав відчити, яких теми не вдалось нам встановити.

За те точно можна встановити факт існування в тому часі нашого першого драматичного гуртка, якого режисером був Н. Гладкий, а головні ролі грали Василь Кудрик, сьогодні православний священик а тоді учитель, дальше І. Левак, Ю. Захарків, Максим Левицький. Годиться згадати теж назви пєс, які вони тоді ставили а саме: „Урльопник", „Запаморочений американський шляхтич", „Свекруха". Ці вистави відбувались зразу в приміщенні під церквою, а згодом в домі, який стояв на розі вулиць МекҐреґор і Селкірк. В 1906-ому році о. М. Гура виїхав до Едмонтону і хвилево настала перерва в праці нашого Товариства. Коли на його місце прибув о. Филипів, він заразже скликав збори, на які прибуло багато людей. На цих зборах о. Филипів у гарячій промові взвав присутніх до продовжування освітньої праці і пропонував вибрати управу. З браку протоколів з того часу неможливо встановити, яку саме управу вибрано.

Після тих зборів відновив свою діяльність драматичний гурток, який згодом розвинувся теж у співацький гурток і цей спільний гурт прийняв за свойого патрона велику українську драматичну артистку Марію Заньковецьку. Цей гурток улаштовував аматорські вистави і давав концерти, а за гроші із виступів купував книжки для бібліотеки читальні і часописи. Хор співав теж в церкві під час Богослужень. Дириґентами того хору в тому часі були дяк Маґаляс і Петро Юндак.

В 1911-ім році Товариство переноситься до нового приміщення, а саме до новозбудованої цілоденної української школи св. о. Николая, яку по сьогодні ведуть Сестри Служебниці. Приміщення там було краще і вигідніше, але Товариство не довго могло ним користуватись, бо в будинку мешкали й працювали Сестри і їм не можна було перешкоджувати. Крім того в тому році наше Товариство пережило першу кризу, яка почалась в тому, що гурт невдоволених, молодих людей, може трохи за горячого темпераменту вийшов з Товариства і злучившись із другими гуртами дав почин новому товариству, а саме сьогодні-

шному Народньому Домові, що має свій будинок на розі вулиць МекҐреґор і Борровс.

Криза тягнулась до 1913-го року. В тому році дня 18 жовтня відбулись збори тих членів, що остали вірні Просвіті в приватному домі панства Зубачиків, що стояв недалеко церкви св. Николая на вул. Стелла і цей гостинний дім на деякий час став домівкою нашого Товариства. П. Іван Зубчик був свідомий робітник і під час недільних сходин читав в голос часописи а передовсім „Літературно-Науковий Вістник", якого наша Читальня була постійним передплатником і якого річники зберігаються й досі в її бібліотеці.

Члени Запомогового Відділу Товариства Читальні Просвіти в 1927 р. Посередині в першому ряді голова Іван Левак.

Молодші члени Товариства брали живу участь у праці драматичного гуртка. Цей відновлений гурток дав першу свою виставу „Три Празники" в дні 31 січня 1914 р. в театральній залі „Квін".

Рік 1914 був ювілейним роком 100-ліття народження нашого національного ґенія Тараса Шевченка. Для відмічення того ювілею українські товариства Вінніпеґу улаштували величавий маніфестаційний похід вулицями міста. В тому поході взяли численну участь й члени нашої „Просвіти".

Після того ювілею праця „Просвіти" йшла нормальним руслом. Відбувались збори, драматичний гурток давав вистави, переводжено грошеві збірки на голодуючих в Галичині.

Щоби посилити діяльність Товариства винаймлено залю на поверсі будинку Ястремського, на розі вулиць Стелла і МекҐреґср. Там відбуто в днях 11 і 18 березня 1917 р. збори і вибрано нову управу. Зорганізовано хор під управою п. Рути й справлено для того хору фісгармонію. Почались доповіді, з яких першу виголосив прибулий тоді з Шикаґо лікар Гр. Паздрій.

В тому часі прибув до церкви св. Николая новий дяк Зюмбра, який розумівся теж на веденні оркестри дутних інструментів і подав проєкт створити при Просвіті духової оркестри. Тією справою захопився тодішний голова Просвіти Гр. Данилюк, дуже енергійна й працьовита людина. Завдяки його заходам куплено 28 дутних інструментів і так зорганізовано цю оркестру. Вона дала кілька вдатних концертів й часами грала у церкві під час Богослужень. В жовтні (14) 1917 року наша Читальня могла собі вже дозволити на винаймлення цілого дому на вул. Дуферін, що його власником був Ферґусон. В тому домі на долині була простора заля, а на горі кімнати для помешкань, які винаймлено рентівникам. В 1918 році зорганізовано перший жіночий кружок при Просвіті, а в березні того року вдбулась перша спільна вечеря під час якої ґрала наша духова оркестра. На жаль життя тієї оркестри, що була нашою гордістю не було довге, бо в листопаді 1918 році під час розрухів новоприбувших з европейського терену війни канадийських ветеранів, які мали проти-німецький і проти-австрійський характер розгромлено як „австріяцьку" нашу Читальню, при чому по-

ломано всі інструменти і все устаткування Читальні, зробивши шкоду на 1500.00 дол. Після того власник домівки п. Ферґусон випровів нам мешкання і ми стали перед конечністю будови власного дому.

3. За власний дім.

Наша задушевна мрія мати свій власний просвітянський дім здійснилась на прикінці 1919 року. Велика заслуга в тому ділі таких людей, як тодішний голова „Просвіти" п. І. Кулинич, п. В. Запісоцький і Ілія Слободян, яких імена годиться згадати при нагоді святкування нашого 50-літнього ювілею.

Гурток балету балетмайстра М. Дарковича при Читальні Просвіти в 1926 р.

В дні 2 листопада того року відбулись надзвичайні загальні збори „Просвіти", на яких голова п. І. Кулинич у палкій промові закликав приявних до виконання великого діла. Він заявив, що вистарчить 50 ідейних і жерт-

венних людей, які зі серцем і любовю візьмуться за діло і воно буде виконане. Його піддержав п. Василь Запісоцький. Підбадьорені тією промовою 45 приявних членів зложили 505 дол., що в ті часи було доволі поважною сумою. Маючи до розпорядимости цю суму куплено при вул. Флора маленький дімок за 2,000 дол. і це була перша наша власна хата, хоч мала, але яка дорога для наших сердець. Цеж була перша наша домівка у Вінніпеґу. В цій власній домівці вдібулись вже 19 грудня 1919 р. Річні Збори Просвіти. Праця попливла живим темпом. В дні 8 лютого 1920 р. молодий, енергійний і здібний хлопець М. Борисик зорганізував при Товаристві молодечий клюб.

Але цей важний в життю нашої Просвіти здобуток не задовільнив її членів. Вони дальше мріяли про будову величавої просвітянської будівлі.

На зборах в дні 9 травня 1920 р. вибрано на голову п. Юскевича, а теж вибрано будівельний комітет, що мав би зайнятись будовою великого просвітянського дому.

Дня 6 лютого 1921 р. прочитано чартер Товариства, який робив його правною одиницею, а в дні 13 березня того року задатковано площу на розі вулиць Флора і МекКензі, де сьогодні пишається величавий дім нашої Просвіти.

Події розгортались тепер бистрим темпом. Вся жура, всі надії членів Просвіти були звернені в сторону того майбутнього дому. Кожний цент був призначений для нього. Всі доходи з вистав і концертів йшли на будову дому. Деякі з них були доволі поважні, як от дохід із драми „Смерть за зраду українського народу", яку зладив і вивів на сцені п. Павло Теслюк, дала прихід в сумі 100 дол.

Дня 9 травня 1921 р. в приявності урядового правника вибрано тростів, яким доручено довершення будови.

День 25 червня того року треба вважати днем започаткування будови. В тому дні зійшлись майже усі члени Просвіти з лопатами і тачками й почали копати землю під фундаменти будівлі. Старий маленький домок, який недавно куплено продано за суму 1800 дол. і приступлено

до будови дому на суму 20,000 дол. В дні 31 липня 1921 р. відбулось урочисте покладення угольного каменя під нову будову, якого довершив преосвященний Кир Никита Будка в асисті протоігумена Ч. С. В. В. о. Калуша, котрий в тому часі переїздив через Канаду і ігумена о. Филипова. На цьому святі був теж приявний і виголосив промову представник уряду З. У. Н. Р. о. Л. Сембратович.

Під час того заложення угольного каменя проведено пропамятні відзнаки й продано їх на суму 150 дол.

Тепер будова посувалась бистро вперед. Члени Товариства працювали безплатно, але фаховим робітникам і за матеріял треба було платити, а грошей було обмаль. Виручили Товариство із скрутного положення **8 ідейних** членів, які зорганізували між собою позичкову спілку, яка перебрала всі довги на себе, а Товариство поволі їм сплачувало свої зобовязування. Помагали в тому тяжкому часі як могли: парохія св. о. Николая, а зокрема о. Филипів.

В кінці члени Просвіти дочекались свого великого дня. Тим днем був день урочистости відкриття великого власного дому, день 10 жовтня 1921 р. З того часу багато води пропливло у світових ріках, багато змін настало у світі, багато змін і у нас. Тернистий і тяжкий був шлях нашої Просвіти та ми старі її члени прийняли його як уміли. Ми здійснили нашу задушевну мрію, здвигнули величавий дім „Просвіти" й зберегли його по сьогодні. Прийшла нова наша еміґрація, підростає нове наше покоління, нехайже воно збрігає те, що придбали батьки і старі наші еміґранти піонери й розвиває нашу „Просвіту" на благо нашої української спільноти в Канаді.

Ю. Блажкевич.

З ІСТОРІЇ ЧИТАЛЬНІ

Від 1918 р.

Другоразово відроджене Т-во Читальня Просвіта продовжало дальше своє існування в ренті при Дуфрін ул. Ця домівка була комфортною того часу на сходини Т-ва;

зате на уряджения більших народніх театральних вистав мусіли рентувати театральні салі "Ґренд Опера" або "Квінс Театр".

Пригадую, одна з пєс Тобилевича "Убійники" була підготована режисером Йосифом Козаком і виставлена в Ґренд Опера Театрі при Мейн ул, пописалася великим успіхом.

Преподобні Сестри учительки денної двомовної Школи Св. о. Николая виставляли в льокалю Читальні дітьми тої школи "Николаївське Свято". Тодішний голова Т-ва, Петро Рута, відіграв Николая так вдачно, немовби то був справжній Св. о. Николай. В цій домівці, при зібранню членів, Николай Галас, зі своєю сестрою Анною, відспівали дуже гарний дует. Іншою точкою відспівали два ученики школи Николая, Кость Андрусишин і Михайло Борисик, дует. Це були перші засіви концертів, котрі опісля розросталися постепенно до великосвяточних концертів. З цієї домівки уряджувано прогульки за містом в лісі передміста Ст. Чарлес.

Такі прогульки були успішними, щоб вивезти людей в природу зелені, налюбуватися добірною програмою, а цим більше, що Т-во мало свою оркестру дутих інструментів, диріґентом був чоловік французького роду, і ці прогульки були першими в місті Вінніпеґу.

Т-во Читальня Просвіта гордилося діяльною молодіжею (як тоді звали). Молодь сходилася неділями. Українські дівчата, котрі працювали по анґлійських домах, в шпиталях, ресторанах, тут сходилися, як до Рідної Матері, в атмосферу рідної культури.

Тут була нагода познайомитися з хлопцями і старшими, поспівати рідних пісень, побавитися та забути горе, завдане працьодавцями, а вже, як наближалась пізна година, з жалем розходилися домів на відпочинок та бути свіжими до праці слідуючих буднів.

Це був рік, котрий безпощадно гнітив душі всьому українському народові: попри цензуру доходили вістки страшного пережиття всіх земель України, то був рік, коли в руїнах, в попелищах дотлівали довголітні народні

здобутки і коли їх ниви поросли будяками й лободою виглядом молодого лісу.

На протязі чотирорічної війни Т-во Просвіта робило, що було в його силах. Тоді вислано було укр. товариствами до Оттави Теодора Стефаника і Романа Кримара в справі української державности. На жаль ці делеґати нічого корисного не принесли.

В місяцю жовтню 1918 р. вже вертали з-за моря канадійські інваліди і привезли зі собою страшну хворобу іс-

Управа Читальні Просвіти в 1927 р.

панку інфлюенцію. Ця хвороба не мало загнала в могилу канадійських людей різного віку; перестрах був страшний, а з цим і життя понуре, що дотикало і Т-ва.

Своєю памяттю, чеснотою зазначую в історії Т-ва, що одинокий лікар, Д-р Йонкер, німецько-голяндського роду (жінка українка, Анна), днями і ночами трудився, ратуючи наш народ від передчасної смерти. На короткий

час було здержано публичні сходини, включно і церкви; люди рятувалися самі по домах, шпиталі були заповнені. Найліпшою медициною був часник, а хату засипали нафталіною.

Погром на Т-во.

В місяцю листопаді верталися канадійські вояки з-за моря. В місті Вінніпеґу зорґанізувалися в канадійських ветеранів, під оґідою своїх офіцерів.

Ця орґанізація була в руках офіцерів, з капітаном на чолі. Чи головний комітет її укладав програму погромів, для мене є мистерією? Але що близько було наглядним, це около три сотки погромців-вояків чвірками пішли виганяти з роботів австріяків, німців. До більших підприємств праці де були українці з під забору Австрії, на щастя, як в С. Р., Swift, їх не пустили, і робітники українці тут чулися щасливими, бо не знали тілесного побиття. Але тому, що погромщикам в грудях пімста зростала, ястрилась дальше, вони поділилися неначе в патролі: три-чотири ходили по хідниках і кого з мущин стрінули, що йшов з праці чи з міста, а мав вгору підкручені вуса, побивали до крови, так що улюблені вуса купалися в крові, очі заходили крівю, а горішня часть обличчя ставала чорною. Але скоро вусачі прийшли до розуму і стали вуса голити. Та лихо в цьому, що як господар родини прийшов додому з виглядом скачмана, його не пізнавали діти і дружина, — треба було леґітимуватися в чім є річ. За те другого дня ці мущини йшли до стріт кари чи піхотою в місто.

В днях половини листопада, серед тижня, около дві сотні героїв погромців, напали вечером 7. 30 закім там ще не було мущин, до Читальні і за 10 мінут знищили наперід вікна, а дальше труби, клярнети, шафи з бібліотекою, з костюмами, образи, лишаючи за собою руїну гірш пожариська. Шкода була обрахована на $1.500 а що Т-во ще тоді не було чартероване, так і все пропало, бо власти уряду і поліція дивилася крізь бляшані окуляри.

В неділю цього самого тижня ці самі вандали, в год. 2.30, зробили інвазію на Український Робітничий Дім, але що власники достави матеріялу на будову дому попередили це тим, що повідомили поліцію о що ходить діло. В цей час поліція вислала загін около 30 поліцистів, що розставилися кордоном охорони, так що тут не було найменшої шкоди, зате вандали з пімсти кидали камінням в Українську Презбитерянську церковцю, в самий хрест, радіючи тим, котрий трафить в саму ціль хреста.

Предсідник Петро Рута, з своїм Зарядом, в кількох днях подбав, що вікна домівки були вставлені і нутро дому привернено до нормального вигляду. І знову після цього праця Т-ва потекла своїм руслом.

Минали дні, і скоро наближалися Різдвяні Свята і Новий Рік. В другій половині січня 1919 р. відбулися Річні Збори.

На Зборах запали більші зміни в виборі заряду, бо на предсідника Т-ва був вибраний Іван Кулинич, чоловік молодий, здоровий, серйозний, дещо похмурий, бо ніколи в урядовім часі не засміявся. В протязі зими 1919 р. Т-во своїм діянням існувало дальше, з малою зміною, що диріґента оркестри більше не підтримувано, тому, раз що не було осібних доходів платити диріґента, чоловіка французького роду. Інша причина була, що погромці поламали часть інструментів, а інші закрали, а що членам оркестри жаль було розходитися, тому рішилися дальше існувати самостійно при Т-ві; дириґентуру обняв молодий чоловік, що чувся здібним, п. Мазуркевич. Наколи вже прийшла весна, інспектор приказав, щоб власник дому, де льокувалося Т-во вложив нове огріття, що було і зроблено. За те власник підніс багато вище рент. Тоді предсідник Кулинич із зарядом знайшовся в нових клопотах.

Іншого ренту ніґде поблизу не було, одно лишилося розвязати Т-во. Правда в касі було $700,00 готівки, але що обрахунок вийшов, що підвишений рент до року забрав би всі гроші і цим Т-во знайшлося в твердій проблемі. Найбільшу журбу переживав предсідник І. Кулинич.

Одного цвітневого ранку кудись пішов і знайшов реальність при ул. Флора — лот, на котрім стояла "шанда" лицем до полудня, з обширною садибою. Купець багато не вагався, і цю шанду купив за $2,000.00 своїми грішми на домівку Т-ва, а вже вечером, коли довідалося більше число членів, дуже радо нову вістку прийняли.

В новій власній домівці життя Т-ва покращало, звідтам відіграно кілька народних вистав, молодь уряджувала круглі танечні забави, добре пописувалися коляди і т. ін. Аж тоді, з власної домівки, заряд був подався до уряду Провінції Манітоби по чартер, цеб-то позволення урядом існування Української культурно-освітної інституції. Чартер виробив адвокат, пізніший судія Арсенич. Маючи чартер, Т-во стало зівсім самостійним від церкви Св. о. Николая, залишаючися Українською Греко Католицького характеру орґанізацією.

В такім ході Т-во вступало в 1920 рік, і І. Кулинич очолював його дальше. Аж десь в місяцю березню трапилась знова нагода: хтось довідався від адвоката Якиміщака, що в його бюрі є на продаж на розі вулиці садиба — пята парцеля полудневої сторони, лицем до полудня на тій же вулиці Флора. Ця реальність була опущена, бо господар жив в Fort Willam, Ont, так не є дивним, що співвласниками цього ґрунту були сусіди — жінки українки, вони зрили цю парцелю наче плугом за чорною землею до вазонків. Актуально, чим скорше заряд призначив на купців цієї реальности Василя Масняка і Юрія Блажкевича.

За порадою адвоката Якиміщака, один з купців, В. Масняк, купив цей ґрунт ніби для себе і дістав хвилевий контракт — так вимагала справа, а вже в слідуючих днях пішли урядники і нібито від В. Масняка відкупили за цю саму ціну $1.000,00, які заплатили з гори. Поцім, в найближчих днях Т-во мало купців, що давали $500 більше. В історії Т-ва належиться щира подяка адвокатові Д. Якиміщакові, опісля послові до парляменту Манітобської леґіслятури, за його солідну безплатну пораду, ніколи незтерта подяка за посередництво купна ґрунту, де повстала українська установа.

Остаточно тепер вже Т-во посідало дві заплачені реальности; на одній з цих стояла "авдиторія" вигляду "кочівничого відпочинку".

Я назвав дім Т-ва авдиторією, захистом кочівничого відпочинку значить — смішки, жартом, але що воно так не є, бо 1919 р. Т-во посідало $700, а в 1921 р. посідало дві реальності $3.000 і $1.100 в банку на новий дім, який був як друга точка статута — гасло членства Т-ва. Роки 1919-20 і дальші не були рожеві під зглядом економічним в Канаді, тому групка людей з працьовитою молоддю пре-

Заряд Товариства Читальні Просвіти 1937 р.

Перший ряд з ліва на право: С. Квасниця, Н. Возняк, П. Матвійчина, П. Теслюк, голова, Гр. Мудрий, Іл. Вус, Ю. Каблак.

Другий ряд з ліва на право: Н. Чубала, Лебединський, Возьний, І. Крушельницький, С. Нестерович, М. Скобляк, К. Грицишин.

Третий ряд з ліва на право: Боровський, Н. Сохацький, В. Запісоцький, Г. Квасниця, Н. Теслюк, В. Глущак, Д. Хімко.

гарно працювали на полі культурно-національнім і господарчім. Це був тоді ідеал українських освітніх Т-в, котрі своїми жертвами і працею випливали на чисті води не лише гей безмежної Канади, але й Америки, аби доганяти інші народи, на вільній землі вічного Колюмба.

Правда, що мрії сповнилися, але, на жаль, не всі. Політично наш народ стоїть високо, також церковно, асеку-

раційно-запомогово; зросло шкільництво. Але асиміляція з кожним днем гряде.

На квітневих м. зборах р. 1921 предсідник Іван Кулинич, з приводу зміни свого побуту, просив звільнення з головства. Збори резиґнацію прийняли, а на предсідника був вибраний Юрій Блажкевич. Дні цеї пори були сприятливі щоб дати дві доповіді інформаційних. Одну таку доповідь виголосив бувший секретар Т-ва, в салі при церкві Св. Володимира і Ольги. Саля була заповнена, і реферат був живий; на жаль не памятаю теми.

Інший реферат на тему "Дотеперішня Ситуація на Україні" був виголосив в театрі українських власників при Селкірк ул. редактор Канадійського Русина, Роман Кримар. Тут мали люди нагоду вислухати про невдачі української державности. Рухомість Т-ва продовжалась дальше, і ніхто нічого не думав того року про будову великого дому Т-ва, бо деж з сумою $1.100 і ґрунтом зачинати будову на суму $20.000. Цеж було неможливе. Остаточно діло робить своє; ніхто інший, лише мірильник води в прокопі під шандою зауважив, що там обросли зеленим мохом погнілі стіни дощок. Довго не бавило, як прийшов інспектор, оглянув і потім написав листа, визнаючи, що дім заражений грибом, і ніяк неможливо льокуватися клюбові в такім домі.

Вже на першім засіданню зарядові стало питання — що робити. Чи мається Т-во розходитися. З того всього призначують предсідника Блажкевича і касієра Ореста Бабинця іти, і то недалеко, шукати ренту. Коли так, то треба іти, бо то голос народу. Але ці післанці походили улицями; знали, що нічого не знайдуть, і так прийшли з нічим.

Вже на днях було котресь державне свято; святкували і робітники. І того дня зійшлися до Читальні ніби поговорити, і ця розговірка стала евентуальністю, бо вирішили — щоб іти до дому, принести лопати і братися до копання пивниці під дім Просвіти. Інспектор, як довідався, що Т-во приступило до будови будинку, навіть не показувався більше. Згадати б про плян дому Т-ва. Був го-

товий, зроблений зимою архітектором, знаним бувшому предсідникові П. Руті. Коштував $100, і був прийнятий. Ніяких % Т-во архітекторові не мало платити. В цих самих днях вибрано будівничий комітет: Василь Запісоцький — директор, Ю. Блажкевич — секретар, Дмитро Ґошуляк і Микола Цимбалюк — дорадники. В місяцю червню були місячні збори, де предсідник Юрій Блажкевич просив звільнення тому, що около 10-го серпня дістане покликання від фармера A. Wilsona з Reston Man., їхати на жнива. Головство забрав Дмитро Юськевич. Будова підходила з кожним днем. Недавній предсідник і секретар комітету будови, а тепер історик і автор от цих писань описує процес посвячення наріжного камення. Цей процес відбувся одної липневої неділі година третя пополудні.

День був гарний, не було горячі, легкий подув вітру, подекуда голубим небом пересувалися білі хмарки, вигляд овечих шкір. Улицю McKenзie залягав народ, а першу підлогу наповнив також народ.

В Процесії пройшов Преосвященний епископ Будка Будка, а з ним парох церкви о. Атаназій Филипів з дяками і о. Сембратович з Америки (він тоді гостював в Вінніпегу; він також заступав президента Петрушевича консулят український в Америці). О. Филипів відправив молебинь, а о. Себратович виголосив казання, яке починається так: "Року Божого 1921, за володаря Його Величности короля Юрія V, премієра Канади Мієна і інших достойників відбувається оця урочистість".

Тоді взяв приготований документ і щось дзвінких грошей і вложив те в комірку каменя, котру муляр наперід приготовив. Секретар будівельного комітету Ю. Блажкевич вложив туди лісту жертводавців, і муляр все те замурував.

Довго ще епископ розмовляв на різні теми з людьми, що його обступили довкола, де між іншим сказав, що Читальня Просвіти є батогом на будову Інституту Просвіти цего року.

В місяці жовтні будова дому Т-ва докінчувалася і врочисто її офіційно відчинено, хоч я на цім святі не був, тому що ще не приїхав зі жнив, то опісля з оповідань почув, що той день був першим, крім Укр. Робітничого Дому, святом того значіння; настрій був великий, були представники з урядових кіл, та всі Т-ва українські були зарепрезентовані.

В місяці листопаді р. 1921 гостював Митрополит А. Шептицький у Вінніпеґу, і в його честь Сестри учительки двомовної школи Св. о. Николая витали Митрополита концертом учеників школи в новім домі Т-ва Читальні Просвіти, і при цій нагоді предсідник Т-ва, Дмитро Юськевич, побажав Митрополитові доброго здоровя та щасливого повороту у вільну від деспоту Україну. По хвилях Митрополит подякував учителькам Сестрам і ученикам за їх труд в його честь.

Довше слово висказав на адресу нової рідної установи — дому Т-ва.

Слідуючим успіхом в новім домі Т-ва відбулась дуже успішно вистава оперетки п. н. "Ох, та не люби двох", приготована аматорським кружком Українського Народного Дому. Добірна оркестра була в руках Петра Юндака, тоді першого дириґента в Канаді.

Як сказано попеPід, на ґрунті, де жінки порили ями за чорною землею до вазонків, повстала гарна українська інституція, приємно було перейти попри ню своїм і чужим.

В довжних ділах не було ради зарядові, а коли вже доставці матеріялу наложили на дім Т-ва так званий lien, і цей lien коштував $60,00 вже осібний кошт Т-ва; це вже стало катастрофою для Т-ва, панікою. Пригадую собі, що Дмитро Ґошуляк, Сава Андрусяк, Юрій Блажкевич, Василь Запісоцький, не в офісі, а на коридорі взялись до справи серйозно, орґанізуючи позичкову спілку з восьмох людей. До спілки входили от ці члени Т-ва: Данило Хімко, Василь Запісоцький, Сава Андрусяк, Юрій Блажкевич, Михайло Федорович, Стефан Пасічний, Григорій Тхір,

Андрій Синюк. Слідуючого дня вже було зложено $8.000, і Василь Запісоцький та Юрій Блажкевич понесли гроші до адвоката Hugerta, що в нього спочивав lien, заявляючи, що вже гроші є. Hugert сказав, що добре, але що ви вже маєте кошту $60,00. Потім він потелефонував по довжників, щоб прийшли забрати собі гроші. Бавило около пів години, і вже трьох буржуїв прийшли веселі, видно було, що і коло них був негаразд з боку грошового. Між нами, а довжниками зайшов делікатний спір за кошт за lien $60: був спір від них, але і від нас був сильніший арґумент, що ми говоримо не від себе, а народу, і що вони поспішились з коштом. Вони непримітно подивились один на другого, і нас звільнили від заплачення $60 кошту, а заплатили самі. Подаючи нам руки пішли.

Заряд Т-ва подбав, щоб коляди в рр. 1921-22 дуже добре переведено, чим було поплатити менші дрібні довги та дати завдаток на піано і т. д. Около 15 січня 1921 р. були річні збори. Склад заряду був майже вповні перевибраний з керманичем, Дмитром Юськевичом. Цього сезону відіграно театральну штуку п. н. "Сироти", як рівнож біблійну драму п. н. "Йосиф в Єгипті". Сольо Фараона відіграв добірний аматор тої ролі, Пилип Крайчак, а Йосифа відіграв самий предсідник Д. Юськевич. Добір аматорів і режисерів були в руках Йосифа Козака. Господарство Т-ва в р. 1922 розвивалося добре; загальне членство збільшилося і симпатики зросли. Всі працювали з обовязку; ось таке, як буфет, ішов за чергою по місяцю і два без заплати; розставлення чи зложення крісел також.

Кожна інституція, як внутрі, так і на зовні зчасти потребує деякого добавлення чи то праці столярської, щось коло електрики, плюмберства, малярства і т. д. Такі праці деревної роботи виконували Григорій Квасниця, Николай Чубала, Даниіл і ін., Михайло Андрусишин "пейприпер". Майже безплатна поміч цих людей кріпила економічно Т-во.

Така дарована праця продовжувалася від 1921 до 1935 р. Опісля почала підупадати, а з цим і цілий ентузіязм Т-ва.

Остаточно, хоч про хор і співаків пише інший автор, я хоч у вузьких рамцях, на милий спомин, закреслю людей музикальних, котрі доложили багато труду на піяно і і скрипку та ґітару. Музичну працю вложили в Т-во: Михайло і його брат Йосиф і сестра Оля Леваки, — ця мала родина і їх дім був музикальний, а також Оля Скобляк. Ці люди, ще тоді були молоді, остаються в історії, і їх імена не будуть ніколи стерті за їх ласкавий послух заграти на всіляких імпрезах. Цим самим остається подяка і їх родичам. Перед моїми очима видніють два старші чоловіки, котрі вже давно пішли у вічність, один з них, Роман Маціркевич, він хоч і звичайно, але добре грав на скрипку. Багато сценічних імпрез не обійшлися без його гри. Хоч взяти, наприклад, — я рішився вивести на сцену перше хлопців, а в два тижні дівчат в ролі народньої руханкової вправи і, Роман скрипкою і М. Левак на піяні помогли мені доконати того чина.

Василь Ставничка був членом Читальні, він є автором кількох гумористичних видань, з окрема залюбки люди читали гумор "як Юрко став ґенералом". Він грав добре на ґітару і співав. Кілько то було недільних імпрез, що його держали люди і по годині на сцені; грою і співом гумористичним бавив, веселив людей, а на прикінці як заграв на ґітару і заспівав "Вдови", так і не лише вдови, а всих жінок розплакав. Ці спомини про музикальних людей не входять в один рік їх праці, — це продовжалося аж до 1935 р.

В місяці березні р. 1922 взято на програму весняний Базар, остаточно для задуманого успіху вибрано базаровий комітет, а керівником комітету був вибраний Григорій Данилюк, секретарем Юрій Блажкевич і ввесь заряд Т-ва. Евентуально розголосилося в часописах, що Т-во приготовляє базар, котрий починається в Великодний понидідок. Цей клич був текучою бистрою рікою реальности в приготуванню дарунків на базар не лише своїх членок, але і з-поза Т-ва. Нехай в першій мірі в історії Т-ва малюється пані Арсенич, пізніше пані судієва, за вишиття вартости, як тоді, $50,00.

Близько подібне вишиття дарували пані докторова Новак $50,00 вартости. Сестри учительки двомовної школи Св. о. Николая дарували дозин писанок надзвичайно гарного артизму; половина цих писанок пішла на ліцитацією, на що Трясевич з Арсеничом напосілись один на другого о здобуття фіналів. Боротьба була завзята, одначе Трясевич здобув фінал. До кращих річей належали дарунок пані Ґарболінської і пані Дутки, та много інших, що встелені були вздовж з східньої сторони салі, і вигляд був неначе вистави, і ці річі озорювали сотки людей цілий тиждень. На Великодні Свята того року було тепло, і гарні дні, тому і "трик" базаровий позволений поліцією, надзвичайно вдався. А це було так: визначено поліційну юніформу і було вбрано Петра Захарового за поліцмена недопізнання, а Петро Бойко за злодія; а як люди виходили з вечірні, так нібито злодій вкрав з базару подушку і почав втікати "бек лайною", прямуючи між сотки людей, що лише вийшли з вечірні. Тоді вдаваний злодій звільнив свою втечу, даючи себе піймати поліцменові в руки. Ця штука наскільки вдалася, що мало хто з людей знав, що це був "трик", котрим поліцай з злодієм увели сотки людей на базар.

По обрахунку базару показалася несподівана сума приходу, чим була змога зменшити значну часть довгу.

Наближалося літо, треба було кілька разів вивести людей десь в маєстичну зелень на прогульку. До вишукання таких мість поза місто був обзнакомлений Пилип Крайчук; він брав зі собою мене декілька разів. Немало ми стрічалися з трудностями таке місце знайти, а вже як так шукай Пилипе і ти Юрку вітра в полі, — треба було мати позволення на пікнік від самого власника, а власника можна було знайти в муніципальному передмісті, а це ще не було остаточним, бо його там нема, а є секретар муніципалу. На щастя, що секретар сказав мені, хто є власник тієї землі і де він має свій офіс. Вже наближався вечір, пізно йти на Ст. Боніфас, — того дня я пішов до дому. В вечері, я пішов до Т-ва стрінути голову, але якраз він приходить. "Дмитре, — кажу, — я знайшов за чим ходив, але

ще нічого не є певне", і в короткій розмові ми рішили, щоб він пішов до панни Зубачек і попросив її написати прозьбу до власника потрібної нам землі на пикнік в намічену неділю. Панна Зубачек була учителькою публичних шкіл, і вона такий матеріял написала: дорогим панам, ми довідалися через муніципал, що там і там є твої проперти, таке то Т-во бажає мати пикнік тоді-а-тоді. Ось не забаром Дмитро приносить це уповноваження і дає мені. Другого дня мусів бути для мене час — піти там бож це річ народня, сполудня сів я на "стріт кару" і поїхав вручити цю просьбу секретарці, вона подивилася і понесла свому басові. він прочитав і дуже радо, мабуть тому, що Т-во греко-католицьке, а він був француз старшого віку поважний, ну! рахувати пан, ще й сказав до мене аби по пікніку все зачистити. Не мало переживалося трудів, без яких орґанізація ніяк не може існувати, а що до всего треба хотіння, охоти і треба знати, що ніхто нам нічого не поможе як ми самі собі не поможемо.

До року 1922 на тлі політичному Т-во нічого не робило, аж чи не того самого року були федеральні вибори, до котрих кандидатом від лібералів був адвокат МекМор. Це був сильний кандидат, він вдався до українців, більш до греко-католиків. МсКензі Кінґ лідер лібералів обіцяв йому, що покличе його до кабінету, як міністра іміґрації. Цим українці Вінніпеґу домагалися в кандидата аби він старався, коли буде міністром впустити як найбільше еміґрації із Західної України в Канаду. Західня Україна знаходилася тоді під жорстоким правлінням Польщі. На справді міністер Мек-Мор дотримав слова, бо по першій світовій війні приїхало тисячі українських еміґрантів, котрі можуть бути вдячними міністрові, а цим самим українським виборцям північного Вінніпеґу.

Проф. Др. Кость Андрусишин

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПРАЦЯ В ТОВАРИСТВІ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ

Цілий мій дитячий і молодечий вік був щільно зв'язаний з культурно-освітньою працею, що провадилася при Т-ві Читальні Просвіти у Вінніпеґу. Минуло від того часу около двадцять п'ять літ, спорий шмат часу, який все таки не притемнив мою уяву тих плодючих років, що їх я пережив у тім приємнім осередку, що тоді панував в цій Орґанізації. У домі, церкві, школі, і в Читальні витворився мій український світогляд, яким я постійно дорожу, і який допровадив мене до вершка моєї амбіції — служити народові, з якого я вийшов. Цю ролю я тепер виконую, — правда, дальше від того окруження, де я її розпочав, але таки в сфері, в якій я остаточно бажав опинитися. Якщо я до певної міри діпняв свою ціль, велика заслуга в тому Читальні, в якій я найшов атмосферу сприятливу до того рода розвитку.

Хоч тут я обмежуюся до особистої точки погляду, я в жадній мірі не припускаю, що я є виїмком, бо кожна молода людина, що брала участь в діяльности цієї Організації, винесла з неї, в меншій чи більшій мірі, певну духову користь, прив'язання до свого рідного, любов до українського мистецтва, драми і пісні. Вплив Читальні на частину того покоління, що тепер дійшло до середнього віку, був небуденний, і залишив незатерті сліди серед тих, що черпали з її культурної скарбниці.

І цього року, коли це світле Товариство святкує п'ятидесятиліття свого існування, воно сміло має причину гордитися своїм впливом на свою бувшу молодь, в якій розвинувся і скріпився український дух, всупереч тому асиміляційному процесові, що грозив, і далі ще грізніше грозить, наступним генераціям канадійських українців.

Під час мого постійного зв'язку з Читальнею найбільшим, в моїй опінії, культурним чинником в ній був її Хор, диригентом якого я мав честь і приємність бути майже десять літ. Були це найкращі роки моєї молодости, бо духове вдоволення, що я одержував, будучи музичним керівником, було незвичайне, тим більше тому що я мав

Управа Товариства Читальні Просвіти в 1957 р.

Перший ряд в долі з ліва: Григорій Квасниця, Франко Бащак, Степан Мокрій, Михайло Воробець, Михайло Чайковський, Йосиф Дзюрдзевич, Григорій Мудрий.

Другий рая з ліва: Василь Цап, Андрій Качор, Осип Шийка, Андрій Ґосподин, Василь Арсенич, Харитон Радчук і Роман Король.

нагоду інтерпретувати українську пісню після своєї вподоби.

Співацькі сили були бездоганні, майже всі члени хору церкви Св. о. Миколая, бо, як відомо, Читальня постійно держала тісний зв'язок з тією парохією. Безумовно наш Хор підносив престіж Товариства. З нього витворювалися квартети, терцети й дуети. Було в ньому і певне число со-

лістів, які нераз успішно пописувалися на сцені. Хор брав участь не лише в льокальних концертах, але і в загальних імпрезах, разом, або поруч, з хорами інших організацій, з нагоди спільних національних свят, що відбувалися в більших міських авдиторіях. Без надмірної гордости можна сказати, що в тих виступах він здобував загальне публичне признання. Коли мати на увазі, що співацькі сили не були фахово вишколені, треба було дійсно подивляти до якої міри той Хор стояв на висоті свого завдання. Заслуга в цьому не так дирігента, як самих співаків, які були настільки любителями української пісні, що прямо вливали в неї свою душу.

Особливо незабутніми залишилися Шевченківські концерти, до яких ми приготовлялися довгі місяці. Це свято було для нас найбільш урочистим національним днем в році, і ми всі, члени й гості, одушевлено брали в ньому участь. Кожного року, на весні, відбувались також Франківські свята, хоч на меншу скалю, як Шевченківські, все ж таки з підйомом духа. Час від часу відбувалися імпрези й академії в головні роковини інших українських письменників і визначних діячів на полі культури, як Федьковича, Шашкевича, Грушевського, й інших. Рівнож не забував наш Хор ні Листопадових Днів, ні Свята Української Державности. Усі ці святкування відсвіжували пам'ять про світлу минувшину українського народу і оживляли слухачів вірою й надією, що його майбутність, видвигнена на твердім фундаменті, збудованім нашими визначними попередниками, буде ще світлішою.

Вартість тих меморіяльних концертів збільшувалася ще тим, що з кожною імпрезою був сполучений відчит на тему свята. На ці відчити Культурно-Освітня Комсія, що існувала в Заряді Читальні, запрошувала різних чільних діячів у Вінніпегу. Промови виголошував і я. Як сьогодні пам'ятаю, що перша моя публична бесіда була виголошена зі сцени Читальні. Цей досвід залишиться для мене незабутнім моментом.

Місце тут підкреслити значну діяльність Культурно-Освітньої Комісії, яка постійно дбала про те, щоб рівень

культури в Товаристві був на щаблі призначеному в Статуті. В тій цілі цей Комітет, опріч льокальної праці, запрошував на відчити, доклади і промови гостей, які між двома війнами прибували сюди з Европи інформувати канадійських українців про події на рідних землях. Гостинність Організації в тім напрямі була незвичайно примірна і ввічлива.

Читальня „Просвіти" у Вінніпегу може гордитися і тим, що в ній, в міру потреби, діставали приміщення на сходини й забави різні безприютні організації, які ширили культурно-освітню працю між українським загалом, між іншими — Український Студентський Кружок, який свого часу був впливовим чинником в житті українського елементу у Вінніпегу.

Не можливо забути про Рідну Школу, якою члени Товариства постійно піклувалися. Разом з Михайлом Борисиком, я мав привілей бути основником цієї школи. Пізніше важну участь в тому напрямі брав Андрій Ґосподин. Під моїм проводом існувала, хоч не довго, і школа англійської мови для новоприбулих українців після першої Світової Війни.

Варто згадати і про існування при Читальні доброї, як на той час, Банди. Було це перед моїм часом членства в Організації. Все таки пригадую собі добре, з яким ентузіязмом, будучи тоді ще недолітком, я прислухувався різним маршам і в'язанкам українських пісень, що їх виконували члени Товариства на дутих інструментах. Шкода, що ця музична організація заниділа і вкінці зліквідувалася, а то, я певний, вона була б стала з часом дійсною прикрасою мистецької діяльности членства Читальні.

Зате члени сконцентрували свою енергію на розбудову Хору, тим причинилися, як вище сказано, до освітнього розвитку Організації. Ще раз підкреслюю, що Хор був основою так соціяльного, як і культурного життя в Товаристві. Про це подбали дириґенти, між якими конечно згадати такі імена, як Михайло Левак, Іван Ґрабан, Михайло Борисик, Іван Філь, професор Євген Турула і ін.

Згадую тут і Юрія Блажкевича, який, під час моєї управи Хором, був його енергійним організатором.

Проф. Є. Турула, будучи майстром хорового мистецтва, виявив свій хист у різних артистичних виставах, як н. пр. „Вифлеємська Зоря”, „Христові Страсти”, які він зумів представити імпозантно. М. Борисик рівнож своїми виставами українських мелодрам і оперет здобув собі признання в Організації.

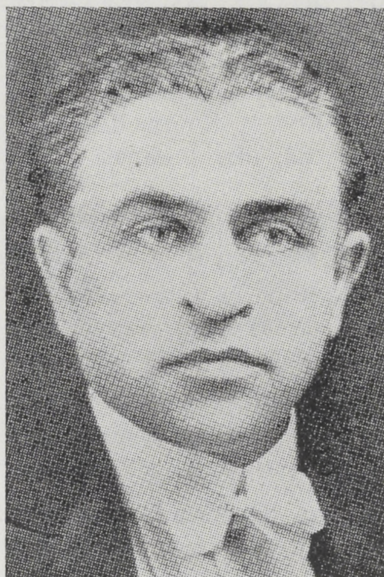

Проф. Евген Турула.

Юрій Блажкевич.
(Орґанізатор хору і автор споминів.)

Хор отже був всебічним чинником у мистецькій діяльності Читальні. Особливо в драмі, де, як відомо, діялоги до певної міри переплітуються солями, дуетами й хорами.

Драмою Читальня цікавиться від початку свого існування. Була це необхідна ділянка її активности. До тієї справи, так режісери, як і аматори, бралися з захопленням, прямо з набожним замилуванням. Відчував це і я, коли мені деколи щастило грати хлоп'ячі ролі. По біль-

шій частї вибиралися драми побутового характеру, до смаку публики, яка, недавно виемігрувавши з рідних сторін, тужила за ними. Драма й комедії, в яких представлявся селянський реалізм, бодай тимчасово в уяві переносив їх в край, який вони покинули, і підбадьорував їх на дусі.

ВІСІМ ЧЛЕНІВ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ, ЯКІ ЗЛОЖИЛИ $8,000 ДНЯ 18 ЛИСТОПАДА 1921 РОКУ І ТИМ УМОЖЛИВИЛИ БУДОВУ НОВОГО ДОМУ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ.

Між режисерами, що значно причинилися до цього руху на початку були Григорій Козак, Кость Коник, а пізніше Павло Теслюк. Цей останній, під впливом свого

З ліва на право, сидять: Михайло Федорович, Василь Запісоцький, Григорій Тхір.

Стоять: Данило Хімко, Стефан Пасічний, Юрко Блажкевич, Сава Андрусяк, Андрій Сенюк.

прив'язання до української драми, написав і свою, п. заг. „Смерть за зраду Українського Народу", яка кілька разів була інсценізована.

Усе повище сказане, розуміється, є лише коротким оглядом культурно-освітньої діяльности Читальні у Вінніпегу. Все таки і з цього обмеженого матеріялу можливо уявити собі, до якої міри праця Товариства була невсипущою в тій ділянці. І все те завдяки, в першій мірі, її старшим членам, які хоч в більшій части були пересічними робітниками, були обдаровані вродженою інтелігенцією, вповні розуміли ціль і вагу організаційної праці, і невпинно прямували до наміченої мети. Тяжким трудом Франкових Каменярів вони промостили шлях до поступу для тих, що займуть колись їх місце. Честь і хвала їм за те!

Хор Товариства Читальні Просвіти в 1931 р. Посередині диригент Кость Андрусишин.

ПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ КАПЕЛІ ПРОФ. О. КОШИЦЯ

До прийняття дорогих гостей славної Капелі, вже около два тижні до їх приїзду, був створений комітет українських греко-католицьких товариств. Комітет становили більше жінки. В центрі комітету був Др. Александер Су-

Проф. Олександер Кошиць.

шко з дружиною. Як виглядало, Др. Сушко мав бути господарем того вечера, але щось сталось — він і дружина більше не приходили. То господарем бенкету був Проф. І. Боберський.

Перший концерт Капелі відбувся в найбільший залі „Індустріал Бюро" у Вінніпеґу. Скінчився він пунктуально о годині 11 вечір. Тексівки стояли напоготові аби забрати до Чит. Просвіти 40 і кілька людей, а з самим проф. Кошицем в однім авті їхав Преосвящений Єпископ Никита Будка. Саля Читальні була гарно удекорована спеціялістами. Що до розпорядження, то подбав про це заряд Т-ва. Треба було вибрати 12. чоловіків молодшого віку для привіту при вході почесною вартою. Ці самі мужчини мали обслужити гостей що до перехования одіжу хористів, з окрема верхнього вбрання Єпископа і Кошиця. Зарядження було, щоби молодші люди (включно мене) сідали до столів біля дівчат і хлопців співаків. Нарешті вгналися авта перед дім Читальні. В перших тексівках їхали жінки, — так вони увійшли перші, вітаючи нас по народному: Добрий Вечір! Не маю слів до висказання, яким чаром мене обхопила ця справжня українська мельодія Східньої України! Та ж у цих жінок слова, неначе перла вилітали з уст. За жінками входили мущини, а на останку — Єпископ з Кошицем.

Атмосфера того вечора виключно була рідна; гостей чужинних не прошено. Вечеря почалась в половині 12 ночі, тривала до другої години. Промовцями були: Єпископ Будка і О. Кошиць. Вступну промову виголосив господар, проф. І. Боберський. У змістовних реченнях пояснив, яке значення має Славна **Капеля** для українців, що одчинила ворота Україні в далекий заморський світ. По сім попросив Єпископа Будку. В довшій промові Єпископ щиро повитав Кошиця та хористів з їх тяжким трудом, несучи в світ красу українських душ, щоб її показати чужинцям, для котрих перед тим наша справа так мало важила.

Останним промовцем був покликаний О. Кошиць. Він переповів про всі пригоди, з якими стрічався в широ-

кому світі. Можна було запримітити, що між Кошицем а хористами була повна дисципліна, бо як прийшов час що треба було заспівати „Ще не вмерла Україна”, а хористи розсілись по всій салі, то коли Кошиць встав і на знак тріснув в пальці, так всі хористи, хоч і були поділеними голосами поміж людьми, не змилилися ані ноти. Виглядало, що в салі розміру 80х40 стіп, як щоб світло було свічкове чи нафтове, то певно було б погасло. Цеї ночі була стріча українців з далеких піль України й з Европи і подібних піль землі Канади. Цю гостинність в рідній атмосфері підкреслюю тут спомином для молодших поколінь. Повернувший офіцер з війни, Буряник, був проголошувачем в часі програми. Він покликав губернатора провінції Манітоби МекҐреґора до слова. Він, в Імени Маєстату Короля Юрія V, витав Др. Кошиця та заразом весь хор.

Пригадую слова Губернатора якій сказав, що він в своїм життю такої величі краси ще не чув. Подаючи Кошицеві руку, з побажанням щасливої подорожі і добрих успіхів в дальшому світі турна, він весь сіяв від задоволення.

В годині другій по півночі пригналися перед дім Т-ва тексівки щоб забрати гостей. Якаж то була невимовна туга пращання, а зокрема молодих хористів хлопців і дівчат. Хлопці під час вечері, познакомилися з канадийськими дівчатами, які услуговували, і тяжко було розлучатися. Та дарма, бо приказ перемагав жаль розлуки.

Юрій Блажкевич.

НАПАД БОЛЬШЕВИКІВ НА ВІЧЕ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ В ВІННІПЕҐУ, ДНЯ 16 ЛИПНЯ, 1933.

Ще на початку цього року комуністичні лідери в Канаді видали спеціяльну інструкцію до своїх „боєвих" організацій про наступ для розгрому українських національних організацій в Канаді. Причина цьому — зріст національної відпорности українського населення під комуністичною диктатурою на Сході Европи, а мета: знищити українські національні сили в Канаді і розчинити широке поле для комуністичної акції.

Одначе, згадана інструкція, котрою заповідалась хитрими способами просунути в українські національні організації комуністів, — була викрита, розголошена до публичного відома і цілковито таким чином спаралізована.

В наслідок цього, для виконання наказів з Москви, комуністичним лідерам в Канаді не залишилось іншого шляху для наступу на українські національні організації, як брутальний бандитський напад на них.

Головну небезпеку для себе комуністичні лідери відчули в заснованню Української Національної Рари в Канаді, як організації, котра закріплює льояльність і добре горожанство українців в Канаді, творить велику злуку українських національних організацій в одну могутню силу і проголошує боротьбу з московськими комуністичними завойовниками України до нового визволення українського народу, як і боротьбу комуністичній пропаганді в Канаді. Ще за пару неділь до першого віча Української Національної Ради, в гнізді комуністичної пропаганди в так званому Т. У. Р. Ф. Домі, на розі Причард евню і Мек Гре-ґор стріт, відбулися закриті віча так званих боєвиків цієї комуністичної організації, і на тих вічах закликалося до

розгрому спеціяльно Української Національної Ради. В останніх днях таке віче відбулося 9 липня, а також в самий день нападу 16 липня. Подібні мітінги улаштовувались комуністичними пропагандистами по парках, на площах і скрізь, де вони знаходили можливість.

А можливостей багато в літню пору. Такі ж мітінги відбувалися і в інших осередках комуністичної пропаганди: в Польському Домі, на Причард евню, в Руском Клубе, на Селкирк евню, в комуністичній школі, на Юклид евню, і в інших комуністичних гніздах.

В день віча Української Національної Ради, комуністична боївка стягла десь 300 своїх людей і, організувавши їх в ударний батальйон, під проводом одного з вуличних агітаторів, прийшла, у вигляді слухачів, в помешкання Читальні Просвіти, на розі вулиць Флора і Мекензі, та росташувалась на кріслах в центрі салі перед вихідними дверима скорше, ніж почали сходитися інші. Таким чином для іншої численної публики залишилось лише решта крісел, теж десь 300, а ті українські люди льояльного поводження, що прийшли на віче повер цього числа (всього людей зійшлось більш 1000), мусіли залишатися на ногах в коритарі і на дворі перед мешканням. Багато з них повернулося до дому, не знайшовши місця в салі.

Всі розпорядчики віча прибули на віче лише перед початком його, бо були протягом дня в Портедж ля Прері (за 60 миль) на святі відкриття нового українського товариства. Тому маневри комуністів вдалися цілком щодо розміщення в салі для віча.

Лише почалось віче, як серед комуністичного батальйона заворушилось і комуністичні лідери почали перебивати промовців. Було ще сяк-так поки промовці говорили про Польщу, Румунію, Чехословаччину. Коли ж виступив промовець (Др. М. Мандрика) з доповіддю про положення України під терором Москви, комуністичний батальйон перейшов до виконання своєї програми. Командант батальйону виліз на крісло і дав наказ „розвяза-

ти Національну Раду". Під крики „ура" і співу Інтернаціоналу комуністичний батальйон виступив в бій.

Спроба голови віча встановити порядок не довела нідочого. Ряди комуністів вже розбирали крісла, повязані одні до других. Ще хвиля і крісла та довгі дручки з під рядів крисел опинилися в їх руках. Віче перейшло до оборони. Проти комуністичної атаки піднялися з своїх крісел учасники віча, і коли комуністичні лідери кинули на учасників віча перші крісла, ті крісла в повітрі перехопили оборонці. За кільканадцять тяжких хвилин комуністичні погромщики були вигнані з салі. Деякі з них понесли крісла на своїх спинах, а деякі таки покрали крісла і занесли їх до своїх домів, як дійсні грабіжники українського робітничого добра.

Вибитий з салі і побитий комуністичний батальйон, при помочі резервів назовні обернув свою зброю проти вікон салі. Камінням і цеглами вибито 14 великих шиб в будинку. Під час нападу деякі комуністи оперували великими ножами. Два учасники віча, Степан Кутний і Дмитро Микитюк, були поранені ножами. Кутний мав бути зарізаний, бо ніж направлявся в шию, але випадково Кутний повернувся і ніж поранив чоло.

Під час нападу большевиків на віче, в Т. У. Р. Ф. Домі, на Причард і МекҐреґор стояли їхні резерви, і вони вже бігли на поміч своєму батальйонові, як вчули про його поразку, але запізно, бо вже прибула озброєна поліція і оточила будинок панцирними автами. Також під час того всього, поблизу перебував на розі Селкирк і МекҐреґор один з головних лідерів комуністів. Комуністичні погромщики не обрахувалися в українських силах і були ганебно розбиті. В противному разі українську льояльну робітничу організацію Читальню Просвіти, де відбувалося віче Української Національної Ради, чекав справжній большевицький грабіж.

Віче Української Національної Ради було докінчене згідно з програмою, а завершено відспіванням національних гимнів — українського та британського. Програма

віча складалася з інформаційних рефератів про Національну Раду, з зачитанням ухвалених Національною Радою деклярацій про становище українських земель під окупацією Польщі, Чехії, Москви та про комуністичну програму в Канаді. Характерно, що комуністи почали кричати тоді, коли говорилося про потребу для українців бути добрими горожанами Канади. Декларація про комунізм ще не була виголошена наколи вони стали до погрому, бо головним чином вони хотіли тому перешкодити. Взагалі їм ненависна Українська Національна Рада як обєднання українського населення Канади, котре шанує і любить свою прибрану нову вітчину Канаду і хоче жити тут мирно, а також котре любить свій нарід в Рідному Краю і хоче допомогти йому вирватися з московського азіятського ярма, як рівнож з ярма польського, румунського та чеського, та створити на українських землях Українську Соборну Самостійну Державу з вільною владою вільного трудового українського народу.

Національна Рада стала кроком до створення Українського Центрального Комітету під час війни, який опісля злився з Репрезентаційним Комітетом, створеним в Саскатуні, щоб народився один загальний Комітет Українців Канади.

(Зі звіту в „Пропамятній Книзі" УНДому)

УКРАЇНСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ

Рік 1921.

Комітет Українського Червоного Хрест в Канаді рішив, що день 1 січня (Новий Рік) 1921, для міста Вінніпеґу, а день 9 січня (третій день Різдва) для цілої Канади поза Вінніпеґом, має бути днем спасення від голодної смерти населення нашого рідного краю. Що думав Головний Комітет У. Ч. Х. постановляючи ті дні? . . . Комітет думав, що кожний сотий українець в Канаді у той день відложить від себе 10 долярів на руки місцевого комітету або збирача, або сам вишле впрост до головної каси у Вінніпеґу. Це буде лиш один процент 300-тисячного українського населення Канади і зробить суму $30,000.

Кожний двацятий (2% населення) зложить від себе, 5 долярів, що зробить суму . . . $74,250. Кожний пятий пожертвує від себе що найменше 1 доляр, що зробить суму $56,430. Отже разом цей день принесе поважну суму $160,6890.

Не вчисляючи тих, що схотять пожертвувати 100 чи більше і тих, що лише 5, 10 чи 25 центів. Може комусь покажиться смішним цей "буджет" і обчислення то ми постараємось тут пояснити.

1) Тому, що всі ми знаємо добре про те розпучливе положення наших рідних у старім краю, чуємо їх плач і благання о поміч, а нас тут начислюють вже 300,000 душ.

2) Тому, що між нами нема ані одної душі, яка не хотіла би подати руку помочі свому батькові, матері, братові, сестрі, вдові, сироті або каліці в тяжкому горю, коли вони голі, босі і голодні або хорі і кличуть до нас як до своїх рідних: „Рятуйте нас".

3) Тому, що всі ми самі не багаті, розуміємо добре, що то біда, але нам все таки не дуже така біда, бо ніхто не здирає з нас послідної дранки та не бє буком по голому тілі.

4) Тому, що між нами чейже знайдеться одна душа на сотню, що зможе уділити одну десятку із свого зарібку для тих, що все стратили і нічого не мають. Може тим 99% і прикро буде, що я їх так понижую, бож це не є ніякий тягар. Чи ж би вже збіднів?...

5) Чи ж на кожних двадцять не знайдеться один, що пяткою дасть доказ своєї любові і милосердя до свого рідного краю і народу?... Коли ні, то не звати нам себе по вік вольним народом, коли пожалуємо пятки на поміч тим, що сини і батьки їх не пожалували життя віддати в обороні тої бажаної волі. Коли ні, то краще „нам заспівати собі „надгробноє риданіє" ...

Врешті, коли між оставшими девятнадцять із двадцяти душ (батьки родин, жінки і діти) не знайдеться один на пять, що одного доляра хоч би і послідного пожертвує?... Тоді наші рідні мученики можуть собі спокійно умирати з голоду. Чим скорше тим ліпше для них, менше мук. Після поданого рахунку, зібравши у той день спасення 160,680 долярів та виславши їх зараз туди, де їх потрібно, до рідного краю, це дасть там 120 мільйонів марок!

А що удержання одної сироти при життю через зиму кусником хліба і мисочкою юшки, коштує там 1000 марок на місяць, тож зможемо врятувати від голодної смерти 40,000 душ через три місяці. Ми зложили вже досі на У.Ч. Хрест разом $18,526.11 на руки Головного Комітету у Вінніпеґу. Отже і цю суму будемо брати під рахунок.

Конкретні наслідки.

Які, наслідки дала збіркова кампанія, показує загальний звіт касовий, предложений на зібранні Ширшого Комітету дня 26, 2 1921, за 14 місяців — від 1 січня 1920 до 26 лютого, 1921. Приходи $32,343.13. Розходи: видатки: $2,799.12; вислано до Европи: до Галичини, Буковини, Праги і Відня $29,313.50. Готівка в касі $230.51. Разом $32,343.13.

Найбільша трудність була з висилкою грошей до Галичини. Тому Головний Комітет навязав зносини з Горо-

жанським Комітетом Українців в Празі, бо туди доходила вже в той час почта. Висилано на адресу голови Ст. Смаль-Стоцького в заміні на англійські стерлінги телеграфічною дорогою через Ню Йорк. А почтою висилано припоручення, куди призначені ті гроші. Гроші призначені до Галичини, Пражський Комітет пересилав спеціяльним „курієром" до Львова на руки д-ра Стефана Федака. Він вимінював в Земельнім Банку на краєву валюту (польські марки) і розпреділював, куди було призначено. Ця трансакція була получена з немалим ризиком, бо відомо було що польська влада конфіскувала всяку заграничну валюту. Коли в 1921 році вислано разом 6 „дрефтів" по 2,000 долярів, замінених на фунти стерлінгів через Прагу до Львова, по якімсь часі появилась вістка у краєвих часописах, що у Львові влада арештувала д-ра Федака і перела в його канцелярії трус та знайшла більшу суму заграничних грошей. З чого можна було догадуватись що це були ті гроші вислані У. Ч. Хрестом. Центральний Комітет у Вінніпеґу негайно порозумівся телеграфом з банком в Ню Йорку і в Монтреалі, подав телеграфічне застереження до Львова, що гроші вислані дрефтами на імя д-ра С. Федака, будуть виплачені лише за підписом адресата д-ра Степана Федака Роял Банком в Монтреалі не скорше, аж ті дрефти будуть провірені Центральним Комітетом У. Ч. Хреста у Вінніпеґу. Це очевидно запобігло конфіскаті, і дрефти виплачено в Монтреалі після провірення.

Найбільшою проблемою було те, що вартість польської марки валилася з дня на день на заграничних фінансових ринках (біржах). Ось один примір:

Дня 31 березня 1920 року вислано на пробу через банк в Ню Йорку 2,000 долярів американських в заміні на 220,800.00 польський марок. Коли скарбник зайшов до Рояль Банку, де були депоновані гроші У. Ч. Х. і де був вироблений той дрефт, слідуючого дня 1-го квітня, там довідався, що за ті вислані вчера 2,000 долярів, нині вони вже вартують 480,500 марок.

ДЕМОНСТРАЦІЯ ПРОТЕСТУ ПРОТИ ПРИЛУЧЕННЯ ГАЛИЧИНИ ДО ПОЛЬЩІ

Велика демонстрація українців у Вінніпегу відбулася дня 22 квітня 1922 року.

Рік 1922 зостанеться на довго в памяті всіх українців, що були в той час у Вінніпегу. В той час рішалася будуча доля українського народу на світовій раді воєнних переможців у першій світовій війні.

В тім році відбулася памятна демонстрація українців у Вінніпегу як протест проти прилучення Західної України до Польщі.

Невідрадні вісті з рідних земель, головно західної области, не віщували ніякої надії, щоб бодай та частина вдержала яку будь самоуправу в наслідок тих понадсильних змагань, які повинні були заговорити до почуття справедливости у тих, що рішали про її будучу долю. Надії наші все ще опиралися на тих памятних 14 точках Вільсона в справі світового мира.

Не знати, чи буде десь записано про той памятний день, окрім поголосних часописних статтей, бо не одна вже важна подія затерялася у людській памяті враз з часописами, які про це описували, коли ніхто не зарекордував цеї події окремо, щоб її зберегти для будучих поколінь на памятку. А шкода була би велика, як що будучий історик української іміграції в Канаді не спімне про цю подію. Хоч в дійсності вона не принесла ніякої зміни у політичний атмосфері, яка зависла над Україною, бо доля її очевидно була вже припечатана дипльоматичними кругами, що базувалися на волі переможців.

Та поза тим ця памятна подія осягнула до великої міри свою ціль освідомлення ширших кругів громадян неукраїнського походження про український народ, про його кривди та його слушні домагання жити поміж вільни-

ми народами вільним життям після Божого і людського права. Вона розкрила перед тими широкими кругами у повній наготі ті безприкладні звірства польської шляхти над українським народом, в часі, коли можновладці готували її на опікунів над західними землями України. Не звертали ті можновладці уваги на стогін конаючих у невольничих таборах та підземеллях бувших борців за свободу, яким, наперекір міжнародному праву, відмовлено навіть того признання, яке належиться противникові побідженому.

З ініціятиви Українського Червоного Хреста скликано було представників всіх українських національних і церковних організацій. На цім зібранню рішено зарядити масову демонстрацію в найближчих днях. Вибрано тісніший комітет і виготовлено відозву до всіх українців в Канаді, із зазивом до співучасти у той самий назначений день по всіх більших центрах Канади, де живуть українці. Виготовлено загальний плян. Виєднано потрібний дозвіл від міської влади Вінніпегу. Видрукувано 30 тисяч летючок в англійській мові до роздавання під час демонстрацій посторонним глядачам. В літючках було подано вкоротці, хто ми, хто і як нас кривдить, і чого ми жадаємо.

Порядкування і переведення пляну доручено С. Ковблеві. Він, будучи свідомим цього тяжкого завдання, відразу поробив потрібні зарядження, та застеріг собі конечну дисципліну і послух, бо вже наперед можна було сподіватися великого здвигу, який треба буде вдержати у строгому порядку.

Кожна організація має делегувати від себе по одному або двох сотників, які одержать дальші інструкції і прикази. Цим уведено чисто військовий порядок.

Збірковим місцем призначено велику шкільну площу коло школи Страткона, на Борровс вулиці. Там розміряно і позначено місця для сотень числами. Ті самі числа дістали сотники і заняли свої місця, коли почали сходитися учасники. Сотники могли вибирати собі людей із своїх груп, це для більшого послуху. Сотні упорядкувалися на вій-

ськовий лад у дві лаві. Вже годину перед початком походу велика площа була заповнена лавами сотень у мірних відступах до перегляду, а народ дальше напливав і прилучався до сотень, де ще хто міг знайти місце. Оставші заповнювали вулицю. Кожна сотня призначила по чотирьох або і більше впорядчиків, якім роздано інструкції і прапорці, якими мали давати сиґнали.

Похід призначено головними вулицями міста, а це вулицею Борровс до Мейн, потім просто на полудне до Портедж і на захід до вулиці Кенеді, де містився польський консулят; тою вулицею на полуднє до вулиці Бродвей і відти на схід — до Мейн, далі на північ до вулиці Вотер де у великій салі „Індострiял Бюро" має відбутися масове віче учасників походу. А що той маршрут перетинають в кількох місцях трамваєві лінії, то міська поліція попередила, що час від часу мусять переривати похід, щоб перепустити трамваї, бо неможливо довгий час здержати їх курс.

З попередного досвіду було відомо, як тяжко вдержати порядок у поході, коли його перериваєтся. Частина, що вже перейшла, іде дальше, на перерві спиниться перед, а ті, що дальше з заду, ідуть безперестанку і збиваються в густу масу. Потім поки розвинеться дальший похід, то знова на переді буде перерва, і так весь похід буде порозриваний на части.

А щоби цьому запобігти, на це призначено тих впорядчиків з прапорами, які у певних відступах ішли при сотнях з боку. Це приготування показалося так доцільним, що навіть самій поліції було дивно. Похід, що простягався на півтора милі, можна було в кількох секундах задержати на місці і рушити. В моменті, як перервано похід, всі прапори здовж цілого походу піднімаються вгору, і похід в обох перерваних частинах стає на місці. Коли лінія отвориться, той самий сигнал прапорами пускає похід дальше. Не було вже стовплювань ані розходжень. Такі перерви були вже на Мейн і Селкірк, Доферін, Логан, Портедж, Кенеді, Бродвей і знова на Мейн. Коли, відбу-

ваються військові паради, то на цілий час походу здержується всякий рух на вулицях, та для нас не могли дати таж такого привілею. А похід наш був великий. Хто знає місто Вінніпег, той буде мати повне поняття про розмір походу по цім, що послідні чвірки походу ще виходили із збіркової площі на вулицю, коли передні перейшли вже собвей на Мейн і доходили до Ґіґінс (півтора милі).

Найбільшим доказом важности хвилі було те, що українці перший раз в історії нашого побуту в Канаді показали себе гідними в очах тих, що знали, які то непримиримі розходження не допускали нас до зєднання. Треба було аж загального нещастя на те, щоб українці могли одні других стерпіти побіч себе. На чолі походу ішли рука в руку провідники різних груп, редактори всіх часописів, священики о. П. Олексів, парох католицької церкви, о. Савчук, православний, З. Бачинський, проповідник презвитеріянів; ігумен Ч. С. В. В. о. Пилипів провадив похід малих дітей і через те не був між священиками. Душа раділа, на вид такого небувалого явища. Не обійшлося і без певного страху і очевидної зради, що спонукала поліцію вже в часі походу видати певні заборони. Хлопці мали приготований польський прапор з білим орлом, який мав бути спалений в часі походу перед польським консулятом.

Прапор намалював артист-маляр Катамай. Це було в строгій тайні. Чи хтось зрадив тайну, чи вже сподівалися подібного, бо головний зарядчик походу вже на Портедж дістав повідомлення від поліції, що коли б це сталося, похід буде негайно розвязано. Рівночасно заборонено дальше роздавати летючки. Треба було зараз попередити тих, що мали той прапор, ради спокою, а головно через те, що головною точкою демонстрації було віче, яке поліція могла після цего заборонити. Переходячи перед консулятом, завважено там строге поготівля на всякий випадок. Одначе неможливо вже було спинити згірдливих окликів звернених в сторону того поготівля.

Коли б не була застережена заздалегідь строга кар-

ність, то хто знає, чи не було б дійшло до зудару, що міг викликати роз'ярення товпи і довести до небажаних наслідків і навести велику шкоду самій справі.

Після звідомлень преси, у поході взяло участь приблизно 10,000 осіб, включно з дітьми. Коло „Індостріял Бюро" похід розвязано. Дітей старших виправлено під проводом учителів до дому, а малих забрано на авта і трамваї та розвезено по домах.

(Зі споминів — С. Ковбля)

РІК 1914 — 100-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ НАРОДЖЕННЯ Т. ШЕВЧЕНКА

Рік 1914, це ювілейний рік для цілого українського народу на рідних землях України, як і на іміграції по всьому світі.

Цей рік, на жаль, застав українців в Канаді розсварених, розбитих на ріжні противні собі групи. Одначе, свідома молодь, згуртована в співацько-драматичних товариствах, у тих безпотрібних роздорах участи не брала. Ці товариства у своїх програмах поставили собі за головну ціль освідомляти та обєднувати загал, а не розєднувати.

Перша думка про ювілейний рік була порушена на зборах Товариства „Боян" на початку місяця січня.

За цим почином скликано на день 17 січня представників всіх українських організацій у Вінніпегу на спільні наради. На цих нарадах на зазив Ініціятивного Комітету явились відпоручники всіх місцевих світських і церковних організацій та преси. Вибрано спільний комітет, який мав зайнятись приготуванням та переведенням загального свята, виголосити і перевести програму та завізвати всіх українців в Канаді до спільного святкування.

Комітет скликав загальне віче на день 8-го лютого, на якім представлено начерк програми свята і поставлено питання до загалу: чи годиться з розпочатою роботою комітету? Зібрані на вічу прийняли пропозицію з великим одушевленням та подали ще від себе деякі директиви. Здавалося що всі українці у Вінніпегу станут однодушно до святкування цего першого загального великого ювілею. Одначе, розбиття сталося з причини участи в комітеті редактора часопису "Ранок" п. Михайла Глови від Євангельської Церкви. Ініціятивний Комітет тоді переорганізувався і до нього увійшли: Український Народний

Дім; Товариство „Боян"; „Тов. ім. М. Заньковецької"; „Тов. ім. Котляревського"; „Православні Українці"; „Студенти Манітоби Канади"; „Видавнича Спілка Українського Голосу"; „Редакція Канадійського Фармера"; „Редакція Українського Голосу"; „Редакція Ранка".

Другий комітет було організовано з Українських Католицьких Товариств, і Ювілей відбувся в ріжних днях: перший комітет 15-16 травня, а другий 27-28 червня. Були улаштовані концерти і величні походи.

В походах брало участь поверх 10,000 людей. Перший похід вийшов вулицею Борровс на головну вулицю Мейн і пішов нею аж до Бродвей. Побіч рядів йшли мішаною лавою цілі громади тих, що не уставились в ряди, йшли не відстаючи ні на крок від головного походу. Один з учасників пише: „Билося серце на вид цеї тисячної громади, що звязана одною думкою, одним спільним почуттям, стала спільно, щоб показати нашим сусідам, хто ми такі, щоби дати доказ, що в нас є свої народні святощі, свої великі люди і що в нас є любов, пошана і готовість стати в обороні цих святощів. Будь у нас всюди така солідність, така готовість триматися за руки, наша справа стала б багато краще. Та певно до того рода і величі демонстранцій не тільки у Вінніпегу, але певно по цілій Канаді, англійці-канадійці, приглядаючись тисячному походові, зі здивування покручували головами. Здавалося б — розгубились, перемішались українці з іншими народностями, немає їх. Але ні. Не розгубились, не пропали. Це найкращий доказ живучости нашого народу. Тай самі українці оце вперше побачили і зрозуміли свою силу".

Вулиця Бродвей була місцем, з якого похід, завернув тою самою, що прийшов. В цім власне місці похід зупинився і оркестра відограла наш народний гимн „Ще не вмерла Україна", який тисячна громада вислухала з відкритими головами. В поході ж там і назад наші товариства співали на переміну з музикою.

Вертаючи, похід завернув на вулицю Селкирк і пішов аж до вулиці Синклейр, де по виголошенню кількох коротких промов похід розвязано.

Другий Ювілейний Комітет, як сказано, святкував 100-ті роковини Шевченка концертом 27-го і походом 28-го червня 1914 р.

Для походу погода була гарна, народ зібрався коло церков на вулиці МекҐреґор, і коло години третої вирушив вулицями Селкирк і Мейн до міського ратуша, де зустріли його міські достойники. По відчитанні заяви вірности Канаді і Британській Імперії, похід завернув назад вулицею Мейн і звернувши на вулицю Дофрин, зупинився аж на тодішній виставовій площі. Там відбулися вправи малих „січовичок” і взято фотографічні знимки.

В поході несено українські і канадійські прапори, хоругов із Січовою Богоматірю, поперевязувані стрічками, несли таблиці з написами, як і в першім поході “Хай живе Вільна Україна!” і їхав віз прибраний синьо-жовтими фарбами з портретом Шевченка, а побіч сиділи малі діти (чого не було в першім поході). Решта все, як у першім: їхали козаки; всі йшли чвірками, а побіч рядів йшли з прапорцями розпорядчики.

Обидва походи випали велично і імпозантно.

(Зі спогадів учасників)

ПОГРОМ РЕТУРНИКІВ

(Зі споминів)

В Канаді українці з над Дніпра вважалися приятелями Аліянтів, а галичане ворогами. Багато опинилося в таборах полонених, багато були відправлені з занять, багато навіть визначнійших були змушені зголошуватися у військових властей що місяця, а то і що тижня, без уваги на їх натуралізоване горожанство.

То небагато треба дивуватися тому, що власти не довіряли українцям, а ставили їх під одну міру з німцями. Німці були хитріші і ставали росіянами. Українці не могли в цей спосіб замилити очей, бо вже попередно виробили собі назву „галіціянів". Та не було би що згадувати тут про ті прикрі часи, бо війна має свої охоронні права всюди. Власти кожної держави є відвічальні за внутрішний спокій. Але коли ця наша праця має бути памяткою наших переживань в новому світі, наших ясних і темних днів, то не від речі буде згадати і про приключку, якої тяжко забути. Наше народнє присліввя каже: „Добре памятається довго, а зло ще довше". В році 1918 розійшлася трівожна чутка між мешканцями північної дільниці Вінніпеґу, що воєнні поворотці ідуть походом у північний Вінніпеґ і демолюють громадські установи чужинців.

Чутка здавалася фантастичною. Та ось першою жертвою впало Товариство „Читальня Просвіти", що льокувалося на поверху на розі Доферін і Пар. Вилетіли з бренькотом шиби вікон, посипалися розшарпані книжки з бібліотеки на вулицю, вітер розносить по порожних лотах шматки української літератури, ноти; музичні інструменти розбиваються з зойком до вимощеної цементом вулиці, а на вулиці товпа вуличників регоче та приплескує. Отже не фантастична чутка, а дійсний погром.

Можна сподіватися, що це лише початок. Українських культурних установ у Вінніпеґу є більше. В Народнім Домі льокуються три. Вони мають там досить багате майно, бібліотеки, театральні прибори, справлені великим коштом і трудом, яке може також впасти жертвою розшалілої юрби, якої ніхто не спинить, коли захоче завернути у той бік. Тим більше, що вуличні підростки, які все лакомі на сензацію і мішаються з юрбою, донесли, що на слідуючий вечір плянується ще більший погром, спрямований на вулицю Селкірк і МекҐреґор. Вони також донесли, що будинок німецького товариства при вулиці Мавнтейн може сподіватися напевно гостей, може ще і цеї ночі.

Коли дехто пішов туди, то вже були вибиті всі вікна з рамами, вулиця устелена паперами та кавалками меблів, і ще з далека побачили як з поверху полетіло через вікно піяно на вулицю, розсипаючись на дрібні кусні. Очевидці чим скорше подалися до Народного Дому. Там на скору руку спакували книжки і всі вартісні речі Товариства „Боян” в порожні куфри і паки, які лише були під руками, покликали жида з візком і, взявши від нього запевнення заховання тайни, повезли темними вулицями і так завезли аж на Прічард коло МекФіліпс і зложили в пивниці в домі голови Товариства „Боян”. Другі два товариства також хотіли евакуватися, та розвідка донесла, що вже юрба розійшлася. Евакуацію лишили на завтра, бо і так не було вже в що пакувати.

Так забезпечившися на всякий випадок, члени товариств збіглися хоч серед ночі і радяться, що робити?... Чого то ще можна сподіватися завтра?...

Чи не можна би поставити який зорганізований опір?... Це ж не діється з дозволу власти? Але, як на диво, міська поліція дивиться на все крізь пальці, бо ж і не видно її ніде у загроженому місці. А якби так застосувати засаду англійців: „Мій дім — моя твердиня!” От якби так десь в умовленому місці стрінути юрбу та

привітати так, якто наші хлопці уміють там, де не треба. Юрба певно пішла би у розсипку.

Слідуючого вечора ще більша юрба пустилася вулицею Селкірк на захід. Вже не минають і жидівських крамниць. Виломлюють двері, і юрба ввалюється в середину і тягне, що їй попаде під руки, а власники замикаються в задній кімнаті, щоби в разі потреби вискочити задними дверима на двір. Кого з перехожих стрінуть на вулиці, а ще як з вусами, то „Клякай і цілуй прапор", не обійдеться при тім і без стусанів, коли нападений отягається.

Тим часом якась сотня очайдухів скрилася за будинками коло перехрестя вулиці Мекензі з твердою постановою не пустити товпу дальше, щоб там не було. Всі узброєні добрими дубчаками.

Та не знати чи хто зрадив, чи може було вже в пляні проводирів: юрба дійшла до МеҐреґор і зевернула на північ. Там на хвилину зупинилась коло недокінченого ще Робітничого Дому. А тут з'явилося кількох поворотців українців. Серед них Гладун, Білінський. Вони з трудом відвернули лихо. Так само вже і коло Народного Дому. Опісля, на інтервенцію горожан перед військовими та міськими властями, — цей погром закінчили. Та виновників „не знайдено" і не було кого тягнути до відвічальности. А про заподіяну шкоду не було що й згадувати.

СТАТУТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ.

1. Організація.

1). Укр. Нац. Рада є репрезентація Українського населення в Канаді, організованого в ріжні культурно-просвітні, економічні, ідеологічні, запомогові, професійні і інші громадського значіння товариства.

2) Кожне товариство зберігає свою повну самостійність і незалежність у своїй власній діяльності і жадне товариство не може вносити в працю У. Н. Р. справ партійного або релігійного характеру.

3). У. Н. Р. творять ті товариства, котрі стоять за повну незалежність всіх Українських Земель і обстоюють ідею Української Соборної Суверенної Держави.

II. Мета.

Метою У. Н. Р. є —

1). Авторітетне виявлення публичної опінії Українського населення в Канаді.

2). Всебічна допомога Українському народові в боротьбі за визволення від окупантів і за створення Української Соборної Суверенної Держави.

3). Піднесення культурної і суспільної діяльности Українського населення Канади.

III. Управа У. Н. Р.

4). У. Н. Р. складається з делегатів всіх Українських Товариств, з пяти членів від кожного, при чім право рішаючого голосу належить лише двом.

5). У. Н. Р. вибирає Президію в такому складі: Голова і його заступник, секретар, секретар фінансовий і скарбник.

6). Президія вибирається з представників ріжних товариств на час одного року.

7). Крім Президії У. Н. Р. вибирає референтів і їх заступників, по специяльностях, для справ Великої Украї-

ни, Західної України, Буковини і Підкарпаття, Канади і на інші справи в залежності від потреби.

8). Референти вибираються на рік і можуть бути перевибрані і на далі, як фахівці в справах.

IV. Провадження діяльности.

Президія У. Н. Р. скликає засідання Ради регулярно раз на місяць, а в разі потреби і скорше. На цих засіданнях Президія подає на обговорення питання, котрі стоятимуть на черзі, а референти дають доповіді в поручених їм справах.

10). Засідання Президії У. Н. Р. відбуваються в міру потреби. На цих засіданнях беруть участь також референти, але лише з дорадчим голосом.

11). В заслуханих і обговорених справах У. Н. Р. вносить свої постанови, котрі приймаються більшістю голосів членів Ради.

12). В потрібних випадках Президія Ради може скликати загальні збори (конференцію) з членів всіх товариств належних до Ради для поінформування у важних справах і прийняття масових рішень. Також Президія може скликати в потрібних випадках Всенародні Українські Віча.

Засоби фінансові.

13). Матеріяльні засоби У. Н. Р. складаються з добровільних вкладок, дарів, колекти і проче, а також з обовязкових членських вкладок, які встановляє сама Укр. Нац. Рада.

ЗМІСТ.

УВАГА: На стор. 163 під фото Гуртка Молоді рік 1932 поданий помилково. Має бути р.р. 1947-48.

ЧЛЕНИ-ФУНДАТОРИ ВИДАННЯ “ІСТОРІЇ ЧИТАЛЬНІ ПРОСВІТИ”

Евген і Анна Возьні жертвували **$100.**

Їх лист:

Вінніпеґ, 5, 6, 1958.

До Видавничого Комітету Ювілейної Книги
Т-ва Читальні Просвіти у Вінніпеґу.

Як бувший член Управи Т-ва Читальні Просвіти у Вінніпеґу, визнаю необхідність видання Ювілейної Книги нашого заслуженого Товариства-Піонера, що в національно-культурнім розвитку українців у Канаді відограло передову ролю.

Для віддання пошани й збереження в пам'яті трудівників і трудівниць, що клали основи наших громадських надбань, хочу причинитися своїм датком у сумі $100.00 (сто) до появи згаданої книжки на честь і славу й дальші успіхи Т-ва Читальні Просвіти у Вінніпеґу.

Евген Возьний з дружиною Анною.

Михайло і Емілія Чайковські жертвували **$100.**

Їх лист:

Високо доцінюємо появу книжки-історії одного з найстарших культрно-освітних товариств в Канаді, Читальні Просвіти у Вінніпеґу.

Нехай ця історія буде висловом нашої пошани та подиву для тих перших піонерів нашого Товариства, які впродовж п'ятдесят років несли прапор національної свідомости.

На покриття коштів видання цієї книжки складаємо жетву в сумі 100 дол. (сто).

Михайло і Емілія Чайковськії

Слідуючі Члени-Фундатори жертвували:

Степан і Анна Квасниці	$20
Григорій Мудрий	15
Павло Теслюк	15
Марія Беднарська	10
Михайло Воробець	10
Андрій Качор	10
Василь Карплюк	10
Григорій Квасниця	10
Тома Кобзей	10
Іван Кулинич	10
Тома Мельничук	10
Осип Навроцький	10
Никола Помор	10
Іван Скороденський	10
Григорій Тхір	10
Данило Хімко	10
Василь Цвяк	10
Іван Шийка	10

Заряд Читальні Просвіти складає всім ВП. жертводавцям щиру і глибоку подяку.